

ΠΑΝΑΘΗ- ΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΥΚΟΥΔΗ

Ἡ ἀλιεία τῶν Κοραλλίων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Φούρκα — διήγημα.

Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗ

Θεσσαλικά ἐντυπώσεις.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΩΡΙΚΟΥ

Ἡ οἰκία ὅπου ἐγεννήθη ὁ Γκαίτε.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλολογικὴ Ζωή.

ΜΑΞ ΧΟΧΛΟΡΦ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Γερμανίας.

Ζ. Δ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Δόγοι καὶ ἀντίλογοι.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΤΕΧΝΗ — ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ὁ Καίτζ ἐν Βερολίῳ. — Ἀρχαιολογία. — Ἡ Κρυπτοφέρρη. —
Εἰκόνες: Δεινίας ὁ Ἀργεῖος — ἐκ τῶν εὐρημάτων τῶν Ἀντικυ-
θήρων — ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — 2 εἰκόνες τοῦ Περσέως συμπλήρω-
σις I. N. Σβορώνου. — Προσωπογραφία Κ. Μ. μετὰ τοῦ υἱοῦ του,
ὑπὸ Κλεονίκης Ἀσπριώτου. — Ἡ οἰκία ὅπου ἐγεννήθη ὁ Γκαίτε. —
Ἰωσήφ Κάιντς. — Διάφοροι εἰκόνες σχετικαὶ μὲ τὰ εὐρήματα τῶν
Ἀντικυθήρων.

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΕΤΧΟΣ 66

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25
 „ δι' έξ μην. „ 13

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25
 „ δι' έξ μην. „ 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αι έγγραφαι λογίζονται αρχόμε-
 ναι από 15 Οκτωβρίου ή 15 Δε-
 πταλίου.
 Τα χειρόγραφα δέν επιστρέ-
 φονται.
 Εν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν
 ως δείγμα.
 Αγγέλλεται πάλιν νέον βιβλίον, το
 οποίον αποστέλλονται εις το γρα-
 φείον δύο αντίτυπα.

Έκατόν έτος των «Παναθηναίων» αποτελούν δύο όγκώδεις και πλουσίως εικονογραφημένοι τόμοι
 ΤΙΜΩΜΕΝΟΙ: Πολυτελώς χρυσόδετοι φρ. χρ. 30
 „ Απλώς „ „ 28 } ελεύθεροι ταχ. τελών
 „ Χαρτόδετοι „ „ 25
 Έν τῷ έσωτερικῷ αἱ τιμαὶ αὐται εἰςδραχμάς.

— Πάσα αἰτισίς πρὸς ἐγγράφην συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ.
 ἢ ταχ. ἐπιταγίν.
 πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Φιλελλήνων 18, Ἀθήνας,

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ ἐγγράφων 3 συνδρομητὰς καὶ συναποστέλλων τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς των
 λαμβάνει τὰ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ ἐπὶ ἐν έτος δωρεάν.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσίαν ὁ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος,
 Οδησός rue Pouschkin N° 70.

ΔΩΡΕΑΝ

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» δίδεται
 τὸ νέον μας περιοδικόν

«ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ»

τοῦ οὐοίου ἡ ἐτησίᾳ ἐγγραφή εἶνε 7 δρ. ἐν Ἑλλάδι καὶ 8 φρ.
 εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Οὕτω ἡ ἐγγραφή εἰς τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» ὑποβιβάζε-
 ται κατὰ 7 δραχ. καὶ 8 φρ. ἤτοι εἰς δρ. 18 καὶ φρ. 17 μόνον.

Κατὰ τοὺς θερινούς μηνᾶς Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον ἀντὶ
 δεκαπενθημέρων θὰ ἐκδοθοὺν μηνιαῖα τεύχη τῶν «Πανα-
 θηναίων» διπλᾶ.

Bibliothèque Wilberg

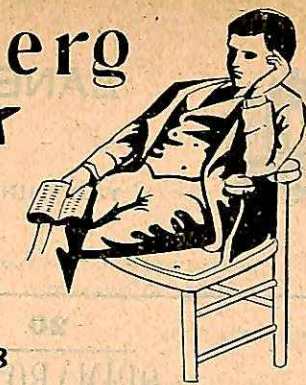
LEIH BIBLIOTHEK

CIRCULATING LIBRARY

CABINET DE LECTURE

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΟΔ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΑΘΗΝΑΙ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

Γ. Ι. ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΥ & ΣΑΣ

Ὁδὸς Γ'. Σεπτεμβρίου 22

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ

ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ

ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ

ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

Κ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ

ΑΝΘΟΠΩΛΕΙΟΝ

Λεωφόρος Πανεπιστημίου 4.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ

Ἀνδρῶν καὶ Κυριῶν

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ὁδὸς Σταδίου 41.

Δ. ΣΟΥΛΤΑΤΟΣ

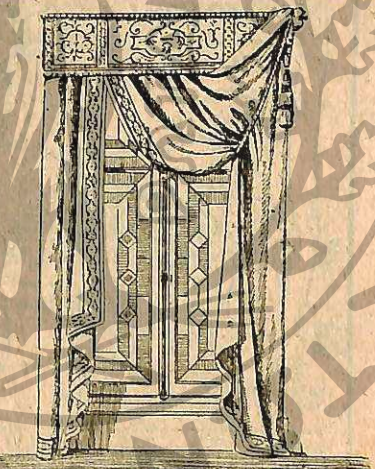
ΤΑΠΕΤΣΑΡΙΑ

Ἀθήναι ὁδὸς Σταδίου 28

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΚΕΛΕΤΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΜΩΝ

ΤΑΠΗΤΕΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ίδρυθείσα τῷ 1894.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ Α. Β. Υ. ΤΗΣ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

18. — Όδὸς Φιλελλήνων — 18.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ — ΠΛΟΥΣΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ — ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙ ΔΡ. 1.

20 ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ

ΘΡΙΜΑΒΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

ΜΕΓΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ποικίλων μεταξωτών ύφασμάτων ἑλληνικῆς βιομηχανίας, κατασκευῆς καὶ συστήματος.

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

Βραβευθέντων διὰ τοῦ Α΄ Χρυσοῦ Βραβείου ἐν τῇ Παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων 1900, τιμητικοῦ διπλώματος (ἀνωτέρου τοῦ χρυσοῦ) τῆς ἐκθέσεως τοῦ Σικάγου καὶ τῆς ἐκθέσεως Βουκουρεστίου καὶ δι' 20 ἄλλων βραβείων καὶ διπλωμάτων διαφόρων ἐκθέσεων ὡς καὶ 10 Βασιλικῶν τίτλων.

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΡ. 9

ΑΜΟΙΒΗ 50.000

Ἔνεκα τῆς καταπληκτικῆς τελειότητος τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων μας υπερβαινόντων τὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν στερεότητα καὶ τελειότητα ἐργασίας πολλοὶ κακόβουλοι διαδίδουν μετ' ἐπιτάσεως, ὅτι ἐν τῷ καταστήματί μας πωλοῦνται Εὐρωπαϊκὰ τὰ ὁποῖα ὡς γνωστὸν δὲν εἶνε καθαρὰ μετὰ καὶ ἐπομένως φθείρονται ἀποτόμως.

Ὁ δυνάμενος ν' ἀνακαλύψῃ ἔστω καὶ μίαν κλωστήν χόρτου ἐντὸς τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων μας καθὼς καὶ Εὐρωπαϊκὰ μεταξωτὰ ἐντὸς τοῦ καταστήματός μας θὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν **50.000** δραχμῶν.

ΑΛΛΑΣΣΟΝΤΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΟΜΒΡΕΛΛΩΝ ΔΙ' ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΜΕΤΑΞΩΤΩΝ ΗΓΓΥΗΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΟΣ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΤΑΠΕΤΣΑΡΙΑΣ & ΘΑΛΑΜΟΣΤΟΛΙΣΕΩΣ

ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΒΑΒΕΚ

Όδὸς Σόλωνος 11 Ἀθῆναι

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΡΥΘΜΩΝ

ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ ΚΕΝΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΕΤΑΣΜΑΤΩΝ

ΣΧΕΔΙΑ, ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΒΟΥΛΗΝ

Καλαϊδοθηδία = Κοιμήσεως = Στερεότητος

ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΓΑΪΤΑΝΟΥ

ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

Πλατεία Ἀγίων Θεοδώρων Ἀθῆναι.

Όλα τὰ εἶδη χάρτου τυπογραφικοῦ πρωτοκόλλων, γραφῆς κλπ.

Τιμαὶ ἐντὸς συναγωνισμοῦ.

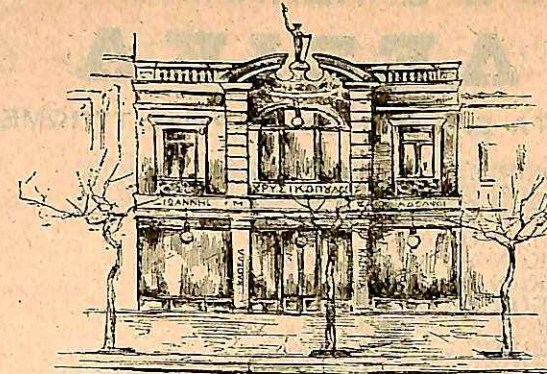
Ο ΤΙ ΝΕΟΝ

ΚΑΙ ΩΡΑΙΟΝ

Δ' ΑΝΔΡΑΣ

ΣΤΟΥ

ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΠΛΟΥΣΙΩΤΕΡΟΝ

ΚΑΙ

ΕΥΘΗΝΟΤΕΡΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασταύρωσις ὁδῶν Νίκης καὶ Ἑρμοῦ.

Φωτογραφίαι παντὸς εἶδους

Μεγεθύνσεις χρωματίζονται με παστέλ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΩΝ & Σ^Α

ΟΙΝΟΙ, ΗΛΥΠΟΤΑ, ΚΟΝΙΑΚ, ΒΕΡΜΟΥΘ κτλ.

Ἀνώτατα βραβεῖα καὶ διπλώματα τιμῆς εἰς τὰς διαφόρους Ἐκθέσεις οἱ μόνοι δὲ εἰς τὴν τελευταίαν Ἐκθεσὶν τοῦ 1900 τῶν Παρισίων λαβόντες δύο Μεγὰ Βραβεῖα (Grand prix).

ΤΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ ΣΤΟ ΧΕΡΙ

Ὑπουργοὶ καὶ τμηματάρχαι καὶ πάντες οἱ τοῦ δημοσίου καὶ ἐταιριῶν καὶ ἰδιωτῶν ὑπάλληλοι, μὴ φοβῆσθε, δὲν πρόκειται νὰ πάρετε τὰ παπούτσια στὸ χερί ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους σας. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ τῶν ὑποδημάτων τοῦ κ. **Σκαρδιάκου** τῶν ὁποίων ἡ τελειότης ὑπὸ ἔποψιν κομψότητος καὶ ἐργασίας καὶ στερεότητος εἶνε τοιαύτη, ὥστε οἱ φιλόκαλοι πελάται του, λυπούμενοι νὰ ποδοπατήσουν ἀριστοτεχνήματα τῆς τέχνης, τὰ κρατοῦν ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς χεῖράς των θαυμάζοντες αὐτά. Νομίζετε, ὅτι εἶναι ὑπερβολή; Περάστε ἀπὸ τὸ ὑποδηματοποιεῖον του καὶ θὰ βεβαιωθῇτε.

Εὐρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν **Προαστείου ἀρ. 10.**

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ, ξένων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων. Λογαριασμοὶ τρεχομένοι.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ:
3 1/2 ἐτησίως, ἀπόδοσις εἰς πρώτην ἀνακρίτησιν,
4 " " " μετὰ ἓνα μῆνα.
4 1/2 " " " τρεῖς μῆνας.
5 " " " ἑξ μῆνας.
5 1/2 " " " ἐν ἔτος καὶ πλέον.

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Πώλησις πάσης λαχειοφόρου ὁμολογίας εἰς μηνιαίας δόσεις, μετὰ τὴν τύχην ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς πρώτης δόσεως.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ ἐπὶ ἀπλῇ μεσιτείᾳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ. Προμήθεια παντὸς εἶδους ἐμπορευμάτων, μηχανῶν κλπ. ὑπὸ συμφέροντος ὁρους, μετρητοῖς καὶ ἐπὶ προθεσμία.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ. ΑΠΟΘΗΚΑΙ. Ἐμπορεύματα ἐν παρακαταθήκῃ. Δειγματολόγιον.

ΔΕΡΜΑΤΑ Βυρσοδεψίου Μοσχάτου.

ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

17. Όδὸς Νομὸμνηστοκοπίου καὶ Πραξέζου 16.
Ἐναντὶ Ὑπουργείου Ναυτικῶν, Γενία.

Κ. Γ. ΠΕΡΡΑΚΗ

Εἰδικὸς ἄνθρωπος τῆς εἰδη χάρτου περιτολῆς· διὰ ἐμπειρὰ καταστήματα εἰς ῥόλους καὶ φύλλα διὰ παντοπολεία σφράγισα ἐγγράφια ὅλων τῶν εἰδῶν διὰ καπνοπώλας ὅλα τὰ εἶδη χαρτῶν ἐγγράφια καὶ ἐμπορεύματα διὰ Κυρία ἅπαντα τὰ εἶδη χαρτῶν.

Ἄνεκα εἰς τὴν ἐξωτερικῆς.

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ

Γ. Ι. ΡΑΖΗ

Ἀθῆναι — ὁδὸς Σταδίου — Ἀσάκειον

Ἀγορά, Πόλης, Ἀνταλλαγῇ.

TIMBRES-POSTE USÉS

G. I. RASIS

Athènes, Rue Stadiou, Arsakion

ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΛΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΙΜΗΘΕΙΣ ΔΙ' ΟΚΤΩ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 60

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ	ὑπὸ Α. Α. Σακελλαρίου	Τόμοι 3.	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου		» 780	» 10
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου		» 872	» 12
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Δ. Ι. Ὀλυμπίου		» 360	» 9
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου		» 1087	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου		» 1100	» 10
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ι. Περγάνου		» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ι. Περγάνου		» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη		» 1146	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ρ. Ρουσοπούλου		» 1080	» 12

Εὑρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ
Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΟΣ

Ὁδὸς Νομισματοκοπείου 7.

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΝΩΣΤΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΜΨΟΤΗΤΑ

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΗΣ

56 — Ὁδὸς Σταδίου — 56

ΑΓΓΛΙΚΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ Α. ΓΚΑΝΙΕΡ & ΣΑΣ

Εἰδικὸς κόπτης δι' ἐνδυμασίας Κυριῶν.

N. CONSTANTINIDES

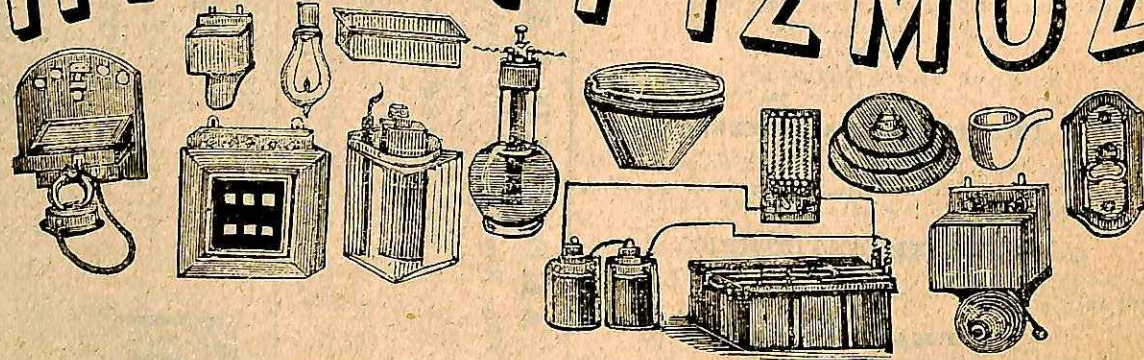
MARCHAND - TAILLEUR

56 — Rue de Stade — 56

ETOFFES ANGLAISES A. GAGNIÈRE & Co

Costumes-tailleur pour Dames.

ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΗΛΕΚΤΡΟΤΕΧΝΙΚΟΝ

Γ. ΚΑΖΑΓΛΗ

παρὰ τῇ πλατείᾳ Λαυρίου

Κατασκευὴ κινητῶν Λαμπτήρων ἀσετιλίνης, ἀποθήκη ἀνθρακασβεστίου, κατασκευὴ Λαμπῶν ἀερίοφωτος καὶ εἰδῶν πολυτελείας.

ΤΗΛΕΦΩΝΑ καὶ Ἡλεκτρικοὶ Κώδωνες

ΓΑΛΒΑΝΟΠΛΑΣΤΙΚΗ Ἐπινικελώσεις κ.τ.λ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. Ν. ΠΑΠΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΡΑΠΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ὁδὸς Σταδίου 23

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΜΕΓΑ ΑΤΜΟΚΙΝΗΤΟΝ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΣΟΚΟΛΑΤΑΣ

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς

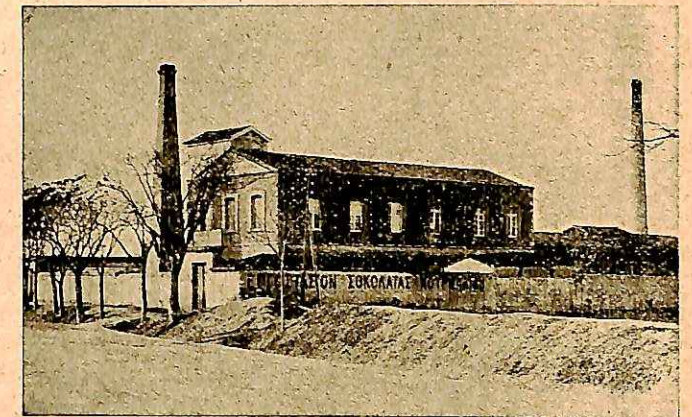
Θ. ΚΟΥΡΜΑΛΙΔΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ

Ὁδὸς Σταδίου 26.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον ἐταιρικὸν 10.000.000. — Ἀποθεματικὸν 4.700.000.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ, Σύρῳ, Καλάμαις, Ἀλεξανδρείᾳ,
Χανίοις καὶ Ἡρακλείῳ Κρήτης.

Προεξοφλήσεις, εἰσπράξεις γραμματίων, προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων
Τρεχ/νοι λ' σμοὶ ἡγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ἐνοικίσεις χρηματοκιβωτίων εἰς ἰδιώτας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εἰς χρυσὸν ἢ τραπεζογραμμάτια:

3% εἰς πρώτην ζήτησιν. — 3 1/2% ἀπόδοσις μετὰ 6 μῆνας. — 4% μετὰ ἓν ἔτος. — 5%
μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ λειτουργοῦν καθ' ἐκάστην, πρὸς 4%.

„ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ“

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Διευθυντής: Α. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

Δέκα συντάσσεται καὶ ὁλόκληρον ἐπιτελεῖον συνεργατῶν.

Ἄρθρα ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, εἰδήσεις ἀκριβεστάται,

Τηλεγραφήματα ἐξ Εὐρώπης

Τὸ ποικιλώτερον Ἀθηναϊκὸν φύλλον.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

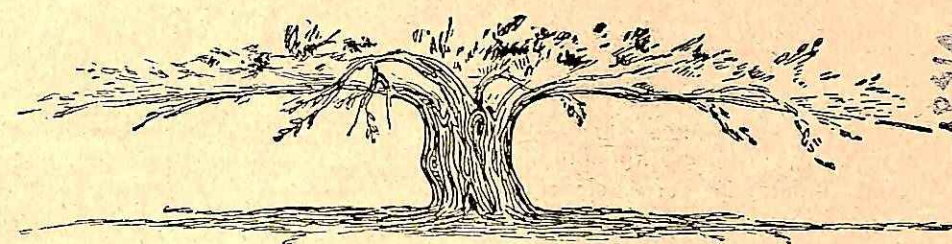
Ἐσωτερικοῦ. Τρίμηνος Δρ. 8. — Ἑξάμηνος Δρ. 15. — Ἐτήσια Δρ. 30

Ἐξωτερικοῦ. Ἑξάμηνος Χρ. φρ. 25. — Ἐτήσια Χρ. φρ. 45.

Αἱ συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν (ὁδὸς Βουλῆς ἀριθ. 6).

ΔΕΙΝΙΑΣ Ο ΑΡΓΕΙΟΣ — ΑΓΓΑΜΑ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ
ΣΥΝΤΕΘΕΝ ΕΚ ΠΟΛΛΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΥΠΟ Ι. Ν.
ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1903

Η ΑΛΙΕΙΑ ΤΩΝ ΚΟΡΑΛΛΙΩΝ

Οἱ ἔρεβώδεις βυθοὶ τῶν θαλασσῶν δὲν κρύπτουν μόνον βράχους γυμνοὺς, οὐδὲ μόνον τὰ ὅσα τῶν θυμάτων, τὰ ὅποια τὰ κύματα, νεκροθάπτει ἀκάματοι, καταρρίπτουν εἰς τοὺς ἐναλίους τάφους. Κυριαρχεῖ καὶ εἰς τοὺς βυθοὺς τοὺς σιωπηλοὺς τὸ σφρῖγος τῆς ζωῆς· πολλοῦ σπαργῶσα βλάστησις καλύπτει αὐτούς· ζωύφια δὲ τῶν ἀνηλίων ἀβύσσων καλύπτουν τὰ βαθέα τῶν θαλασσῶν ἔλντρα μὲ θάμνους λόχμας καὶ δάση ἀνήλια.

Ἔχουν καὶ θησαυροὺς οἱ βυθοί. Ἡ Κεϋλάνη καὶ ὅλας αὐτῆς τὰς ἀκτὰς κατέχει θησαυροὺς θαυμασιῶν μαργαριτῶν· ἄλλαι ἀκταὶ καὶ ἀνοικταὶ θάλασσαι περιλαμβάνουν τὸ πολύτιμον ἐρυθρὸν Κοράλλιον, ὡς καὶ ἄλλα διάφορα εἶδη κοραλλιοειδῶν, πολυπόδων καὶ βρυοζῶων, τὰ ὅποια πολλοῦ ἀπαντῶσι συμβιῶντα μετὰ τοῦ ἐρυθροῦ Κοραλλίου.

Ὁ διακεκριμένος τοῦ ναυτικοῦ ἀξιωματικός κ. Κ. Ε. Δόσιος, κατόπιν ἐνδιαφεροῦσάντων ἔρευνῶν καὶ ἀναγνωρίσεων, ἐδημοσίευσεν πρὸ ὀλίγου ἀξίαν πάσης προσοχῆς μελέτην περὶ τοῦ ἐρυθροῦ Κοραλλίου (*Corallium rubrum*) εἰς τὴν ὁποίαν προσαρτάται χάρτης τῆς Ἑλλάδος μετὰ σημειώσεως τῶν κοραλλιοφόρων ἀκτῶν. Τοιαῦται δὲ εἶναι εὐτυχῶς πολλαί· αἱ νοτιοδυτικαὶ π. χ. ἀκταὶ τῆς Κεφαλληνίας, αἱ τῆς νηίδος Μεγανῆσι παρὰ τὴν Λευκάδα, αἱ παρὰ τὸ Ρίον καὶ Ἀντίρριον ἀκταὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, αἱ μεσημβριναὶ ἀκταὶ τῆς Εὐβοίας, πολλαὶ τῶν Κυκλάδων, ὧν προέχει ἡ Μύκωνος, ἀκταὶ τινες παρὰ τὸν Μαλέαν, τὰ Κύθηρα καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἀκταὶ τῶν βορείων Σποράδων.

Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ἐν ἀφθονίᾳ τὸ πολύτιμον ζωύφιν καὶ εἰς ποιότητα ἐμπορεύσιμον, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μεγάλα καὶ εὖρωστα δείγματα τὰ ἐν τῷ Ζωολογικῷ Μουσείῳ, ἀλιενθέντα κατὰ τὸ 1862 ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰθάκης, καὶ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Πρετεντέρη Τυπάλδου.

Ἄλλ' οὐχ ἦτον ἡ ἀλιεῖα τοῦ Κοραλλίου, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ δικαιώματος, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς βιομηχανικῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας παρουσιάζει ἐνδιαφέροντα προβλήματα. Καὶ ἐν πρώτοις ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ δικαιώματος. Δύναται τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς ξένους τὴν ἀλιεῖαν τοῦ Κοραλλίου εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας; καὶ τίνες αἱ ἑλληνικαὶ θάλασσαι; Δύναται ἐπίσης νὰ ἀπαγορεύσῃ ταύτην εἰς τοὺς ἐγγωρίους καὶ νὰ ἀνακηρύξῃ τὸ Κοράλλιον νόμιμον τοῦ Κράτους, τὴν ἀλιεῖαν δὲ αὐτοῦ μονοπώλιον τοῦ Κράτους;

Τὰ προβλήματα ταῦτα καὶ ἡ ὀρθὴ αὐτῶν λύσις συνδέονται πρὸς τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν τῶν περὶ κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν καὶ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῶν κρατούντων νομίμων.

Ἐν πρώτοις αἱ ἐλεύθεραι θάλασσαι αἱ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν οὔτε τὴν ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν, οὔτε τὴν ἰδιοκτησίαν οὐδενὸς Κράτους, οὐδενὸς ἀτόμου. Εἶναι κτήσεις πολῦτιμοι, δωρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς χρῆσιν καὶ κάρπωσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι δὲ τόσο φυσικὴ ἡ ἐννοία αὕτη τοῦ ἀπολύτως ἀκυριαρχήτου τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν, ὥστε αἱ νομικαὶ αἰτιολογίαι αὐτῆς

αποβαίνουν περιττή πολυτέλεια. Ἡ ἐλευθέρα θάλασσα ἢ *mare liberum* ἦτο καὶ εἶναι κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην τοιαύτη, πολὺ πρὶν ἢ τὸ ἀνακηρύξῃ ὁ Γρότιος, εἴτε στηρίζεται τοῦτο εἰς τὸ ἀχανὲς καὶ ὁριογραφικῶς ἀπροσδιόριστον τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν, εἴτε εἰς τὴν ἀδυναμίαν οἷας δῆποτε δυνάμεως, ὅπως κατέχη ταύτας ὡς ἀποκλειστικὴν κτῆσιν, ἀπέναντι ὅλων τῶν ἄλλων δυνάμεων ἡνωμένων. Διότι καθ' ἡμᾶς προέχουν οἱ ἠθικοὶ λόγοι οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν ἀναγνώρισιν τῆς συγκυριότητος καὶ ἀκωλύτου χρήσεως τῶν ἐλευθέρων θαλασσῶν ἐκ μέρους πάσης τῆς ἀνθρωπότητος.

« Ἐν ταῖς προθέσει τῆς Θείας Προνοίας » λέγει ὁ Calvo ὡς δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ταύτας ἡ πεπερασμένη τοῦ ἀνθρώπου διάνοια, αἱ ἀνοικταὶ θάλασσαι εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ἔθνων, καὶ εἰς τὴν καθολικὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀποτελοῦν φυσικὰς ὁδοὺς συγκοινωνίας προωρισμένας εἰς καθολικὴν χρῆσιν ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀναγνώρισις ὅθεν ὑπὲρ ἑνὸς ἔθνους δικαίωματος κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν τῆς ὑδρογείου, θὰ ἀπετέλει ἀναγνώρισιν καὶ τῆς κυριαρχίας τῆς γῆς, ταῦτόν εἰπεῖν, ἀναγνώρισιν δικαίωματος κοσμοκρατορίας.

Οὕτω ὅχι μόνον ἡ ναυσίπλοια δέον νὰ ἀναγνωρίζεται ἐλευθέρα ἐν ἀνοικταῖς θαλάσσαις ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλιεΐα, χωρὶς οὐδὲν κράτος νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιποιεῖται ἀποκλειστικὴν ἐνάσκησιν αὐτῆς. Ὑπομένως καὶ τῶν Κοραλλίων ἢ ἀλιεΐα, ἐφ' ὅσον ταῦτα συναντῶνται εἰς προσιτὰ μὲν βάρη, ἀλλ' ἐν ἀνοικταῖς θαλάσσαις, εἶναι ἐλευθέραι εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

Προκειμένου ὁμοῦ περὶ τῶν ἁκτῶν, αἵτινες περιβρέχουν ἕκαστον Κράτος, αἵρεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρας θαλάσσης καὶ ἀναθρόσκει ἀρχὴ ὅπως ἀντίθετος, ἡ τῆς κυριαρχίας ἑκάστου Κράτους ἐπὶ τῶν παρακτίων αὐτοῦ θαλασσῶν.

Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε πάντοτε καθολικὴ ἡ συμφωνία περὶ τοῦ ποῖα εἶναι ἡ λεγομένη παράκτιος θάλασσα ἢ αἰγιαλίτις ζώνη, ἐφ' ἧς κατὰ καθολικὴν ἀναγνώρισιν κυριαρχεῖ τὸ κράτος, εἰς ὃ ἀνήκουν αἱ ἁκταί, ποῖα ἐν ἄλλοις λόγοις τὰ φανταστικά ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὅρια τῆς κυριαρχίας ἑκάστου κράτους, ἐντὸς τῶν ὁποίων τοῦτο κυριεῖται τῆς θαλάσσης.

Ὁ Βαλὲν φρονεῖ ὅτι τὴν παράκτιον θάλασσαν δέον νὰ ρυθμίσῃ κατὰ κοινὴν ἀναγνώρισιν ὁρισμένον τῆς ἐγγὺς τῆς ξηρᾶς θαλάσσης βάθος. Ὁμολογουμένως δὲ βάσις πλέον αὐθαίρετος καὶ πλέον ἀνεφάρμοστος θὰ ἦτο ἀδύνα-

τον νὰ ἐφευρεθῇ. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν θαλασσίων ὁρίων τῶν κρατῶν θὰ ἀπῆτει τὰς ἀκριβεστεράς διὰ διεθνoῦς ἐργασίας βυθομετρήσεις, τοιαύτη βάσις θὰ καθίστα τὴν ἐπὶ τῶν παρακτίων θαλασσῶν κυριαρχίαν ὅπως ἄνισον τὴν ἔκτασιν. Ἀλλαχοῦ τὸ κατὰ συνθήκην ἐλάχιστον βάθος θὰ συνηντᾶτο πολλὰ μίλια μακρὰν τῆς ἁκτῆς, ἀλλαχοῦ πάλιν ἐπὶ ἀποκρήμνων ἁκτῶν, αἵτινες κατέρχονται καθέτως εἰς μέγιστα βάθη, ἡ παράκτιος θάλασσα δὲν θὰ εἶχεν οὐδὲ μιᾶς ὀργυιᾶς πλάτος.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἀνεφάρμοστος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Ταῦνεβαλ, καθ' ἣν ὡς παράκτιος θάλασσα πρέπει νὰ λογίζεται ἡ ἔκτασις, ἣν περιλαμβάνει ἀπὸ ἑκάστης ἁκτῆς ὁ ὀφθαλμὸς.

Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, ὁ ὀρθὸς καθορισμὸς τῆς παρακτίου θαλάσσης τῆς περιλαμβανομένης ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῶν κρατῶν, ἅτινα κυριαρχοῦσι καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐν τῷ σκοπῷ τῆς τοιαύτης ἐξαίρεσεως τοῦ κανόνος τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν. Εἶναι δὲ οὗτος ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐξασφάλισις τῆς κυριαρχίας τῆς ξηρᾶς διὰ τῶν ἀμυντικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα θὰ ἡδύνατο ἀπὸ ἑκάστης τῶν ἁκτῶν αὐτοῦ νὰ μεταχειρισθῇ τὸ κράτος. Οὕτω ὁ Μπίνκερσεκ ἔθεσε τὸν ἀσφαλέστερον περὶ τούτου κανόνα, ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ κυριαρχία τῆς ξηρᾶς τῶν παραθαλασσίων κρατῶν παύει, ὅπου καὶ ἡ δύναμις τῶν ὅπλων (*Terrae potestas finitur, ubi finitur armorum vis*). Ὁ δὲ Γρότιος διατυπώνει τὸν κανόνα τοῦτον πρακτικώτερον, λέγων, ὅτι ἡ αἰγιαλίτις ζώνη ἢ παράκτιος θάλασσα, καθορίζεται ὑπὸ τῶν σημείων μέχρι τῶν ὁποίων ἡ πολεμικὴ τέχνη παρέχει τὰ μέσα τῆς ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ὑπερασπίσεως τῆς θαλάσσης.

Τὴν ἔκτασιν ταύτην διάφοροι μεταξὺ διαφόρων κρατῶν συνθήκαι καθώρισαν ὡς περιλαμβανομένην ἐντὸς ἁκτίνος τριῶν ναυτικῶν μιλίων. Τοῦτο δὲ καὶ ἐκράτησε καθολικῶς ὡς ἀπὸ σιωπηρᾶς ἀναγνώρισεως ἐν τῷ διεθνῇ δικαίῳ. Παρ' ὅλην δὲ τὴν σύγχρονον τεραστίαν αὔξησιν τῆς ἐκτάσεως τοῦ ριμματος τῶν πυροβόλων, οὐδεμία νεωτέρα συνθήκη ἠῤῥησε τὴν ἁκτίνα τῆς παρακτίου θαλάσσης, καίτοι ἀπὸ τοῦ 1864, ὅτε εἰσέτι ἡ βλητικὴ δύναμις τῶν πυροβόλων ἦτο πολὺ περιορισμένη, ἡ κυβέρνησις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν διὰ διακοινώσεως αὐτῆς τῆς 16 Ὀκτωβρίου 1864 εἶχε προτείνει ὅπως ἡ ἁκτίς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης ἀναβιβασθῇ εἰς πέντε ναυτικά μίλια.

Ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως λοιπὸν τριῶν μιλίων ἀπὸ

τῶν ἡμετέρων ἁκτῶν δέον νὰ ἐξετάσωμεν τὰ δικαιώματα τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν κοραλλιοφόρων βυθῶν.

Εἶναι ταῦτα δικαιώματα ιδιοκτησίας καὶ δύνανται ἐπομένως τὸ κοράλλιον νὰ ἀνακηρυχθῇ ὡς νόμιμα τοῦ κράτους;

Ἀδιστακτῶς φρονοῦμεν ὅχι, ἀποβλέποντες εἰς τὸν καθολικῶς σύμφωνον καθορισμὸν τῆς φύσεως τοῦ δικαίωματος ἑκάστου κράτους ἐπὶ τῆς παρακτίου αὐτοῦ θαλάσσης.

Κατ' αὐτὸν οὐδαμῶς ὑπόκειται δικαίωμα *ιδιοκτησίας* ἀλλὰ μόνον *κυριαρχίας*, ἀναλυόμενον εἰς δικαίωμα ἐποπτείας, ἀστυνομίας, καὶ διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἅμα δικαιοδοσίας ἐπὶ τῆς θαλασσίας ταύτης ἐκτάσεως, χάριν ἀμύνης τῆς χώρας, καὶ χάριν προστασίας τῶν φορολογικῶν τοῦ κράτους δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων.

Οὕτω, ἀναγνωρισθείσης τῆς φύσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν παρακτίων θαλασσῶν, φθάνομεν εἰς τὸ ἀσφαλὲς πόρισμα, προκειμένου περὶ τῆς ἀλιεΐας, ὅτι λόγῳ τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν συνθηκῶν δὲν ρυθμίζονται ἄλλως τὰ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, τὸ κράτος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύῃ εἰς τοὺς ξένους παντὸς εἶδους ἀλιεΐαν καὶ δὴ καὶ τὴν τῶν κοραλλίων. Εἰς πολλὰς μάλιστα περὶ ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας συνθήκας γίνονται εἰδικαὶ διομολογίαι, καθ' ἃς τὸ δικαίωμα τῆς ἀλιεΐας ἐπὶ τῆς παρακτίου θαλάσσης ἐπιφυλάσσεται ἑκατέρωθεν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ, προκειμένου περὶ αὐτῶν τούτων τῶν ὑπηκόων ἑκάστης ἐπικρατείας, ὅταν ἀναχωρήσῃ τις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι κοινῆς χρήσεως, καὶ ὅτι τὸ ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα τοῦ κράτους, καὶ ἐντὸς ἐτὶ τῶν ὁρίων τῆς ζώνης εἶναι δικαίωμα κυριαρχίας, καὶ οὐχὶ ιδιοκτησίας, φθάνει εἰς τὸ πόρισμα, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις ἢ ὁ κανονισμὸς οἷου δῆποτε εἶδους ἀλιεΐας, μόνον ἀπὸ ἐπόψεως ἀστυνομικῆς ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κράτους, ὅτι δὲ τοῦτο δὲν δύναται νὰ οἰκειοποιηθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγῳ δικαίωματος μονοπωλιακῆς ιδιοκτησίας τὴν ἀλιεΐαν οἷου δῆποτε ἀντικειμένου, ἀπειργον ταύτης τοὺς ἰδιώτας.

Τὸ ἐπὶ τῶν ἀλάτων μονοπώλιον διαφέρει πολὺ. Ἐκεῖ πρόκειται περὶ θαλασσίου προϊόντος, καλλιεργουμένου βιομηχανικῶς ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ ιδιοκτησίαν τοῦ κράτους. Τούτων ἕνεκα φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἀνακήρυξις

τῆς ἀλιεΐας τοῦ κοραλλίου, ὡς μονοπωλίου τοῦ κράτους, ὑπερβαίνει τὴν ἔκτασιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς παρακτίου θαλάσσης, καὶ ἀντίκειται εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν. Ὁρθοτάτη δὲ εἶναι μόνη ἡ αἰτησις πιστώσεως, ἥτις ἡδύνατο νὰ αἰτηθῇ καὶ γενναιοτέραι, πρὸς ἐξερεύνησιν ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν κοραλλιοφόρων τόπων, διότι εἰς τὸ ἄγνωστον τοῦτο παρ' ἡμῖν εἶδος τῆς ἀλιεΐας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου καὶ αἱ τεχνικαὶ γνώσεις ἐλλείπουν, καὶ αὐταὶ αἱ ἀτελέστεραι περὶ τῆς βιομηχανικῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀλιεΐας ταύτης εἰδήσεις, μόνον τὸ κράτος, ἐν τῷ καθήκοντι τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς χειραγωγίας πάσης πλουτοφόρου ἐργασίας, εἶναι ἀρμόδιον καὶ ἔχει τὸ καθήκον νὰ προβῇ εἰς τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, χάριν δοκιμαστικῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ καθοδηγήσουν τὴν ἰδιωτικὴν ἐργασίαν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀπὸ τῆς ἐλλείψεως δικαιώματος λόγων, τῶν ἀντιτιθεμένων εἰς τὴν μονοπωλιοποίησιν τῆς ἀλιεΐας τοῦ κοραλλίου, ἐκτὸς τῶν καθολικῶν οικονομικῶν λόγων οἵτινες προβάλλονται ἐναντίον παντὸς μονοπωλίου, ἡ ἀλιεΐα τῶν κοραλλίων παρουσιάζει τοιαύτας δυσχερείας καὶ τόσην ἀπαιτεῖ εἰδικὴν τεχνικὴν προπόνησιν, ὥστε ἀπ' εὐθείας μὲν παρὰ τοῦ κράτους ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ νέου τούτου δι' ἡμᾶς θαλασσίου προϊόντος θὰ ἀποβῇ ἀδύνατος, πάντως δὲ θὰ περιέλθῃ αὐτὴ εἰς ξένην ἐταιρίαν, εἰς ἣν θέλει ἐκχωρηθῇ, καὶ ἥτις θέλει ἐργασθῇ διὰ ξένων ἀλιέων· εἰς ὅλα δὲ σχεδὸν τῆς ἐργασίας ταύτης τὰ κέρδη οὐδόλως θέλει μετέχει ἡ χώρα πλὴν διὰ τοῦ εἰς τὸ κράτος παρασχεθισμένου τιμήματος τῆς μεταβίβασεως τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἢ ποσοστοῦ ἐπὶ τῶν κερδῶν.

Θέλει δηλαδὴ λάβει καὶ τὸ μονοπώλιον τοῦτο τὴν κατὰ τὸν Λερωὰ Μπωλιὲ τόσον μισθὴν μορφήν παντὸς μονοπωλίου, τοῦ ὁποῖου τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἀπολαμβάνει οὐχὶ αὐτὸ τὸ κράτος ἀλλ' αἱ ἐταιρίαι εἰς ἃς ἐκχωρεῖ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μονοπωλιακῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων.

Καθ' ἡμᾶς ὅθεν εἰς τὴν Πολιτείαν ἐνδεέκνυται πρὸ παντός, ὅ τι σκοπεῖ καὶ τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον ἦτοι ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους ἐργασία πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ὄρων τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἡμετέρων ἀλιέων ὑπὸ ξένων τοιούτων, καὶ ἐν γένει πρὸς πᾶσαν ἐρευναν ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐπιτυχίαν.

Σιγά σιγά τούς είχαν κυκλώσει όλα τα παιδιά. Ο Γεώργιος ξείχε καθισμένος επάνω στο σωρό και κρατώντας τη σουσουράδα.

— "Α, δὲν ἔχει ζωὴ, εἶπε πάλι. Σὲ μισὴ ὥρα τὸ πολὺ θὰ εἶνε ψόφια.

Τὰ παιδιά ἐκύτταζαν μὲ περιέργεια τὴ σουσουράδα κ' ἐσώπαιναν. Ἐξαφνα ὁ Γεώργιος ζώηρεψε, σήκωσε τὴ φωνὴ καὶ εἶπε:

— Παιδιά, ἔρχεσθε νὰ κάμουμε ἓνα παιχνίδι ποῦ δὲν τὸ εἶδατε ποτές.

— Τί! τί! τί!

Ο Γεώργιος εἶχε πιά θάρρος. Καὶ τὸ μικρὸ του βυσσινόκιτρινο στοματάκι ἐχώρεσε, γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ λόγο τὸ μεγάλο:

— Τὴ φουρκίζουμε;

Ἐπεσε σὰ βόμβα. Ἐγύρισαν ὅλα τὰ παιδιά καὶ ὤρμησαν νὰ φύγουν σὰν τρελλά, μὲ φρίκης φωνὲς καὶ χειρονομίες. Ἐφουγκάστη ἀκόμη ἐφώναζαν ἄγρια, ἡ Φανὴ πρώτη:

— Πῶ! πῶ! πῶ! πῶ!

Μονάχα ὁ Ντιντῆς ποῦ τὸν ἀγαποῦσεν, ἔμεινε κοντὰ του.

— Καίμενε καὶ σύ, τοῦ εἶπε εἶνε κρῖμα!

— Πφ! δὲν βαρύνει! ἀποκρίθηκεν ὁ ἀνθρώπος, πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ μέσα τοῦ ποῦ ἄρχισε κάποια συζήτησι. Νά, τὴν περασμένη Κυριακὴ, στὴν αὐλὴ τοῦ Γιάννου, ἐφουρκίσανε ἓνα γαρδέλι. Ἡμιονα κ' ἐγὼ καὶ ἔερω πῶς φουρκίζουν.

— Ἀλήθεια;

— Εἶνε τὸ καλλίτερο παιχνίδι.

— Καὶ πῶς εἶνε ἡ φούρκα; Ἐγὼ δὲν ξέρω.

— Νά. Καταδικάζουνε τὸ πουλὶ σὲ θάνατο. ὕστερα τὸ μαδάνε. ὕστερα τοῦ βγάνουνε τὰ μάτια, — μ' ἓνα φτερό, ξέρεις, — ὕστερα τὴ φούρκα στοὺ λαιμοὺ καὶ νά! ἰδές!

Ἐδῶ ὁ Γεώργιος ἔβγαλε μιὰ φωνίτσα σὰν νὰ τοῦ ἔσφιγγαν τὸ λαιμό, ἐγούρλωσε τὰ μάτια του καὶ πέταξε ἔξω τὴ γλῶσσα. Κ' ἐγέλασε.

— Περιέργο πρᾶγμα! εἶπεν ὁ Ντιντῆς κυττάζοντας τὴ σουσουράδα μὲ παράξενον τρόπο, πολὺ παράξενον.

— Ἡ κακομοῖρα θὰ ψοφήσῃ. . . εἶπε σὲ λίγο.

— Θὰ ψοφήσῃ ποῦ θὰ ψοφήσῃ; τὴ φουρκίζουμε λοιπόν; εἶπεν ὁ Γεώργιος.

— Ἄν θέλῃς! εἶπεν ὁ Ντιντῆς, μὲ μιὰ σπῖθα στοὺ μάτι.

Σιγά-σιγά εἶχαν πλησιάσῃ πάλι τὰ παιδιά στοὺ σωρὸ καὶ ἀκούγαν αὐτὴ τὴν ὁμιλίαν.

— Ἄν εἶνε νὰ ψοφήσῃ! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

— Μὰ στραβὸς εἶσαι, δὲν τὴ βλέπεις ποῦ ψυχομαχάει; εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Καλὰ ντέ!

Τὰ κορίτσια ὁμως, πρώτη ἡ Φανή, ἐχάλασαν πάλι τὰ μοῦτρα τους.

— "Οχι! ὄχι! ἔλεγον· νὰ μὴ τὴν φουρκίσετε! Εἶνε κακὸ πρᾶγμα! "Οχι, νὰ ζήτε! Μή!

Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς μέσα στὴν ψυχὴ τοὺς ἄρχισε νὰ δυναμόνῃ ἡ περιέργεια. Φούρκα ἀκούγαν, μὰ φούρκα δὲν εἶδαν ποτέ τους.

Σὰν νὰ το κατάλαβε αὐτὸ ὁ Γεώργιος καὶ ἔς τὸ ὕστερο εἶπε:

— Τὸ πουλὶ εἶνε δικό μου· μοῦ τὸ ἐχάρισε ὁ Ντιντῆς νὰ το κάμω ὅ,τι θέλω. Ἐγὼ λοιπὸν θὰ το φουρκίσω. Ὁ Ντιντῆς θὰ μου δώσῃ χέρι. Ὅποιος θέλει νὰ γλεντίσῃ, ἄς κάτῃ· ὁποιος δὲν θέλει, ἄς φύγῃ. Νὰ ὁ δρόμος!

Κ' ἔδειξε τὴν ξύλινη καγκελόπορτα.

Κανένα παιδί δὲν ἐτόλμησε νὰποκριθῇ, μὰ οὔτε νὰ φύγῃ. Τὸν ἐκύτταζαν καλὰ-καλὰ· δυὸ κοριτσάκια ἐκυττάχθηκαν κ' ἐγέλασαν κρυφὰ καὶ γρήγορα.

Ἐμπρὸς λοιπόν! τὴ δουλειά μας! εἶπεν ὁ Γεώργιος.

— Ἐλα ντέ! εἶπε κ' ὁ Ντιντῆς.

Ὁ σωρὸς τῶν πετρῶν καὶ τῶν χωμάτων ἦταν κοντὰ σὲ μιὰν ἀλλαδιά. Ἐμπηξάν στοὺ χῶμα, ἐπάνω στοὺ σωρὸ, ἓνα παλοῦκι· ὕστερα ἔδεσαν ἓνα σπάγο ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ἀλλαδιάς ὡς τὸ παλοῦκι αὐτό. Στὴ μέση τοῦ σπάγου ἔκαμαν ἓνα κόμπον ἀνοικτό.

Ὁ Ἀλέκος ἔδωσε τὸ σπάγο ἀπὸ τὴν τσέπη του, (ἦταν ὁ σπάγος τῆς σβούρας του). Ὁ Γεώργιος ἔκαμε τὴ φούρκα. Ὁ Ντιντῆς ἐκρατοῦσε τὸν κατάδικον. Τὰ ἄλλα παιδιά ἐκύτταζαν σιωπηλὰ καὶ ἀνήσυχτα, γύρω στοὺ βγάλουμε τὰ ροῦχά του!

— Τώρα θὰ τοῦ βγάλουμε τὰ ροῦχά του! εἶπεν ὁ Γεώργιος.

Καὶ μὲ ὅλη τὴ σοβαρότητα, ὀρθίος ἐπάνω στοὺ ὕψωμα, κοντὰ στὴ φούρκα, ἐπῆρε τὴ σουσουράδα καὶ ἄρχισε νὰ τὴν μαδᾷ. Τὴν ἐμαδοῦσε, τὴν ἐμαδοῦσε. Κίτρινα, μαῦρα, στακτερά καὶ ἄσπρα φτεράκια ἀερόπλεαν σὰν πεταλοῦδες. Ἄλλα ἔπεφταν κάτω ἄλλα ἐσταματοῦσαν στὰ μαλλιά τῶν κοριτσῶν, ἓνα κρεμάστηκε στοὺ σχοινὶ τῆς φούρκας. Καὶ τὸ πουλάκι ὑπόμεινε τὸ μαρτύριον ἀκίνητο, ἄφωνο, μὲ τὰ ματάκια κλειστά.

— Φτάνει τὸ μάθημα, γιατί θὰ ψοφήσῃ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Ἀχ! ἄς ψοφοῦσε νὰ μὴν το φουρκίσετε! εἶπεν ἀπὸ κάτω ἡ Φανή.

Σὰν νὰ το φοβήθηκεν αὐτὸ ὁ Γεώργιος, κ' ἄφησε τὸ πουλὶ μισομαδημένο.

— Ἐλα τώρα! εἶπε στὴ φούρκα!

— Μπα! καὶ δὲν θὰ τοῦ βγάλῃς πρῶτα τὰ μάτια μὲ τὸ φτερό; ἐφώναξεν ἐκπληκτὴ ἡ Εἰρηνούλα.

— Κακὴ! εἶπε σιγά-σιγά ἡ Φανὴ καὶ τὴν ἐφοβέρισε μὲ τὸ γροθιάκι της.

— Ὁχι, γιατί μπορεί νὰ ψοφήσῃ, εἶπε σχεδὸν ἀπὸ μέσα τοῦ ὁ μικρὸς δῆμιος.

Κ' ἐπέρασε τὸ κεφαλάκι τῆς σουσουράδας εἰς τὸν κόμπο τοῦ σπάγου. Ἄγρια τὰ μοῦτρα του, ἄγρια ἡ φωνὴ του:

— Τώρα εἶνε τὸ γλέντι! ἐφώναξε. Ντιντῆ, τράβα τὸ σχοινί.

Ὁ βοηθὸς του ἔπρεπε νὰ το λύσῃ, νὰ το τραβήξῃ, νὰ το τεντώσῃ, ὥστε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά, κ' ὕστερα πάλι νὰ δέσῃ τὴν ἄκρη τοῦ εἰς τὸ παλοῦκι.

Ἡ στιγμὴ ἦταν ἐπίσημη. Πιὸ σκοτεινὸς ἐφαίνονταν ὁ κῆπος. Ἐνα σύννεφο μαῦρο, χαμηλότερο ἀπὸ τὰ μολυβένια ποῦ ἐσκέπαζαν τὸν οὐρανόν, ἦλθε κ' ἐστάθηκεν ἴσα-ἴσα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο Γολγοθᾶ. Ἄν ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ τὰ παιδιά ἔβλεπαν κατὰ τὸν οὐρανόν, ἴσως θὰ τα ἐτρόμαξε πολὺ τὸ σύννεφο ἐκεῖνο, ποῦ ἔμοιαζε μὲ πελώριο δράκοντα μαῦρο.

— Προσοχή! εἶπεν ὁ Γεώργιος.

— Δὲν μπορῶ!! δὲν μπορῶ!! ἐφώναξε τότε ἡ Φανὴ κ' ἔφυγε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κήπου, σκεπάζοντας τὰ μάτια.

Τὴν εἶδαν κ' ἐσκέφθηκαν νὰ φύγουν καὶ τὰλλα κορίτσια. Μὰ κατὶ τι δυνατότερο τὰ ἐκάρφωσεν ἐκεῖ. Ἐγύρισαν μόνον τὸ κεφάλι κ' ἀπλωσαν στὰ μάτια τὰ χεράκια τους. . . ἔτοιμα πάλι νὰ ξαναγυρίσουν.

Ὁ Ντιντῆς ἐτράβηξε τὸ σχοινί.

— Ἀκόμα! λίγο ἀκόμα! τοῦ ἔλεγεν ὁ Γεώργιος, ποῦ ἐκρατοῦσε τὸ πουλὶ κ' ἐπρόσεχε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά ἴσα-ἴσα στοὺ λαιμοῦ του.

Τὸ ἐτράβηξε λίγο ἀκόμα ὁ Ντιντῆς.

— Φτάνει! δέσε το!

— Ἐφουρκίσθηκε;

— Ναί.

— Αἰωνία του ἡ μνήμη!

— Ἀμήν!

Ὁ Γεώργιος ξεκαρδίστηκε ἀπὸ τὰ γέλια.

Τότε ἐγύρισαν τὰ κεφαλάκια τους μὲ ὁρμὴν τὰ παιδιά. Καὶ σὰν νὰ εἶχαν μετανοήσῃ ποῦ ἀπὸ ἀνότητι δειλία ἔχασαν τὸ θέαμα, ἐκύτταζαν ἀχόρταγα, μὲ μάτια δαλάνοιχτα, κ' ἐπλησίαζαν ὁλοένα εἰς τὸ σωρό.

Ἰσα-ἴσα στὴ μέση, ἀποπάνω ἀπὸ τὴν θεριεμένην τσουνκνίδες, ἐκρέμουνταν τὸ μισόγυμνο σωματάκι τῆς σουσουράδας. Τὸ σχοινὶ ἔσφιγγε τὸ λαιμό

της. Σὰν κομμένο ἐξεχώριζε τὸ κεφάλι της. Τὰ ματάκια της πεταμένα ἔξω σὰν χάνδρες, ἡ γλῶσσά της κρεμασμένη στοὺ πλάι. . . ἦταν ψόφια.

Ὡ, πῶς ἦταν ἄγρια τότε καὶ σκοτεινὰ τὰ προσωπάκια ποῦ ἐκύτταζαν τὴν εἰκόνα τοῦ σκληροῦ θανάτου! Θηρία ἀνήμερα τὴ στιγμὴν ἐκεῖνη τὰ παιδιάκια.

Κ' ἐκύτταζαν μὲ ὅλη τους τὴ δύναμι, καὶ ψήλωναν γιὰ νὰ ἴδουν τὴ φούρκα καλλίτερα.

Τίποτε πιά δὲν τὰ ἐτρόμαξε. Νὰ παιχνίδι μιὰ φορὰ!

— Εἶδες τὴ στιγμὴ ποῦ ἐξεψύχησε; ρώτησεν ὁ Ἀλέκος τὴν Εἰρηνούλα.

— Ὁχι, καίμενε! εἶχα γυρίσῃ τὸ πρόσωπό μου.

— Ἐχασες! Νὰ ἔβλεπες πῶς ἔκανε!

— Ἀμή ἡ ἀνότης ἡ Φανὴ ποῦ κάθεται ἀκόμα στὴν ἄκρη;

Καὶ ἄρχισαν νὰ βρίσκουν ὅλα μιὰν ἀπέραντην ἡδονὴν στοὺ παιχνίδι, ποῦ τοὺς ἔκαμε πρῶτα τόση φρίκη. Σὰν νὰ ἐλυποῦνταν γιὰ τὴν ἐτελειώσῃ γρήγορα! Τάχα δὲν ἦταν τρόπος νὰ τὸ ἐξακολουθήσουν;

— Τώρα μπορούμε νὰ τῆς βγάλουμε τὰ μάτια! εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Τί βγαίνει; μήπως εἶνε ζωντανή; εἶπεν ὁ Γεώργιος σηκώνοντας τοὺς ὤμους.

— Κρῖμας! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

Ἐξαφνα, τὸ μαῦρο ἐκεῖνο σύννεφο ἄρχισε νὰ βρέχῃ μὲ τόσην ὁρμὴν, ποῦ τὰ παιδιά ἄφησαν φούρκα καὶ φουρκισμένο, κ' ἔτρεξαν νὰ χωθοῦν εἰς τὸ σπίτι, μὲ φωνὲς ὀρνιθίων τρομαγμένων.

Τελευταία ἔφυγεν ἡ Φανή, σιγά-σιγά, μὲ κεφάλι σκυφτό. Εἰς τὴ μικρὴ τῆς ψυχῆ, — ἄρρωστη ψυχὴ καθὼς φαίνεται, — ἦταν σὰν ἓνα βάρος θανάσιμο ὁ κῆπος ἐκεῖνος ὁ ἔρημος, ποῦ τὸν ἐξέπλενε ὁ μαῦρος δράκοντας ἀπὸ τὴν ἀνομία τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Κ' ὅταν ἀναγκάσθηκε νὰ περάσῃ κοντὰ ἀπὸ τὸ μικρὸ Γολγοθᾶ καὶ νὰ ἰδῇ ἀπάνω ἀπὸ τὴν τσουνκνίδες νὰ κρέμεται δλομόναχο, βρεχούμενο, τὸ φουρκισμένο πουλάκι, κρυφὰ ἀνατριχίλα τὴν ἐπερίσσεψε, ποῦ ἔλυσε τὰ γόνατά της.

Στὸ σπίτι, ἐπῆγε ἴσια στὴ μητέρα της καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τῆς εἶπε:

— Μητέρα! ἐκεῖνα τὰ παληόπαιδα ἐφούρκισαν τὴ σουσουράδα!

Ἡ Φανὴ ἀρρώστησε. Γιὰ πολλὰς ἡμέρας τὰ ροδοκόκκινα μαγουλάκια της, ἦταν φωτιά καὶ λαύρα ἀπὸ τὸν πυρετό. Μὰ κανένα ἀπὸ τὰ χλωμά καὶ κοκκαλιάρικα παιδιά δὲν ἔπαθε τίποτα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΥΣ ΩΣ
ΣΥΝΕΠΛΗΡΩΘΗ ΥΠΟ Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΥΣ ΩΣ
ΣΥΝΕΠΛΗΡΩΘΗ ΥΠΟ Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ *

Εκ πάντων τῶν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐξετασθέντων περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν Ἑλληνικῶν φθόγγων συνάγεται ὅτι, ὅσα ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν Ἑρασμικῶν ἀπὸ τριακοσίων καὶ ἐβδομηκοντα ἐτῶν, δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ ἐλέγξωσι σφαλλομένην τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, ὑποκειμένου τοῦ λόγου περὶ τῆς προφορᾶς τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ Πλάτωνος. Ἐξ οὐδενὸς τῶν μέχρι τοῦδε προσαχθέντων τεκμηρίων ὑπὸ τῶν Ἑρασμικῶν ἀποδεικνύεται σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ὅτι ἄλλως ἐξεφωνοῦντο αἱ δίφθογγοι ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν καὶ ἄλλως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους ἢ ἀρχαιότερον ἐπὶ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους, ὅτι ἄλλη μὲν ἦτο ἡ προφορὰ τῶν συμφώνων β, γ, δ, ζ, θ, φ, χ ἐπὶ Ομήρου καὶ ἄλλη ὕστερον ἐπὶ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἢ σήμερον παρ' ἡμῖν.

Ἐκ τῆς γενομένης ὑπ' ἡμῶν ἐξετάσεως ἀπεδείχθη πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ἐγίνωσκον καὶ διετήρουν τὴν ὀρθὴν προφορὰν τοῦ η καὶ υ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τοῦ παρηγμακότος ἑλληνισμοῦ, εἰ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν ἢ μὲν προφορὰ τοῦ η εἶχε ταυτισθῇ πρὸς τὴν τοῦ ἰωτα πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἤδη ἀπὸ τῆς γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἢ δὲ τοῦ υ ἀπὸ τῆς γ' καὶ δ' μετὰ Χριστόν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἀποδεικνύεται ἐπ' ὅσης ὅτι καὶ οἱ παλαιὰ προσφῶδια ἐσφύζετο παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει οἷα ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, εἰ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν ἐπῆλθε φανερά ἤδη ἡ σύγχυσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀπὸ τῆς β' μετὰ Χριστόν ἑκατονταετηρίδος, τελεία δὲ καὶ πλήρης παρὰ τοῖς ξένοις ἀπὸ χρόνων πολὺ ἀρχαιότερων.

Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ἐγίνωσκον καὶ διετήρουν τὴν δόκιμον προφορὰν, ἀφοῦ τὸ πρῶτον αὐτῶν μέλημα ἦτο, ὥς ρητῶς λέγει Διονύσιος ὁ Θραξ, «ἀναγνώσις ἐντριβὴς κατὰ προσφῶδιαν ποιημάτων

* Ἐπίλογος τοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκδοθησομένου βιβλίου τοῦ κ. Θ. Παπαδημητράκοπουλου. La tradition ancienne et les partisans d'Erasmus.

ἢ συγγραμμάτων καὶ ἀδιάπτωτος αὐτῶν προφορὰ», ἥτοι ἀνάγνωσις γινόμενη κατὰ τὴν δύναμιν τῶν γραμμάτων ἦν ταῦτα εἶχον ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ. Τοῦτο ὁμολογοῦσι λεληθότως καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑρασμικοί, ὅταν ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶνται νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ νέα προφορὰ ἄρχεται ἐμφανιζομένη παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπὸ τῆς β' καὶ γ' μετὰ Χριστόν ἑκατονταετηρίδος, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται ὅτι οὕτω κατάγουσιν ὅλον τραῦμα κατὰ τῆς προφορᾶς, ὑπὲρ ἧς μετὰ τοσαύτης καρτερίας ἀγωνίζονται ἀπὸ ἐβδομηκοντα καὶ τριακοσίων ἐτῶν. Καὶ αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν Ἑρασμικῶν, ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ μακρότατος χρόνος, χίλια καὶ πλείονα ἔτη κατὰ Blass, ἕως τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φωνητικῶν νόμων συντελεσθῇ τὸ ἔργον τῆς μεταβάσεως τῶν συνθέτων ἡχῶν εἰς ἀπλοὺς καὶ στοιχειώδεις, οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ἐγίνωσκον κάλλιστα τὴν δόκιμον προφορὰν. Διότι κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ἄνευ φανερᾶς ἀντιφάσεως ὅτι ἡ μετάβασις τῶν συνθέτων ἡχῶν εἰς ἀπλοὺς καὶ στοιχειώδεις ἤρξατο καὶ συνετελέσθη ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Δημοσθένους καὶ Ἀριστοτέλους μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν μεγάλων Γραμματικῶν καὶ Κριτικῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα τῆς γ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ μετάβασις αὕτη ἐγένετο ἀρχαιότερον, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μετὰ Ομήρου καὶ τῆς ἑκτῆς πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἣν ἐπεχειρήθη καὶ ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἡ θεραπεία τῶν ἀτελειῶν τοῦ παλαιότερου Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ἢ ὕστερον πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατήσασα. Εἶνε δὲ καὶ ἄλλως γνωστὸν ὅτι ἀφοῦ γλώσσά τις λάβῃ σταθερὸν καὶ μόνιμον τύπον, ὅπερ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ συνέβη πρὸ τῆς ἑκτῆς π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οἱ δὲ φθόγγοι αὐτῆς παρασταθῶσι δι' ἀλφαβήτου καθολικὸν ἔχοντος κύρος, εἶνε δύσκολον ἔπειτα νὰ ἐπέλθῃ οὐσιώδης μεταβολὴ περὶ τὴν προφορὰν καὶ μάλιστα οὕτω ταχεῖα, ὥστε πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ ἰδίᾳ οἱ λόγιοι οἱ ἀντεχόμενοι τῆς παλαιᾶς καὶ δοκίμου προφορᾶς, καὶ ἀκριβῶς τηροῦντες αὐτὴν ἐν τῇ ἀναγνώσει

τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, νὰ ἀγνοῶσι τίνα δύναμιν εἶχον τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συλλαβαὶ ἑκατὸν καὶ διακόσια ἔτη πρότερον.

Ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς παλαιᾶς γλώσσης καὶ προφορᾶς κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους μαρτυρεῖ σαφῶς καὶ ὁ Κικέρων, ὅταν μετὰ τοσούτου θαυμασμοῦ ἐξαίρῃ τὸ ἐπίχαρι καὶ τερπνὸν τῆς φωνῆς τῶν συγχρόνων αὐτῷ Ἀθηναίων (De Oratore III, 11 ἰδὲ καὶ Brut. 46 καὶ Fab. Quintilianum ἐν Inst. Orat. XII 10. 27. 33-35)· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Ὀράτιος ἀποφαινόμενος ὅτι μόνους τοῖς Ἑλλήσι δέδωκεν ἡ Μοῦσα στρογγύλῳ φθέγγεσθαι στόματι (De arte poetica στίχ. 322). Τί δὲ ἄλλο σημαίνουν καὶ οἱ λόγοι τοῦ Φιλοστράτου περὶ τῶν κατοικούντων τὴν μεσογείαν τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν β' καὶ γ' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ὅτι «ὑγιαίνει αὐτοῖς ἡ φωνὴ καὶ ἡ γλῶττα τὴν ἄκραν ἀτθίδα ἀποψάλλει» καὶ «ἡ μεσογεία τῆς Ἀττικῆς ἀγαθὸν διδασκαλεῖον ἀνδρὶ βουλομένῳ διαλέγεσθαι» (Βίοι σοφιστῶν II, 1. 11 καὶ 31, 1) ἢ ὅτι καὶ ἐν χρόνοις πολλῶ ὕστεροις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους ἠκούετο ἐν Ἀττικῇ «ἡ νέα ἢ καλὴ φωνή» τῶν Ἀττικῶν. ἢ καὶ πρὸ ἑξακοσίων ἐτῶν πρότερον ἀκουομένη; Οὐδὲν δὲ ἄλλο διδάσκει καὶ ὁ Λουκιανός, ὅταν συμβουλεύῃ τοῖς βουλομένοις συγγράφειν ἱστορίαν «μὴ χρῆσθαι ἀπορητοῖς καὶ ἔξω πάτου ὀνόμασιν» (Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν 44) ἢ ὅτι καὶ τότε ἔζη ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα, καὶ ἡδύνατο νὰ προβάλῃ ὡς παράδειγμα μιμήσεως τὴν κοινὴν συνήθειαν ὡς προέβαλλε καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῷ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων «δεῖ τοὺς ὀρθῶς βουλομένους διαλέγεσθαι τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀφελεῖ κατὰ τὸν βίον καὶ τῇ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν παρατηρήσει προσανέχειν» (Πρὸς Γραμματικούς σελ. 640, 31 ἐκδ. Bekker)· «ἡ ἄρα συνήθεια τοῦ τί τέ ἐστιν ἑλληνικὸν καὶ τί ἀνελληνιστὸν γίνεται κριτήριον καὶ οὐκ ἄλλη τις περὶ τὸν ἑλληνισμὸν τέχνη» (σελ. 641, 12)· «ρητέον τὴν παρατήρησιν τῆς κοινῆς συνήθειας χρησιμεύειν πρὸς τὸ ἑλληνίζειν» (643, 18) καὶ «ὁ συνασκηθεὶς μάλιστα καὶ τριβεὶς ἐν τῇ συνήθειᾳ οὗτος ἑλληνίζει» (σελ. 643, 3). Συμμαρτυρεῖ δὲ τῷ Λουκιανῷ καὶ τῷ Σέξτῳ ὁ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνθήσας Ῥωμαῖος Aulus Gellius οὐδαμῶς ὀκνήσας νὰ παραθέσῃ ὡς δείγμα καθαρωτάτου ἀττικισμοῦ τὴν ἐξῆς φράσιν ὀκταέτους Ἀττικοῦ παιδός· «μὴ γελᾷτε» ἐνὶ τοῦλαιον,

ἀλλ' οὐκ ἴστε οἷα φρίκη περὶ τὸν ὀρθρον γέγονε τήμερον· κεκουστάλλωται» (Noctes Atticae, XV II, VIII, 1). Οὐδὲ τοῖς σφοδρτάτοις τῶν Ἑρασμικῶν συγχωρεῖται, νομίζομεν, νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι τοιαύτη φράσις οὐδέποτε ἡδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐπὶ Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους Ἀθηναίων. Ἰδοὺ δὲ τί γράφει καὶ ὁ περιηγητὴς Πausanias κατὰ τὴν β' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Μεσσηνίων· «οἱ Μεσσηνιοὶ ἐκτὸς Πελοποννήσου τριακόσια ἔτη μάλιστα ἠλῶντο, ἐν οἷς οὔτε ἐθῶν δηλοῖ εἰσι παραλύσαντές τι τῶν οἰκοθην, οὔτε τὴν δι᾿ αὐτῶν τὴν δωρίδα μετεδιδάχθησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον» (IV, 27 πρὸς τῷ τέλει. Ἰδὲ καὶ Στράβωνα Ζ', 513). Περὶ πάντων τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων διελάβομεν μετὰ πλείονος ἀκριβείας ἐν τῇ «Βασάνῳ» κτλ. σελ. 695—709).

Οὐδαμῶς δὲ θαυμάζομεν ἂν οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ Ἑρασμικοῦ ἐπινοήματος μετὰ πολλῆς αὐταρεσκείας δισχυρίζονται ὅτι πρῶτοι αὐτοὶ μετὰ δισχίλια καὶ τριακόσια ἔτη ἀνεκάλυψαν τίς ἦτο ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος ἡ προφορὰ τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφοῦ οὐκ ὀλίγα εἶνε τὰ σφάλματα εἰς ἃ ἐκάστοτε περιπίπτουσιν οἱ οὕτω φρονοῦντες καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ ἐξῆς.

1) Ὅτι τινὲς μὲν αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ οἱ Γλωσσολόγοι, πεποιδότες εἰς τὰς θεωρίας αὐτῶν, ἂς ἀρῶνται ἀπὸ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς φωνητολογίας τῶν φθόγγων οὐδὲ ἀξιοῦσιν ὅλως νὰ μνημονεύσωσι τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, εἰ καὶ ἐκ τῶν θεωριῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας εἶνε ἀδύνατον νὰ εὕρεθῃ, ὡς πολλὰς εἵπομεν, ἡ προφορὰ οἷαςδὴποτε γλώσσης, ἀρχαιοτέρας ἢ νεωτέρας, ἐν ὁρισμένῳ τινὶ χρόνῳ ἄνευ τοῦ βοηθήματος τῶν ἱστορικῶν τεκμηρίων ὃ δὲ Blass καὶ ἄλλοι, ὅσοι ἔγραψαν ἰδίᾳ πραγματείας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς, αὐθαιρέτως ἐρημνεύσαντες τὰ σχετικὰ χωρία τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν καὶ Τεχνογράφων, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον, δὲν εὔρον μὲν, ὡς εἰκός, τίς ἦτο ἡ ἀρχαία διδασκαλία περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν, κατώρθωσαν δ' ὅμως νὰ ἐπιβάλωσι βιαίως τοῖς ἀρχαίοις Γραμματικοῖς τὴν Ἑρασμικὴν προφορὰν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπέβαλον αὐτὴν καὶ εἰς τὸ νεκρὸν καὶ ἄφωνον γράμμα. 2) Ὅτι πολλὰς πλάττουν λέξεις ἀνυπόκριτους

ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἵνα δι' αὐτῶν ἐρμηνεύσῃσι κατὰ τὰς ἰδίας ἀρχὰς ἐκεῖνας τῶν γραφῶν, ὅσαι φανερώς καταδικάζουσι πρὸ πλημμελὲς τοῦ Ἑρασμικοῦ ἐπινοήματος. 3) "Οτι δὲν ἠθέλησαν νὰ σκεφθῶσιν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ὑπὸ τῶν Ἰωνῶν γενομένη μεταρρύθμισις τοῦ παλαιότερου τῶν Ἑλλήνων ἀλφαβήτου φανερώς καταδικάζει τὴν θεμέλιώδη ἀρχὴν τῶν Ἑρασμικῶν, ὅτι δηλοῖ οἱ Ἕλληνες ἔγραφον τὰς λέξεις ὡς καὶ ἐξεφώνουν αὐτάς, καὶ ὅτι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπῆρχε πληρεστάτη ἀρμονία προφορᾶς καὶ γραφῆς. Οὐδαμῶς ἐσκέφθησαν ὅτι οἱ Ἴωνες καὶ κατὰ μίμησιν αὐτῶν πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, θεραπεύοντες τὰς ἀτελείας τοῦ παλαιότερου αὐτῶν ἀλφαβήτου, δὲν ἔγραφαν τὰς διφθόγγους δι' ἀπλῶν φωνηέντων, ἀλλὰ, τοῦναντίον, διὰ δύο φωνηέντων ἀπλᾶς καὶ ἀσυνθέτους φωνάς. Ὁ τοιοῦτος δὲ τρόπος τῆς θεραπείας σημαίνει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ γραφῇ τῶν φθόγγων τῆς ἑαυτῶν γλώσσης ὥρμιωντο ἐξ ἀρχῶν ὅπως ἐναντίον πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς Ἑρασμικῆς διδασκαλίας, καὶ ὅτι πρὸς ὁρθὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ὀφείλει τις νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τίς ἦτο ἡ φύσις τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας ἀπὸ τῆς πέμπτης τοῦλάχιστον πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἂν θέλῃ νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ γεγραμμένα κατὰ τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν φύσιν τῆς ὀρθογραφίας ξένων γλωσσῶν. 4) "Οτι σὺν τῇ ὀρθογραφίᾳ ξένων γλωσσῶν καὶ ἡ κρᾶσις εἶχε συντελέσει τὸ ἑαυτῆς ἔργον ἐν τῇ Ἀττικῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἥδη πρὸ τοῦ Μηδικοῦ πολεμοῦ ἢ δὲ ἐνωσεὶ τῶν διεσπασμένων φωνηέντων προϋποτίθεται ἀναγκαίως τὴν γένεσιν νέων φθόγγων δυναμένων νὰ γνωσθῶσι μόνον διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ὀρθογραφίας, καθ' ἣν ἔγραφον οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν γνῶσιν δὲ ταύτην δὲν ἀρκεῖ μόνῃ ἡ διδασκαλία τῆς ἐτυμολογίας καὶ τοῦ Ἑρασμικοῦ γράμματος. διδασκαλία πολὺ τιμωρὸς μὲν αὐτῇ καθ' ἑαυτήν, ἀνίσχυρος δ' ὅμως νὰ διδάξῃ τὴν ζῶσαν καὶ ἀληθῆ προφορὰν γλωσσῶν διαφυλαττουσῶν τὴν παλαιὰν ὀρθογραφίαν παρὰ πᾶσαν τὴν ἐκ τῶν φωνητικῶν νόμων ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν ἐν τῇ προφορᾷ. 5) "Οτι δὲν κατενόησαν προσηκόντως ὅτι τὰ ὀρθογραφικὰ ἁμαρτήματα δύνανται νὰ συμβῶσι μόνον ἐν ἐκεῖναις ταῖς γλώσσαις, ἐν αἷς ἡ καθιεστώσα ὀρθογραφία δὲν συμφωνεῖ κατὰ πάντα πρὸς τὴν προφορὰν, καὶ ὅτι οὐχὶ ὁ ἀριθμὸς ἀλλ' ἡ φύσις τῶν

ὀρθογραφικῶν ἁμαρτημάτων εἶνε ἡ διδασκούμενη τὴν ζῶσαν καὶ ἀληθῆ προφορὰν, καὶ ὅτι ἡ διὰ διφθόγγων γραφὴ ἀπλῶν ἤχων ὑπὸ τῶν ἀγραμμάτων εἶνε σαφὲς τεκμήριον τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου δυνάμεως τῶν διφθόγγων ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ οἷα σδήποτε γλώσσης οὐχὶ μόνον κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐμφανίζονται τοιαῦται ἐσφαλμένα γραφαί, ἀλλὰ καὶ κατὰ χρόνους πολλοὺ ἀρχαιοτέρους. Ἄν οὕτως ἐξετάζον τὰ πράγματα οἱ Ἑρασμικοὶ καὶ ἦθελον νὰ ἀπονεύμωσι τὴν προσήκουσαν ἀξίαν εἰς τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, θὰ εὗρισκον ἴσως καὶ αὐτοὶ ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν περὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου ἐκφωνήσεως τῶν Ἑλληνικῶν διφθόγγων δύναται νὰ ἀναβιβασθῇ ἀκωλύτως μέχρι τῆς ἑκτῆς πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος. 6) "Οτι πολλάκις φέρουσιν εἰς τὸ μέσον ὡς ἀποδεδειγμένον τὸ πολλῆς ἀποδείξεως χρῆζον, ἢ μεταχειρίζονται ὡς ἀποδεικτικὸν λόγον αὐτὸ τὸ ἀποδεικτέον. 7) "Οτι οὐχὶ σπανίως ἀπλῆν καὶ συνήθως αὐθαίρετον ἐρμηνείαν μεταβάλλουσιν εἰς ἀπόδειξιν, λησμονοῦντες ὅτι ἐπὶ πράγματος ἀγνώστου ἔτι καὶ ζητουμένου εἶνε χρεῖα οὐχὶ ἐρμηνείας, ἤτις προϋποτίθεται αὐτὸ γνωστὸν καὶ εὐρημένον, ἀλλ' ἀποδείξεως φερούσης εἰς τὸ φανερόν τὸ ἐν τῷ ἀδήλῳ κεκρυμμένον καὶ καθιστώσης βέβαιον τὸ ἀβέβαιον καὶ γνωστὸν τὸ ἄγνωστον. 8) "Οτι πολλὰ καὶ μεταχειρίζονται ὑπὲρ ἑαυτῶν μεμονωμένας λέξεις καὶ φράσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, παρορῶντες τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς τὸ ὅλον. 9) "Οτι δὲν ἐρμηνεύουσι πολλὰ διασαφήσεως καὶ ἐρμηνείας δεόμενα. 10) "Οτι ἐνίοτε δι' ἀριθμητικῶν ἀναλογιῶν ζητοῦσι νὰ ὀρίσωσι τὴν φύσιν πολλῶν ἐπιγραφικῶν φαινομένων, ὅπως, ὡς φαίνεται, λησμονοῦντες ὅτι αἱ ἀριθμητικαὶ ἀναλογίαι δὲν δύνανται νὰ μεταβάλωσι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ὧν εἶνε ἀναλογίαι, καὶ ὅτι ἂν αὕτη ἄλλοθεν δὲν εἶνε γνωστὴ, αἱ ἀναλογίαι οὐδὲν εἰς τοῦτο συμβάλλονται λησμονοῦσι δηλαδή ὅτι οὐχὶ ἐκ τῶν ἀριθμητικῶν ἀναλογιῶν, ἀλλ' ἄλλοθεν ἔρπει νὰ γινώσκωμεν ὅτι ἐκεῖνα μὲν τὰ τοσαῦτα τὸν ἀριθμὸν ζῶα εἶνε πρόβατα, ταῦτα δὲ αἶγες, ὅτι ἐκεῖνα μὲν εἶνε φωνητικὰ φαινόμενα, ταῦτα δὲ ὀρθογραφικά, καὶ ὅτι εἶνε μεγίστη ἀνάγκη νὰ διακρίνῃ τις ἀκριβέστατα τὰ ὀρθογραφικὰ φαινόμενα ἀπὸ τῶν φωνητικῶν, ἂν τὰ ἐκ τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ συμπεράσματα θέλῃ νὰ εἶνε ἀσφαλῆ καὶ βέβαια, οὐχὶ δὲ τοσοῦτον ἀκροσφαλῆ, ὅσον τὰ τῶν Ἑρασμικῶν. 11) "Οτι οὐδὲ ὑπώπτευσαν

ὅπως ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς β' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος παντελὲς συστολὴ τῶν διφθόγγων καὶ τελεία αὐτῶν σύγχυσις πρὸς τὰ ἀντιστοιχοῦντα αὐταῖς βραχέα φωνήεντα δὲν σημαίνει ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις αἱ δίφθογγοι εἶχον σύνθετον προφορὰν, ἀλλὰ, τοῦναντίον, ὅτι ἐπέφαινον ἤχον μακρῶν καὶ ἀπλῶν φωνηέντων δὲν ὑπώπτευσαν δηλαδή ὅτι καὶ κατ' αὐτὰς τὰς Ἑρασμικὰς ἀρχὰς ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ μακρότατος χρόνος, ἕως διὰ τῶν μακρῶν φθόγγων συντελεσθῇ ἡ μετάβασις τῶν διηρημένων ἢ συνθέτων ἤχων εἰς βραχεῖς καὶ συνεσταλμένους. Ὁ χρόνος δὲ οὗτος τῆς ὥς μακρῶν φωνηέντων προφορᾶς τῶν διφθόγγων οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ εἶνε ἢ, ὡς πρότερον εἶπομεν, ὁ ἀπὸ τῶν Μηδικῶν καὶ ὕστερον. Καὶ κατ' αὐτὰς τὰς Ἑρασμικὰς ἀρχὰς ἦτο φωνητικῶς ἀδύνατον αἱ δίφθογγοι αἰ, οἰ, εἰ νὰ λάβωσι τὴν προφορὰν τοῦ ε, τοῦ βραχέος υ καὶ τοῦ βραχέος ι κατὰ τὴν β' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, παρὰ δὲ τοῖς ξένοις κατὰ τὴν γ' καὶ β' πρὸ Χριστοῦ, ἂν πολὺ πρότερον καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ δὲν εἶχον λάβει ἐκ χρόνων πολλῶν ἀρχαιοτέρων τὴν δύναμιν μακρῶν καὶ ἀπλῶν φωνηέντων, δύναμιν, ἣν ἐπικυροῦσι καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ποικίλα καὶ παντοειδῆ μαρτύρια. 12) "Οτι ἐνίοτε, ἵνα ὑποστηρίξωσι τὰς ἑαυτῶν θεωρίας, περιπίπτουσι *λεληθότως* εἰς τὸν ἐν τῇ Λογικῇ καλούμενον φαῦλον ἢ δι᾿ ἀλλήλων κύκλον. 13) "Οτι αὐθαίρετως καὶ βιαίως μεταβάλλουσι τὰ μέσα καὶ τὰ δασέα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Ἰνδικῆς, χωρὶς πρότερον νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι τοιοῦτοι φθόγγοι ὑπῆρχον ἀληθῶς ἐν τῇ ἀπὸ Ὀμήρου γνωστῇ ἡμῖν Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἢ καὶ ὅτι τοιαύτη προφορὰ τῶν μέσων καὶ δασέων συμφωνεῖ πρὸς τοὺς φωνητικὸς νόμους τοὺς ὀρίζοντας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὴν ἀρμονικὴν συνεκφώνησιν τῶν συμφώνων.

Διὰ πάντα ταῦτα οὐδὲν παράδοξον ἂν οἱ Ἑρασμικοὶ, κόπτοντες μᾶλλον ἢ λύοντες τοὺς δεσμούς τοῦ αὐθαίρετως παρ' αὐτοῖς γεννηθέντος ζητήματος, ἐνόμισαν ὅτι εὗρον τὴν ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος φωνὴν τῶν Ἀττικῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐνῶ οὐδὲν ἄλλο ἐποίησαν ἀληθῶς ἢ ἠνάγκασαν τὸ νεκρὸν γράμμα νὰ λάβῃ ἐκὸν ἄκον ὁδνεῖαν καὶ ἀλόκοτον προφορὰν. Οὐδὲν ἐπ' ἴσης θαυμαστὸν ἂν οἱ Ἑρασμικοὶ, καίπερ μέγαν ἐπιδείξαντες ζῆλον πρὸς εὗρεσιν τῆς ἀκριβοῦς δυνάμεως τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τῆς Ἑλληνικῆς

γλώσσης, ὅμως οὐδὲν εὗρον ἀληθὲς καὶ σπουδαῖον, ὅπερ δὲν ἦτο καὶ πρὸ τοῦ Ἑράσμου γνωστὸν ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ γνωσθῇ καὶ ἄνευ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἑρασμικῆς προφορᾶς. Ἡ πρέπει οἱ Ἑρασμικοὶ διὰ σαφῶν καὶ ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ὄντως εὗρον τὴν ἐπὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους προφορὰν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅτι αὕτη ἦτο διάφορος τῆς διδασκομένης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἀπὸ δισχιλίων καὶ διακοσίων ἐτῶν, ἢ νὰ βάλλωσι μακρὰν εἰς κόρακας προφορὰν δεινῶς διαστρέφουσιν καὶ παραμορφοῦσιν τὴν ὠραίαν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Blass ἀπροσδοκῆτως ὁμολογεῖ ἐν τοῖς τελευταίοις στίχοις τῆς ἑαυτοῦ πραγματείας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς. Τὸ λυπηρὸν μόνον εἶνε ὅτι ὁ Blass, ἔνεκα τῆς σφαλερᾶς μεθόδου, ἥπερ ἠκολούθησεν ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς ἀληθείας δὲν ἠδυνήθη νὰ εὗρῃ οὔτε τὴν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς γλώσσης προφορὰν τῶν Ἑλλήνων, οὔτε πῶς οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ καὶ Τεχνόγραφοι ἐξεφώνουν τὰς διφθόγγους καὶ τὰ σύμφωνα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰ καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν γίνεται καταφανὲς παντὶ τῷ κατανοοῦντι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὅτι ἐξεφώνουν τὰς τε διφθόγγους καὶ τὰ σύμφωνα διαφόρως ἢ σήμερον αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι Ἑρασμικοὶ. Καὶ ἐφ' ὅσον, ἐπαναλέγομεν, οἱ σφοδροὶ ὑπέρμαχοι τοῦ νεκροῦ γράμματος καὶ τῆς ἀφώνου ἐτυμολογίας δὲν κατορθοῦσι νὰ ἀποδείξωσι διὰ σαφῶν καὶ ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν τεκμηρίων ὅτι εὗρον καὶ κατέχουσιν τὴν ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος ἀληθῆ προφορὰν τῶν διφθόγγων καὶ τῶν συμφώνων, ὀφείλουσιν εἰλικρινῶς νὰ ὁμολογήσωσι τὸ ἄστοχον τοῦ Ἑρασμικοῦ ἐπινοήματος, ἀποβάλλοντες μὲν τὴν Ἑρασμικὴν προφορὰν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, εἰσάγοντες δὲ ἀντ' αὐτῆς τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδασκαμένην, ἂν μὴ θέλωσι χάριν τῆς πολλῆς ἀκριβείας νὰ εἰσαγάγωσι τὴν ἡμετέραν, ἣτις ἐλάχιστα διαφέρει τῆς τῶν Γραμματικῶν. Τοῦτο ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σέβας καὶ ὁ εὐγενὴς ζῆλος καὶ τὸ μέγιστον διαφέρον ὅπερ δεικνύουσι περὶ τὴν σπουδὴν καὶ διατήρησιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐρμηνείαν παντὸς ὅτι παρήγαγεν ἡ Ἑλληνικὴ μεγαλοφυΐα.

Κενὸς δὲ εἶνε καὶ ὁ φόβος ὁ ἀπὸ τινος χρόνου καταλαβόν τὴν ψυχὴν οὐκ ὀλίγων Ἑρασμικῶν, ὅτι διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἡμετέρας προφορᾶς ἢ τῆς διδασκομένης ὑπὸ τῶν ἀρ-

χαίων Γραμματικῶν θὰ ἀποβῇ δυσχερὴς τοῖς νέοις ἢ γινώσις τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας. Διότι ἡ ὀρθογραφία τῶν παλαιῶν γλωσσῶν δὲν διδάσκεται διὰ τῆς καθ' ἡμέραν πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τῶν ὧτων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν γεγραμμένων λέξεων, διὰ τῆς ἐκμαθήσεως τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ τῆς συγχῆς αὐτῶν γραφῆς καὶ διὰ τῆς συγχῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς διδασκομένης γλώσσης, ἐν οἷς γίνεται χρήσις οὐχὶ τῶν ὧτων, ἀλλὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς μαθήσεως τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ τῆς μετὰ προσοχῆς ἀναγνώσεως τῶν γεγραμμένων κάλλιστα καὶ εὐκολώτατα δύναται νὰ γνωσθῇ ἡ ὀρθογραφία τῶν τε καταλήξεων καὶ ῥιζῶν. Τὸ νὰ ἀπαιτῇ δέ τις παρὰ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ γινώσκωσι τὴν ὀρθογραφίαν γλώσσης τινός, ἀπαιτεῖ πρᾶγμα ἀδύνατον, ὥς ἤθελεν ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ γινώσκωσι τὴν σημασίαν πασῶν τῶν λέξεων, τὴν ὀρθὴν αὐτῶν σύνταξιν καὶ πάντας τοὺς γραμματικούς τύπους. Εἶνε δὲ ἄλλως γνωστὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας πολλῶν ξένων ὅτι τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, εἰς ἃ περιπίπτουσι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη οἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ Γερμανίας μαθηταὶ εἶνε μείζονα καὶ φοβερότερα τῶν σφαλμάτων, εἰς ἃ περιπίπτουσιν Ἑλληνες μαθηταί, ἔνεκα τῆς διαφόρου φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας καὶ τῆς τῶν εἰρημένων γλωσσῶν. Ἐπειτα οὐδεὶς οὐδαμῶς διανοήθη ποτὲ ὅτι χάριν τῆς ἀπόνου ἐκμαθήσεως τῆς ὀρθογραφίας γλώσσης τινὸς ὀφείλει νὰ μεταβάλλῃ καὶ τὴν προφορὰν αὐτῆς, ὅπερ εἶνε τὸ οὐσιωδέστατον μέρος τῆς μορφῆς καὶ πάσης μὲν ἄλλης μὴ βαρβάρου γλώσσης. Ἰδίᾳ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς, ἥς τὴν ὑπέροχον εὐφωνίαν καὶ χάριν ἀνωμολόγουν, ὥς εἶδομεν, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξοχώτατοι τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἀληθῶς παρέχει κωμικὴν πως αἴσθησιν ἡ δυσχέρεις τινων Ἑρασμικῶν ὅτι χάριν τῆς ὀρθογραφίας εἶνε ἀναγκαιότης ἡ διατήρησις τῆς Ἑρασμικῆς προφορᾶς, ὥς εἰ μὴ ὑπῆρχον πλεῖστοι ἄλλοι ὁδοὶ εἰς τὸ αὐτὸ φέρουσαι τέλος, ἔστω καὶ ἡ τεχνητὴ ὑπαγόρευσις τοῦ διδασκάλου, ὅταν νομίξῃ ἀναγκαῖον τοῦτο πρὸς ὀρθὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν γραφὴν ἐκείνων τῶν συλλαβῶν, ὧν τὴν ὀρθογραφίαν ἀγνοοῦσιν ἔτι οἱ μαθηταί. Εἶνε πολὺ προτιμότερον νὰ περιπίπτωσιν ἐνίοτε οἱ μαθηταὶ εἰς σφάλματα περὶ τὴν ὀρθογραφίαν λέξεων ἀγνώστων ἔτι αὐτοῖς ἢ νὰ ἀναγι-

νώσκωσι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς κατὰ προφορὰν ἀλοκότης καὶ παρὰ φύσιν ἐξαλλοιοῦσαν τὴν μορφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, τῆς καλλίστης ταύτης καὶ τελειοτάτης ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Παραλείπομεν δὲ ὅτι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διαστέλλονται ἀκριβῶς τὸ αἰ ἀπὸ τοῦ η καὶ ε, καὶ τὸ οἰ καὶ τὸ υ ἀπὸ τοῦ ι καὶ η, καὶ πολλῶν ἀκριβέστερον ἢ κατὰ τὴν Ἑρασμικὴν διδασκαλίαν τὰ φιλά ἀπὸ τῶν δασέων.

Οὐδεὶς ἄρα ἱκανὸς λόγος ὑπάρχει πείθων τινὰ ὅτι πρέπει χάριν ἀμελῶν ἢ ἀφύων τινων μαθητῶν ἢ μὴ λαβόντων ἱκανὴν γινώσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης νὰ διατελῇ ἔτι καὶ νῦν ἰσχύουσα ἐν Εὐρώπῃ καὶ παντὶ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ἡ πολύμορφος Ἑρασμικὴ προφορὰ ἢ ὁλοσχερῶς ἀνατρέψασα τὸ φωνητικὸν σύστημα τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑλλήνων γλώσσης καὶ δεινῶς διαταράξασα τὴν τέως ἐπικρατοῦσαν ἁρμονίαν καὶ ἐνότητα, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως συνέδεε πάντας τοὺς σπουδάζοντας περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἀντ' αὐτῆς δὲ εἰσήγαγε τὴν διάστασιν, τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὴν σύγχυσιν. Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν καὶ οἱ ἐξοχώτατοι Ἀγγλοὶ Ἑλληνισταί, ἀναγινώσκοντες τεμάχια Ἑλληνος ποιητοῦ ἢ συγγραφέως θὰ κατενοοῦντο ὑπὸ ἐτέρων Ἑλληνιστῶν Γάλλων ἢ Γερμανῶν ἢ τὰνάπαλιν, καὶ ἂν ὁ Στράβων ἀκούων πάντων τούτων ἐκφωνούντων ἐκάστου τοὺς Ἑλληνικοὺς φθόγγους κατὰ τοὺς τῆς μητρικῆς αὐτοῦ γλώσσης, δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι εἶπε καὶ περὶ τῶν συγχρόνων αὐτῷ ξένων, ὅτι «καὶ ἄλλη τις κακοστομία καὶ οἷον βαρβαροστομία ἀνεφάνη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διαλέκτῳ, ἡ τῶν Ἑρασμικῶν, τῶν οὐκ ἐθελόντων ἀρτιστομεῖν». Δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ ἔλεγεν περὶ τοῦ Στράβωνος καὶ Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι καὶ Γερμανοί, ἂν εἶχον τὴν ἀτυχίαν νὰ ἀκούσωσιν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντός τινα τῶν ἐνδόξων παρ' αὐτοῖς ποιητῶν καὶ συγγραφέων κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ γράμματος καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀφώνου ἐτυμολογίας.

Μόνον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδασκομένης προφορᾶς, ἥς ἐλάχιστα διαφέρει ἡ παρ' ἡμῶν κρατοῦσα ἀπὸ χιλιῶν καὶ ὀκτακοσίων ἑτῶν, δύναται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν ἡ ἀπὸ τοῦ Ἑράσμου ἐκλιπούσα ἁρμονία καὶ ἐνότης. Καθῆκον δὲ ἔχουσι νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς πάντες οἱ ἀγαπῶντες καὶ θεραπεύοντες τὰ Ἑλληνικὰ γράμ-

ματα, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἔξ οὐδενὸς σαφοῦς καὶ ἀσφαλοῦς πορίσματος τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμης ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη ἡ περὶ τῆς

ὀρθῆς προφορᾶς διδασκαλία τῶν μεγάλων Γραμματικῶν καὶ Κριτικῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ *

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Εἰς τὸ Περιλάγκον κατελύσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν πλουσίου τσέλιγκα. Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐκείνων τῶν χωρίων τῆς Πίνδου βλέπει τις τὴν ὑπάρχουσαν οἰκιακὴν εὐπρέπειαν, τὴν καθαριότητα, τὴν ἀφθονίαν τῶν χρεωδῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Εἰς ἐλάχιστα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος θὰ δυνηθῇτε νὰ συναντήσετε εὐπρεπεστέρας οἰκίας καὶ πλειότεραν καθαριότητα. Οἱ ὀντάδες παρουσιάζουν μαλθακότητα ἀσυνήθη καὶ εἰς πολλὰς ἀκόμη ἀστυκάς οἰκίας. Σοφάδες μονοκόμματοι διαθέουσι τοὺς θαλάμους. Οἱ σοφάδες εἶνε χαμηλοὶ κατὰ τὸ τουρκικὸν σύστημα καὶ καλύπτονται μὲ ὠραίους τάπητας, κατασκευάσματα τῶν ἱστών τῶν γυναικῶν τῶν χωρίων. Οἱ τάπητες οὗτοι ὁμοιάζουσι μεγάλως πρὸς τοὺς τῆς Τριπόλεως, ἀλλ' ἔχουν πλειότεραν χάριν εἰς τὸ σχεδιάσμα τῶν ἀνθέων καὶ ἐν γένει εἰς τὰς παραστάσεις αὐτῶν. Εἶνε μᾶλλον ἀνατολικοὶ πλειότερον τουρκοί. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ Ἀνατολὴ ἔχει τὸ καλλιτεχνικὸν μυστήριον τῶν ταπήτων, ἔξ οὗ ἀπομακρύνονται αἱ ὑφάντριάς τῆς Τριπόλεως, αἱ ἀποπειρόμεναι νὰ προσεγγίσωσι πλειότερον εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ σχέδια. Ἡ κλίσις αὐτῆς πρὸς τὴν ὠραίαν βιομηχανίαν τῶν ταπήτων καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Τριπόλει, ἡδύνατο ν' ἀποβῇ σημαντικὴ πηγὴ πλούτου ἤρχει νὰ διδασθῶσιν αἱ ὑφάντριάς τὸν τρόπον τῆς ἀνατολικῆς ταπητουργίας. Ἡδύνατο μάλιστα νὰ προσλάβῃ ἡ ἡμετέρα βιομηχανία ἰδιαίτερόν τινα τύπον πρωτότυπον, ὅστις νὰ ἔχῃ τὸ ἰδικόν του γνῶρισμα. Ἡ ἐντύπωσις μου εἶνε ὅτι θὰ ἡδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ μεγάλη τοιαύτη βιομηχανία ταπήτων ἐν Ἑλλάδι. Εἰς τὰς οἰκίας ὅλων τῶν ὀρεινῶν χωρίων τῆς Θεσσαλίας ἐν ἀφθονίᾳ ὑπάρχουν τοιοῦτοι.

Τοῦτο ἀντελήφθην ἔτι πλειότερον ὅτε καταπεσὼν τοῦ ἵππου μου ἐνοσηλεύθην εἰς τινα

φιλόξενον οἰκογένειαν ἐν τῷ χωρίῳ Δράμεζι. Ἐπὶ τῶν σοφάδων ἐκείνων ἐτανύσαμεν τὰ κεκημηκότα μέλη μας. Ἡ ὀκτώωρος ἐπὶ τῶν ἵππων καθήλωσις εἶχεν ἐξαντλήσει πάσας τὰς δυνάμεις μας, ἃς δὲν ἡδυνήθη νὰ ν' ἀναζωογονήσῃ οὐδ' αὐτὴ ἡ παρουσία παιδρᾶς νεάνιδος προσελθοῦσης νὰ μᾶς φέρῃ τὸν καφεὲ ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου, ἔργου τῆς ἀκμαζούσης ἄλλοτε τῶν Καλαρρυτῶν χρυσοχοΐας. Τὸ ἀποπνέον ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ ἄρωμα τῆς φιλοξενίας, ἡ μαλθακότης τῶν ταπήτων, ἡ κόπωσις ἐκ τῆς μακρᾶς ἱππασίας, ἡ ἀπαλὴ δρόσος τοῦ βουνοῦ, ἐπέφεραν τ' ἀποτελέσματα τῶν καὶ μετὰ μικρόν, ὅλοι ἐκοιμώμεθα τοιοῦτον ὕπνον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὐδεὶς μακάριος ἀπήλυσεν ἐν τῇ ἀταράκτῳ ζωῇ του.

Ὅτε ἱππεύσαμεν ὁ ἥλιος ὑπέκλινεν εἰς τὴν δύσιν του. Εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν εἶχε διαχυθῇ ἐρυθρόχρυσον χρῶμα, ὅπερ ἀπέδιδεν ἀπαλωτέρας τὰς ἀποχρώσεις εἰς τὰ ἀκροκόρυφα τῶν ποικιλοσχημῶν ὄρεων. Μακρὰν εἰς τὴν πεδιάδα ἐπεκάθητο ἡλεκτόχρους ἀγλὺς, σχηματίζουσα ἐνιαχοῦ φωτεινὰ σχήματα, ὥς ὅτ' αὐτὴν νὰ ὑπῆρχε φῶς. Τὰ πράσινα δάση ὑπεμαύριζον εἰς τὸ βάθος, καὶ μόνον ὁ οὐρανὸς ἐξηκολούθει νὰ μειδιᾷ καὶ νὰ σκορπᾷ χρυσὸν καὶ ρόδα εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ἐν ᾧ αἱ πλευραὶ αὐτῶν προσελάμβανον τὴν βελουδίην ἐκείνην ἰώδη χροίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Γαλλινᾶς μεταδίδει εἰς τὰς ἐσπέρας του.

Ἐφ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀτμοσφαῖρα καθίστατο δροσερὰ καὶ ἡ φύσις εὐθυμότερα. Τὸ Περιλάγκον ἐξηφανίζετο ὀπισθὲν μας. Ἐπὶ μιᾶς κορυφῆς ἐστράφημεν καὶ τὸ ἀποχαιρετίσαμεν διὰ τελευταίαν φορὰν εἰτα ἠκολουθήσαμεν τὴν εἰς τὸ Περιοῦλι ἄγουσαν ἀτραπὸν. Ὅσον ἐπροχωροῦμεν πρὸς τὰ ἄνω, τόσον αἱ θέαι, γραφικότεραι καὶ γλυκύτεραι διηπλοῦντο. Τὰ χρώματα ἐνηλλάσσοντο μετὰ

* Ἰδε σελ. 230, ἔτος Γ' τόμος Α'.

καταπληκτικῆς ταχύτητος καὶ μόλις ἡδύνατό τις νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐκ τούτων ἐντύπωσιν. Αὐτὸς ὁ πλοῦτος τῶν ἐλληνικῶν χρωμάτων καὶ αἱ λεπτότητες αὐτῶν δύνανται ν' ἀπελπίσωσι πάντα ζωγράφον. Ἦκουσα φημιζομένης τὰς δύσεις τῆς Αἰγύπτου εἶδον τόσας δύσεις καὶ ἀνατολάς ἀπὸ τῶν Πυραμίδων καὶ ἐπὶ τοῦ Νείλου, ὁμολογῶ ὅμως ὅτι οὐδέποτε εὗρον τὴν ἀλήθειαν τῆς φήμης τῶν. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀφθονία, ἀκολασία ἂν θέλετε, χρώματος, ἐρυθροῦ καὶ κυρίνου, αἱ λεπτότητες ὅμως τῶν χρωματισμῶν τῶν ἐλληνικῶν δύσεων οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι καὶ μόνον πρὸς αὐτὰς δύνανται νὰ συγκριθῶσιν αἱ περὶ τὸν Κόλπον τῆς Νεαπόλεως, ροδοφαβεῖς καταδύσεις τοῦ ἡλίου. Τὰ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ τῆς Πίνδου νομίζεις ὅτι εἶνε διαβατικά· διότι ἐνῶ διέσχινον ἰόχρουν τινὰ φωτεινὴν γραμμὴν, αἴφνης ἡ γραμμὴ ἐκείνη ἐχάνετο καὶ ἐκρύπτετο ἐντὸς τῶν δένδρων, τὴν ἔβλεπες δὲ κατόπιν ροδοβαμμένην εἰς τὴν πεδιάδα. Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐνόμιζες ὅτι τὰ ἀτμοσφαιρικὰ χρώματα ἔπαιζον τὸ κρυφτὸ φαινόμενα καὶ χανόμενα μετὰ περιέργου ἰδιοτροπίας.

Ὁ οὐρανὸς ἐν τῷ μεταξύ ἤρξατο ροδίζων, εὐρύτεραι δὲ διαστάσεις τῆς αἰθερίας κυανότητος προσελάμβανον τὴν ἰδίαν χροιάν. Ἡ ἐσπέρα κατήρχετο πλέον ἀπὸ τὰς κορυφὰς καὶ γελῶσα ἀπῆλθον εἰς τὸν γέλωτα, ὅστις ἐνυπάρχει εἰς ὅλην τὴν φύσιν. Εἶνε ἡ τελευταία εὐθυμία τῆς ἡμέρας, ἡ διασκορπιζομένη εἰς δάση καὶ ὄρη, εἰς λίμνας καὶ ποταμούς, προτοῦ ὁ πέπλος τῆς νυκτὸς περιβάλλῃ καὶ ἐκμηδενίσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀπεριγράπτως θαυμάσια χρώματα, τὰ προεχόμενα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καθ' ἅπασαν τὴν φύσιν.

ὑπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις ἐβαίνομεν ἐκεντρίζομεν τοὺς ἵππους μας, ἀλλ' οὗτοι τὸ αὐτὸ βραδὺ καὶ κανονικὸν βᾶδισμα ἠκολούθουν. Εἶχον ἐννοήσει αὐτοὶ μὲν τοὺς ἵππους τῶν ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τοὺς ἵππους μας. Ἡ ὁδὸς μετὰ μικρὸν ἐγένετο βραχέως καὶ ἀπόκριμος. Εἷς ἐκ τῶν φίλων μου μοῦ ἐκραύγαζεν ὅτι ὁ ἵππος μου ἐπτοεῖτο καὶ μὲ παρώτρυνε ν' ἀλλάξωμεν ἵππους. Ἀλλ' ἀφ' ἧς τὸν εἶχον ἱππεύσει τὸν εἶδον τόσον πρᾶον καὶ τόσον ἥπιον, ὥστε δὲν ἔστεργον νὰ τὸν ἐγκαταλείψω. Δὲν ἡδυνάμην ποτὲ νὰ φαντασθῶ ὅτι τόσον τραγικὸν θὰ εὗρισκε τέλος εἰς τινὰ τῶν κρημνῶν τοῦ ὄρους ἐκείνου μετὰ τινος ἡμέρας ὁ δυστυχὴς Ἐβαίνομεν οὕτως ἡ προσδοκία τῆς προσεγγίσεως

εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας μας, ἐνέπλησεν εὐθυμίας τοὺς συντρόφους μου, οἵτινες ἔψαλλον βουκολικὰ ᾠσματα, ἐξυμνοῦντες τὰ κάλλη τῆς Δημήτρως, τὴν ὁποίαν ἐκάλουν ἀπὸ τοὺς κάμπους ἵνα ἀνέλθῃ τὰ ὄρη καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς ραψωδοὺς εἰς τ' Ἀγραφα ψηλὰ στὸ Καρπενήσι. Τὸ ᾠσμα καίτοι μονότονον, καίτοι κλαυθμηρόν, ὥς ὅλα τὰ λαϊκά μας ᾠσματα, ἐνεῖχε μίαν ἄρρητον γλυκύτητα ἐπὶ τῶν ὁρέων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐνέπνευσαν τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα, τὰ ἔχοντα πλειότεραν ποιήσιν, ἢ ὅλα τὰ ποιήματα τῶν τριῶν τελευταίων γενεῶν. Ἡ φωνὴ τοῦ νεαροῦ τραγουδιστοῦ, ὅταν ἐπρόφερε τὸ ὄνομα τῆς ψαλλομένης κόρης, ἐπάλλετο ἐκ συγκινήσεως, ὥστε νὰ τὸν ἤκοῦτο ἐκεῖ που κρυμμένη ἡ Δημήτωρ καὶ ἡ συγκίνησίς του μετεδίδετο καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἐπανελάμβανον μετὰ πάθους τὸ ὄνομά της ἐν χορῷ, τὰ δὲ πτηνὰ, ὥς νὰ ἐξήγειρε τὰ αὐτὰ αἰσθήματα καὶ εἰς αὐτὰ ἡ φωνὴ τοῦ ὁρεινοῦ ψάλτου, ἐν ὁμοφωνίᾳ ἀφύπνιζον μὲ τὸ κελάδημά των τὰς ἡχούς τοῦ δάσους.

Τὸ Περιοῦλι δὲν ἀπείχε πολὺ πλέον. Ἡ ὁδὸς ἔβαινε μετὰ δύο βουνῶν, μέσφ τῶν ὁποίων ἔρρεε παραποτάμιον τοῦ Ἀχελῷου, τρέφον τοὺς λαμπροτέρους τρώκτας, τὸν γλυκύτατον ἰχθὺν τοῦ ποταμοῦ, ὃν οἱ μὲν χωρικοὶ τῆς Πίνδου καλοῦσι *Πέστροφαν*, οἱ Γάλλοι δὲ *truite*. Κατὰ δεκάδας μᾶς παρέθετον ὅπου ἐφιλοξενούμεθα τοιοῦτους· τόσον εἶνε ἄφθονοι εἰς τὸ ποτάμιον ἐκεῖνο. Καὶ ἐνεθυμήθην ὅτι διὰ νὰ φάγωμεν ἡμέραν τινὰ δύο μόνον, καὶ νὰ τιμήσωμεν αὐτοὺς μὲ μίαν φιάλην οἴνου τοῦ Ρήνου μετὰ τοῦ μακαρίτου Ρούκη εἰς τὸ Chateau des fleurs ἐν Κιέβφ, διαταράξαμεν σπουδαίως τοὺς προϋπολογισμοὺς τοῦ ταξειδίου μας.

Μετὰ τινὰ ὥραν εὐρισκόμεθα εἰς τὰ λιβάδια γέμοντα ποιμνιοστασίων. Οἱ μανδρόσκυλοι μᾶς ὑπεδέχθησαν ἀγρίως· ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ποιμένες καὶ ποιμενίδες μᾶς ἐκύκλωσαν. Ὅλοι οὗτοι εἶνε Σαρακατσαναῖοι, ἦτοι διασκορπισθέντες κάτοικοι τοῦ Συράκου ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Θεσσαλίας. Γραφικὸν θέαμα ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰ ὄρματα μας. Χιλιάδες προβάτων ἤρχοντο εἰς τὰ μανδριά αὐτῶν. Γηραιοὶ ποιμένες μὲ τὰς λευκὰς φλωκάτας των καὶ μὲ τὰς μακρὰς ποιμενικὰς ράβδους των ἠκολούθουν ἐνῶ εἰς παρακειμένην ραχοῦλαν νεαροὶ πιστικοὶ ἐξηπλωμένοι διέχονον μελωδικὴν ἔκφρασιν ἀποκρύφου αἰσθήματος, μὲ τῆς φλογέρας των τὸ ᾠσμα. Αἱ Σαρακατσανοπούλαι, μὲ τὰς βραχεῖας ἐσθῆτας των, ἄφιναν νὰ διακρίνονται εὐτορνοὶ κνή-

μαι, κεκαλυμμένοι μὲ διακεντήτους περικνημίδας καὶ ἀπέκρυπτον τοὺς πόδας των μὲ τὰ χρυσοθύσανα τσαρούχια των. Ὁλος ὁ κόσμος τοῦ δυστυχισμένου τοῦ Κρυστάλλη ἦτο ζωντανὸς ἐνώπιόν μας. Ὁ κόσμος τὸν ὁποῖον ἔψαλε, καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀντλήσει τὸ ἄρωμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διαπνέει τὴν βουκολικὴν ποιήσιν του. Μικρὰν πτυχὴν τοῦ ποιμενικοῦ βίου εἶχεν ἀνασύρει μόνον αὐτός. ὑπὸ τὴν μίαν του μόνον ὄψιν τὸν εἶχε παρουσιάσει. Ἀλλὰ τὴν ὄψιν ἐκείνην τὴν ἐπέδειξε ζωντανὴν καὶ σφριγῶσαν, καὶ ἔβλεπον ἐκεῖ ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἀπέτυπωσε τὸν βίον τῶν Ἑλλήνων βοσκῶν, ὅτι αὐτὸς εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὴν ψυχὴν των, ἐγνώρισε τὰ ἥθη των, τοὺς πόθους των, τὰ αἰσθήματά των. Βεβαίως καὶ ὁ Κρυστάλλης μόνον ἔλαφρὰς σκιαγραφίας τῆς ποιητικῆς ἀπόψεως τοῦ βίου τῶν ἐλλήνων ὁρεινῶν εἰκότισε. Δὲν ἐμελέτησεν οὔτε τὰ ζητήματα, ἅτινα ὑφίστανται μετὰ τῶν νομάδων ἐκείνων, οὐδὲ τὴν λύσιν αὐτῶν ὑπέδειξεν. Ἀδιάφορον ἐκεῖνο ὕπερ αὐτὸς ἤθελε νὰ εἰκονίσῃ, ἦτο ἀληθινόν, ἦτο πραγματικόν.

Πολλάκις κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην εἰκοσαετίαν μοῦ συνέβη ν' ἀναγνώσω ἑλληνικὰ διηγήματα, ἡθογραφίας δῆθεν τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν κατώρθωσα ἀκόμη νὰ ἐννοήσω ποῖαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχῃ τὸ διήγημα καὶ τὸ μυθιστόρημα, ὅταν εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ δὲν πραγματεύεται ὅλα ἐκεῖνα τὰ ζητήματα, καὶ δὲν πλέκεται ἐν σχέσει πρὸς τὰ συμφέροντα ἐκείνων τῶν ὁποίων τὸν βίον ζητεῖ νὰ εἰκονίσῃ. Διὰ τοῦτο ἴσως δὲν ἡδυνήθην ποτὲ νὰ ἐννοήσω τὸν σκοπὸν τῆς νεοελληνικῆς ταύτης ἡθογραφίας. Ἀλλ' ἀπὸ ταύτας ἂν ἀφαιρέσετε τὰς σελίδας τοῦ Καρκαβίτσα τὰς ληφθείσας ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν τῶν χωρίων ζωὴν, ἂν ἀφαιρέσετε δύο ἢ τρία ἀκόμη διηγήματα ἄλλων τινῶν συγγραφέων, τὰ λοιπὰ δὲν δύνανται νὰ κληθῶσι διηγήματα, ἐπιδιώκοντα ἕνα σκοπὸν καὶ μεταδίδοντα τὰς σκέψεις τοῦ λαοῦ, τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, τὰ αἰσθήματά του καὶ τὰς ψυχικὰς του ὁρμὰς. Αὐτὸς ὁ συρμός, ὅστις εὐτυχῶς ἤρξατο ὑποχωρῶν, τῶν ἀγροτικῶν ἡθογραφιῶν, γινομένων κατὰ φαντασίαν ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰκονιζουσῶν βίον, ὃν οὐδέποτε ἐγνώρισαν οἱ γράφοντες, εἶνε ἄλλον εἶδους φιλολογικὴ ταραχή. Τὴν φιλολογικὴν ταύτην ταραχὴν θὰ τὴν αἰσθανθῇτε, ὅταν μεταβῇτε εἰς τὰ βουνά, ὅταν καθίσετε εἰς τὰ μανδριά, ὅταν καπνίσετε μαζὶ μὲ τοὺς Τσελιγ-

κάδες, τοὺς ὁποίους τὸ βάρος τῶν χρόνων δὲν κυρτώνει. Ὅταν ἀκούσετε τὰς σκέψεις αὐτῶν, τὰς περιπετείας τοῦ βίου αὐτῶν, ἐν τῷ μέσφ ἐκείνων τῶν ὁρέων, ἐνθα πλανῶνται οἱ φυγόμενοι καὶ δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας των, ἢ ὅταν εἰσέλθετε εἰς τὰς τρώγλας τῶν δουλοπαροίκων τοῦ κάμπου, ὅπου ἔχει φθάσει μέχρι κτηνωδίας ἡ ταπείνωσις καὶ ἐνθα ἔχει πνιγὴ κάθε φρόνημα, καὶ ὅπου ἐν κοινοβουλευτικῇ πολιτείᾳ ἐπικρατεῖ ἡ μᾶλλον ἀνελεύθερος ζωὴ. Τότε θὰ ἰδῇτε ὅτι ὅλοι οἱ λόγοι ἡμῶν οἱ ἀποπειρώμενοι τὴν ἀπεικόνισιν ἐκείνων, οὔτε ἐνεβάθυναν ποτὲ εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀργὰ ἢ ταχέως θ' ἀναστατώσουν τὴν χώραν, ἀλλ' ἔλαφρως, ἀλλ' ἐρασιτεχνικῶς προσεπάθησαν νὰ παρουσιάσωσι τὴν κοινωνίαν ἐκείνην ἄνευ παθῶν, ἄνευ συμπεφερόντων, ἄνευ ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν ζωὴν τους, ἐν εἰδῇ βουκόλων τοῦ Φλοριανοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἄχρους αὕτη ἡθογραφία στερεῖται πάσης ἀληθείας καὶ παντὸς ἐνδιαφέροντος.

Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη ὅτι εἷς τινος ἐκ τῶν ἡθογραφιῶν τούτων, ἐνθα πλέκονται εἰδυλικά αἰσθήματα νεαρῶν κορασίδων πρὸς εὐθυτενεῖς βοσκούς, κατορθώνουν εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα νὰ προσδίδωσι τὴν ἰσχύνητα τῶν ἀψύχων ἐρώτων καὶ τῶν παθῶν τῶν ἐκνευρισμένων παιδαριῶν τῶν πόλεων. Ἀλλ' ὅταν ἰδῇτε τὴν Σαρακατσάναν, ὅταν σὰς φέρῃ τὸ ἄρτι ἀμελχθέν γάλα καὶ ἐνωτισθῇτε τὴν φλογέραν ἠχοῦσαν ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ραχοῦλαν, καὶ τὴν ἐσπέραν σκεπασμένος μὲ τὴν φλωκάτα παρὰ τὴν πυρὰν ἀκούσετε τὰς συνομιλίας των, τὰς διηγήσεις των, τὰς ιδέας των, τὰ παραμύθια των, τὰ ἐρωτικά των τραγούδια, τότε φαίνεται ὅλη ἡ ἰσχύνητα τοῦ ἐλληνικοῦ βίου, ὅλη ἡ ρομαντικὴ καχεξία, ὅλη ἡ αἰσθηματικὴ λιποψυχία, ὅλη ἡ ἐρατεινὴ σαγλαμάρα τῶν πόλεων, μὲ τὰς ὁποίας κοσμοῦσι τὰς ἡρώιδας των οἱ ἀθηναῖοι διηγηματογράφοι. Τὸ μέτρον τοῦ αἰσθήματος, καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔρωτος τὴν δίδει ἡ δημοτικὴ ποίησις. Ὅστις ἤκουσε νὰ ᾄδεται τὸ κάτωθι τραγούδι ἐννοεῖ κατὰ τινὰ τρόπον ἀντιλαμβάνονται τὸν ἔρωτα ἐπάνω εἰς τὴν Πίνδον.

Χαμῆλωσε τὸ φρούδι σου, πιάσε τὸ κοκκινάδι,
Νὰ μὴ φανῇ τὸ φίλημα ποῦ σ' ἔχω φιλημένα.
Τὸ χέρι σου τὸ παχυντό, νὰ τῷ χα προσκεφάλι,
Νὰ τὸ χορτάσω φίλημα, νὰ τὸ χορτάσω ἀγκάλα,
Καὶ πὲς καὶ τῆς μαννούλας σου νὰ μὴ με καταριέται,
Θέλει τὴν κἀνὼ πεθερά, θέλει τὴν κἀνὼ μάνα.

Ὁ ἀκούσας τὸ τραγούδι τοῦτο καταλαμβάνει τὰ ψευδῆ αἰσθήματα τῶν ἡρωϊδῶν μερικῶν ἐλληνικῶν ἡθογραφιῶν. Ἡ φιλολογία αὕτη ἡδύνατο ν' ἀποβῇ χρήσιμος, διότι μέσα εἰς τὰ ψευδῆ ἐκεῖνα ἀπεικονίσματα διακρίνονται ἰδιοφυΐαι συγγραφέων, οἵτινες ἄλλην ἀκολουθοῦντες ὁδόν, θὰ ἡδύναντο νὰ καταστῶσιν ἐξαίρετοι συγγραφεῖς νέας φιλολογικῆς περιόδου, ἀπομακρυνόμενοι τῆς πάλαι σχολαστικότητος, τοῦ μωροῦ ψευδορρωμαντισμοῦ, καὶ νὰ εἰσαγάγῃσι στοιχεῖα λογοτεχνικὰ ἀληθῆ καὶ πραγματικά. Ἀλλ' ὅπως καταστῶσι τοιοῦτοι ἔπρεπε νὰ γνωρίσουν τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἀποπειρῶνται νὰ παραστήσωσι, ἔπρεπε νὰ μελετήσωσι ὅλα ἐκεῖνα τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦσι τὰς κοινωνίας ἐκεῖνας, νὰ ἐνστερνισθῶσιν αὐτά, νὰ τὰ ἀναλύσωσι καὶ νὰ χαράξωσι τὸν τρόπον τῆς λύσεως αὐτῶν, καθιστῶντες τὰ ζητήματα ταῦτα δημοτικὰ μεταξὺ τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ μὴ πράξαντες ταῦτα, προσεπάθησαν μόνον νὰ μεταφέρωσι τὴν γλῶσσαν τῶν ὁρέων εἰς τὴν φιλολογίαν, ὥσθι ἡ γλῶσσα μόνον ν' ἀποτελῇ τὴν φιλολογίαν. Διὰ τοῦτο ἡ φιλολογία αὕτη ἀπέτυχε καὶ θὰ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθον ἄλλαι πρὸ αὐτῆς φιλολογίαι, νὰ λησμονηθῇ δηλαδὴ παντελῶς μετ' ὀλίγα ἔτη, ὡς νὰ μὴν ὑπῆρξεν οὐδέποτε

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Περιοῦλι. Ἐγείρεται τὸ χωρίον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ῥάχεως χαριεστάτου βουνοῦ. Κάτωθι ῥέει ὁ ποταμός, ἀπέναντί του ἐκτείνεται δάσος ἐλατῶν, καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀπέναντί του δάσους διανοίγεται πανόραμα ἔνθεν ἀνυψοῦνται αἱ κορυφαὶ τοῦ Περιστερίου, ὁπόθεν διακρίνονται τὸ Μέτσοβον καὶ τὰ Ἰωάννινα. Ἡ ἔπαυσις ἔνθα ἐφιλοξενήθημεν ἦτο ἡ τοῦ κ. Χατζηγιάκη, ἥτις ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ ἐπιφανεστέρου μέρους. Δὲν εἶνε ἀγροικία Θεσσαλικὴ αὕτη. Εἶνε ἔπαυσις ἐλβετικὴ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν οἰκοδομηθεῖσα κατὰ σχέδιον καλαισθήτου ἀρχιτέκτονος, καὶ προσομοιάζουσα τὰς ἐπαύσεις ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας συναντᾷ τις εἰς τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν τῆς Ἑλβετίας. Αὕτη δεσπόζει ἐφ' ὅλον τοῦ χωρίου, τοῦ ὁποίου αἱ οἰκίαι, διώροφοι, παρουσιάζουσι τὴν εὐπορίαν τῶν κατοίκων. Ὅπισθεν τῆς ἐπαύσεως ταύτης, εἰς μακρὰν σειρὰν ἐγείρονται αἱ ἀχύρινοι καλύβαι τῶν ποιμένων, οἵτινες βόσκουσι τὰ δισμύρια πρόβατα τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς ἐπαύσεως. Πλοῦσιον γεῦμα μᾶς ἀνέμενε καὶ ἐκλεκτὸς οἶνος μᾶς παρετέθη· μάγειρος ἐκ τῆς πλησίον μονῆς εἶχε παρασκευάσει τὸ ρεβανί, καὶ ὅτε μετὰ τὸ γεῦμα

οἱ ἄλλοι ἐκοιμήθησαν, ἐξῆλθον ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἵνα ἴδω νύκτωρ τὴν ὄψιν τοῦ πανοράματος.

Νέον θέαμα παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου. Ἡ σελήνη ἐπαργύρου τὰς οἰκίας καὶ τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, ἐξ ὧν μακρὰ κατήρχοντο γραμμαὶ ἀσαφεῖς. Κάτω ὁ ποταμὸς ἐφλοίσβιζε. Κάποτε διήρχετο ψυχρὸν ρεῦμα ἀνέμου πνέον ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Μυστήριον, σιωπὴ καὶ μαγεία ἐκυριάρχει. Ὅλαι μου αἱ ὄνειροπολήσεις, ὅλαι αἱ ἀναγνώσεις μου μετὰς ὁποίας ὑπέκαιον τὴν φαντασίαν μου, ὅταν ἐσχεδιάζον τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τῆς Πίνδου, ἐλάμβανον σάρκα εἰς τὴν ἀφαντοῦ αὐτὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν διαφανῶν, τῶν νεφελογειτῶν κορυφῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων μόνος ἐρρέμβαζον καὶ προσέπειαι οἱ στίχοι τοῦ Παλαμᾶ εἰς τὰ χεῖλη μου, ὡς χαιρετισμός, ὡς προσευχή.

Βουνά, γιγάντια παιδιὰ τῆς γῆς,
Βουνά ἀνυπόταχτα, βουνά αἰώνια,
Ὅπως τὴ λάμψι τῆς αὐγῆς
Γιὰ χαμογέλιο, γιὰ στολὴ τὰ χιόνια.

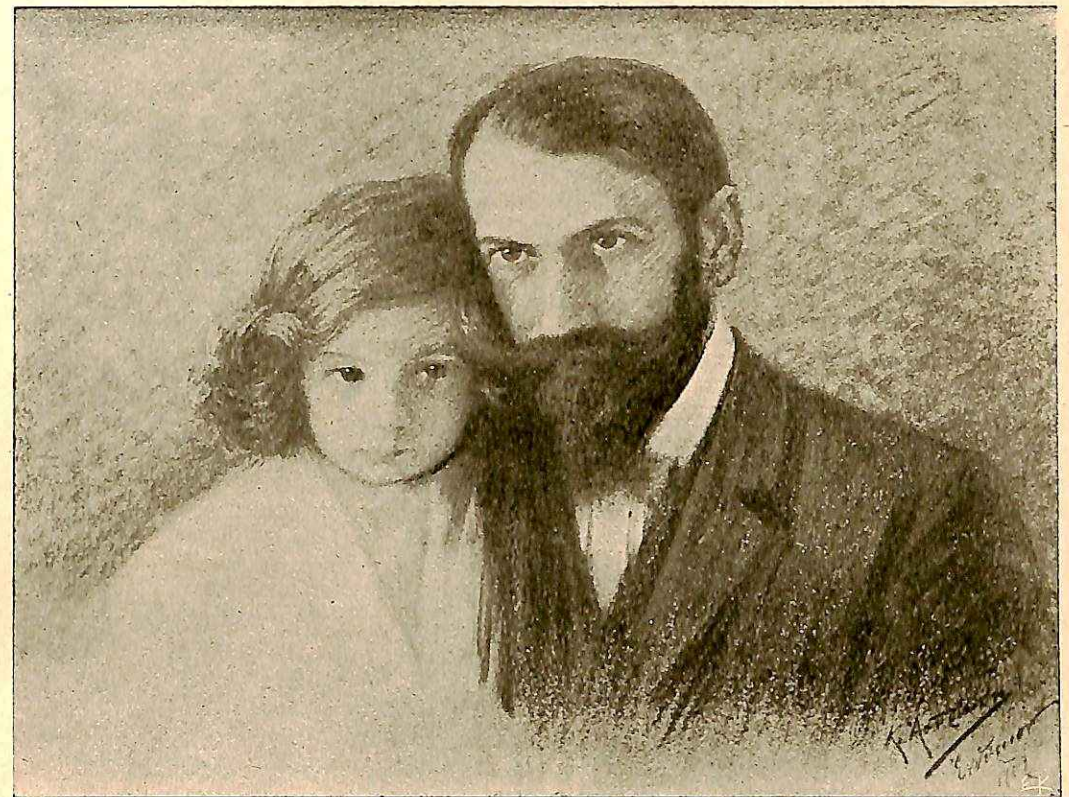
Ὅπως τὴ θυμὸ σας φλογερὸ
Τὴν ἀστραπὴν, τὸ μαῦρο νέφος θλίβει,
Καὶ μίλημά σας τὸ γοργὸ νερὸ
Ποῦ με βοή κατακυλᾷ ἀπ' τὰ ὕψη.

Βουνά τῆς γῆς αὐτῆς ἐλληνικά,
Καθάρια, διάφανα, πελεκημένα
Ἀπὸ τεχνίτη χέρια γνωστικά
Σὰ μετρημένα ἀγάλματα ἓνα ἓνα.

Ποῦ κρύβετε τὰ μάρμαρα λευκά
Καὶ μοσχομυρισμένα τὰ λουλούδια,
Καὶ πῶ γερὰ ἀπ' τὰς πέτρες, πῶ γλυκὰ
Κι ἀπ' τοὺς ἀνθούς τὰ κλέφτικα τραγούδια.

Καὶ οἱ ἀρμονικοὶ στίχοι τοῦ ποιητοῦ ἐμιγνύοντο μετὰ τὸν μακρόθεν ἐρχόμενον ὄρυγον· ὁ θόρυβος οὗτος βαθμὴδὸν ἐπλησίαζεν. Ἦρχοντο τὰ κοπάδια τῶν ἀμνῶν βελάζοντα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης· τοῦτο εἶχε κατὰ φαντασιωδῶς ὥραϊον. Ὅπισθεν τῶν ἀμνῶν διεκρίνοντο οἱ ποιμένες, προσθέτοντες ἀνέκφραστον τι θέλημα εἰς τὴν βουκολικὴν αὐτὴν εἰκόνα μετὰ τὰ εὐδυτενῆ ἀναστήματά των, μετὰ τὰς φλογκὰς των καὶ τὰς μακρὰς ῥάβδους των. Παρέπιοντο οἱ μανδρόσκυλλοι. Οἱ κωδωνίσκοι ἤχουν ἐλαφρῶς. Τὸ ψῆχος ἐν τούτοις καθίστατο ἐπαισθητόν. Ὁ ὕπνος μετὰ λαβὴ καὶ εἰς τὰ ὄνειρά μου ἀκόμη ἔβλεπον τὴν μαγικὴν ἐκείνην εἰκόνα, ἥτις θὰ με παρακολουθήσῃ ἐν ὅσῳ ἔχουν φῶς οἱ ὀφθαλμοί μου καὶ ἡ διάνοιά μου δύναμιν νὰ αἰσθάνεται.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ Κ. Μ. ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΙΟΥ ΤΟΥ
ΥΠΟ ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΣΤΟΥ

Η ΟΙΚΙΑ ΟΠΟΥ ΕΓΕΝΝΗΘΗ Ο ΓΚΑΙΤΕ

Ὅταν ἡ οἰκία τοῦ Γκαίτε ἔπαυσε πλέον νὰ κατοικῇται, μία ἐταιρεία τῆς Φραγκφούρτης ἠγόρασε τὸ λίκνον αὐτὸ τοῦ μεγαλειτέρου ποιητοῦ τῆς Γερμανίας καὶ τὰ οικογενειακὰ ἐπιπλα, καὶ ἀνεκαίνισε οὕτω, καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα, τὴν παλαιὰν διαμονὴν τῆς Φραγκφούρτης, ἡ ὁποία ἦτο βεβαίως κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα μία ἀπὸ τὰς ὡραιότερας τῆς πόλεως, διώροφος, μετὰ ἐπὶ παράθυρα κατὰ μῆκος τῆς προσόψεως καὶ ἀρχοντικῇ, ὅπως ἤρμοζε νὰ εἶναι ἡ οἰκία Ἀυτοκρατορικοῦ Συμβούλου, ἐκ τῶν ὑψηλότερων ἀξιωματῶν τῆς ἐποχῆς.

Ὑπεράνω τῆς εισόδου εἰς μαρμαρίνην πλάκα ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή :

IN DIESEM HAUSE
WURDE
JOHANN WOLFGANG GOETHE
AM 28ten AUGUST 1749
GEBOREN

«Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν ἐγεννήθη ὁ Ἰωάννης Βόλφγκανγκ Γκαίτε τὴν 28 Αὐγούστου 1749.»

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς εισόδου μεταφέρεσαι εἰς ἄλλον αἶθρα, εἰς ἄλλον κόσμον. Δεξιὰ, ὅπου εἶναι τὰ γραφεῖον τοῦ «Deutsches Hochstift» (1) καὶ τὸ ταμεῖον (2) ἦτο ἄλλοτε τὸ κίτρινον δωμάτιον ἢ «δωμάτιον τῆς Βαΐμαρ», ἐπονομασθὲν οὕτω ἐπειδὴ ἦτο γεμάτον ἀπὸ δῶρα τὰ ὁποῖα ἐστέλλοντο διαρκῶς ἀπὸ τὴν Βαΐμαρ πρὸς τὸν ποιητὴν. Ἀπέναντι ἡ τραπεζαρία, ἡ ὁποία ἀργότερα ἦτο τὸ σαλονάκι τῆς μητρὸς τοῦ Γκαίτε· τὰ ἐπιπλα τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης διατηροῦνται ἀκόμη ἐκεῖ· ἓνα μπουφέ γωνιαῖον, ἓνα ἔξοχον γραφεῖον παρὰ τὸ παράθυρον· εἰς τὸ ἄλλο παράθυρον ἓνα τραπέζι καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἀργαλειὸς δαντελλῶν αὐτῇ

(1) Οὕτω ὀνομάζεται ἡ ἐταιρεία.

(2) Τὰ μὴ μέλη πληρώνουν εἰσόδον 1 μκ. Ἡ ἐταιρεία οὕτω εἰσπράττει 18.000 περίπου μάρκα κατ' ἔτος.

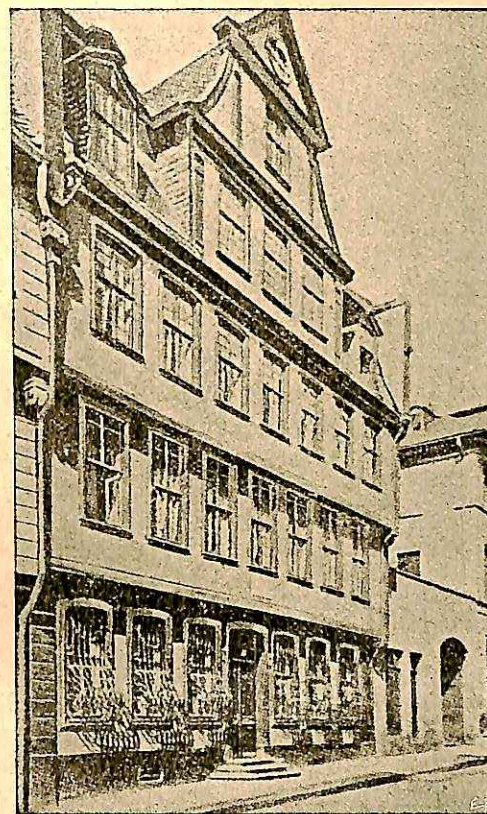
ήτον ή αγαπητή θέσις της κυρίας « Συμβούλου », την οποίαν ό Γκαίτε έξωγράφησε τόσον φαιδράν και προόν, τόσον καλήν και πλήρη ζωής. Όσοι γνωρίζουν έξ αναγνώσεων την μητέρα του Γκαίτε, θά έννοήσουν ποίαι άναμνήσεις συνδέονται με την θέσιν αυτήν, όπου έπερίμενε με λαχτάρα τās έπιστολάς του υιού της, ποϋ συχνά δέν έφθιναν· εις την ιδίαν θέσιν, έδέχθη εύτυχής τόν Σεπτέμβριον του 1779, τόν δοϋκα της Βάιμαρ συνοδεύοντα τόν εύνοούμενόν του Γκαίτε εις την πατρικήν οικίαν. Πίσω από τó δωμάτιον αυτό εύρίσκειται τó μαγειρείον της έποχής, με όλα τά έξαρτήματα κάλλιστα διατηρούμενα. Όλα είναι έν τάξει τοποθετημένα σ'έν νά έξοϋσε άκόμη ή κερά Άγια. Ό Γκαίτε απέκάλει την μητέρα του με τó όνομα αυτό της ήρωίδος μιās λαϊκής ιστορίας, νοικοκυράς τελείας. Η μικρά αύλή της οικίας έγινε μάρτυς πολλών εύθύμων σκηνών. Εις μίαν ώραίαν εικόνα είναι ζωγραφισμένοι αί δύο πριγκήπισσαι του Μεκλεμβούργου, Φρειδερίκη και Λουΐζα — κατόπιν βασίλισσα της Πρωσίας — διασκεδάζουσαι με την άντλίαν της δεξαμενής. Κατοικούσαν με την δασκάλαν των εις της κυρίας « συμβούλου » τó 1790, έπ' εύκαιρία της στέψεως του Λεοπόλδου Β'. Αί δύο μικραί πριγκήπισσαι ήσθάνοντο άληθινήν χαράν με τó παιγνίδι αυτό, τó άπηγορευμένον από την έθυμοτυπίαν και την δασκάλαν των, άλλ' έπιτρεπόμενον από την αγαθήν κερά Άγια.

Εις τó πρώτον πάτωμα, τó μεσαίον δωμάτιον, εύρύχωρον με τέσσερα παράθυρα, έχρησίμευε ως αίθουσα ύποδοχής. Εις τó μέσον ώραϊότατος πολυέλαιος της Βενετίας και ύποκάτω πολυτελής τράπεζα γύρω πολυθρόναι και καθίσματα από δαμασκηνόν τριανταφυλλί παλαιωμένον, διατηρούμεναι θαυμασίως. Τά έπιπλα αυτά προσδίδουν και σήμερα την επισημότητα την οποίαν είχαν όταν ό μέγας δούξ Κάρολος-Αύγουστος της Βάιμαρ κατέλυνε εκεί δσάκις ήρχετο νά ιδή τόν εύνοούμενόν του. Δεξιά και άριστερά της αίθούσης, άνά δύο μικρά δωμάτια έχρησίμευαν ως κοιτώνες του δονκός και της άκολουθίας του. Εις έν έξ αυτών εύρίσκονται άκόμη πολυθρόναι και καθίσματα από λευκόν δαμασκηνόν και ώραϊον κομμó με χαλκά στολίσματα και με τριανταφυλλί μάρμαρον με ταξϋ των δύο παραθύρων πολυτελεστάτη κονσόλα έπίχρυσος, επί της οποίας στηρίζεται μεγάλος καθρέπτης· σήμερα είναι τοποθετημένη επάνω εις αυτήν ή προτομή του Γκαίτε παι-

δίου, ή οποία εις έξησημένον μάτι αποκαλύπτει μέτωπον μεγαλοφυές. Όλα εις τó δωμάτιον αυτό είναι αυθεντικά, άκόμη και αί θερμάστραι σχήματος βατράχου, αί όποίαι έτροφοδοτούντο, κατά τó έθιμον της έποχής, από τόν διάδρομον δι' ειδικής θύρας.

Εις μίαν μικράν πτέρυγα, ή οποία βλέπει εις άλλο μέρος της αύλής, ένα δωμάτιον όνομαζόμενον « σταχτί » έχρησίμευε πιθανώς διά τούς ξένους. Ολόκληρον αυτό τó πάτωμα άποτελεϊ οϋτως είπειν τó έπίσημον μέρος της οικίας και μόνον εις τó δεύτερον θά άντιληφθώμεν την οικογενειακήν ζωήν.

Παρά τó αυστηρόν και άπότομον ύφος του, τó όποιον έπροκάλει τó μίσος της κόρης του Κορνηλίας, ήλάττωνε την άγάπην της συζύγου του και ένέπνεε τόν φόβον εις τόν υιόν του, ό Γκαίτε πατήρ ήτο καλλιτέχνης και έραστής της ζωγραφικής. Εις τó μεγάλο δωμάτιον ποϋ χωρίζει τó γραφείον του από τó δωμάτιον της συζύγου του, είναι ή συλλογή των εικόνων, σπάνιον διά την έποχήν εις οικογένειαν οικοκυραίων. Βλέπομεν έργα των παλαιών ζωγράφων της Φραγκφούρτης του Τράουτμαν, Ροτνάγκελ, Γιούγκερ, Σούτς, Χίρτ και του Σέκατς εκ Δαρμστάτ και πολλάς αναπαραστάσεις όλλανδικών έργων. Όλοι οί έν λόγω καλλιτέχναι είργάζοντο εις τó τρίτον πάτωμα κατά την διαμονήν του κόμητος Τοράν, διαρκούσης της καταλήψεως της Φραγκφούρτης υπό των Γάλλων κατά τόν έπταετή πόλεμον, εις τó δωμάτιον τó όποιον έπειτα ήτο γραφείον του νέου Γκαίτε. Εις την συλλογήν των εικόνων της δευτέρας όροφής ύπάρχει ή πρώτη προσωπογραφία του Γκαίτε, την οποίαν έξωγράφησε ό Κράους τó 1776 εις Βάιμαρ κατά την έπιθυμίαν της μητρός του ποιητού. Άριστερά του δωματίου τούτου, τó γραφείον του Αυτόκρατορικού Συμβούλου. Εις τó αυστηρώς διασκευασμένον αυτό δωμάτιον ένθυμείται κανείς τόν γέροντα Γκαίτε, ό όποιος δέν άνεγνώριζε είμή τó δίκαιον της λογικής, και έπροσπάθει διά παντός μέσου νά καταστείλη εις τά παιδιά του κάθε αίσθημα έξω της λογικής. Αί άφηγήσεις της κερά Άγιας, ποϋ επί ώρας μετέδιδαν την συγκίνησιν εις τόν Βόλφγκαγκ και την Κορνηλίαν και ήνοιγαν εις τās ψυχάς των ένα δρόμον πρós τó ιδανικόν, έστέρησαν την Γερμανίαν από ένα Αυτόκρατορικόν Σύμβουλον επί πλέον άλλα της έδωσαν μίαν μεγαλοφυΐαν. Εις τó δωμάτιον αυτό του γέροντος Γκαίτε

Η οικία όπου γεννήθη ό Γκαίτε.

ελάμβανον τά δύο παιδιά τά μαθήματά των από τόν πατέρα των, τή βοηθεία μερικών διδασκάλων τούς όποιους εξέλεγε αυτός με πολλήν προσοχήν. Από τó πρώτ' έως τó βράδυ ήτο διαρκής διδασκαλία. Μέσα εις τά χαρτιά του ποιητού εύρέθησαν τά έλληνικά και λατινικά ποιήματα ποϋ έπρεπε ν' άπαγγέλλη, παιδί, κατά τās ήμέρας της ύποδοχής. Ό πατήρ Γκαίτε κατώρθωσε με τούς αυστηρούς τρόπους του νά άποξενώση τά παιδιά του. Εις μίαν γωνίαν του δωματίου ό γέρον σύμβουλος είχε άνοιξει, παρά τά παράπονα των γειτόνων, μικρόν παράθυρον τó όποιον έδέσποζε όλον τόν δρόμον « Τάφρος των έλάφων » και παρεμύνευεν από εκεί τās έξόδους του υιού του. Πλησίον του παραθύρου αυτού ένα έπιπλον έχρησίμευε και ως τραπέζι και ως αναλόγιον διά τέσσαρας μουσικούς· διότι ό γέρον Γκαίτε έκτός της ζωγραφικής και των βιβλίων άγαπούσε πολύ και την μουσικήν.

Τί αίσθημα άγάπης και συμπαθείας έμπνέει απ' έναντίας τó δωμάτιον της συζύγου του! Όλα φαίνονται ζωντανά, σάν νά ήτον άκόμη

εκεί ή μητέρα του ποιητού και έδιάβαζε τά πρώτα άντίτυπα των έργων του αγαπητού της υιού· τά βιβλία αυτά, πολύτιμα δι' αυτήν, χρυσόδετα, τά έφύλαττε με έρωτα εις μικρόν ύαλωτόν έπιπλον πλησίον του καθίσματός της. Εις τó επόμενον δωμάτιον, τó όποιον βλέπει εις την αύλήν, δέν ύπάρχει κανέν έπιπλον. Μόνον ή προτομή του ποιητού υπό του Τρίελ έν Ρώμη — 1787 — πάντοτε στεφανωμένη από πράσινην δάφνην και προσδίδουσα μεγαλείον εις τó γυμνόν αυτό δωμάτιον. Έδω έγεννήθη, την 28 Αύγουστου 1749, μόλις ζών, άδύνατος τόσον, ποϋ με κόπον πολλόν τόν έξωογήνησαν.

Έπάνω από τó « σταχτί » δωμάτιον τó όποιον άνέφερα είναι τó δωμάτιον της Κορνηλίας.

Η σχολαστικότητα του πατρός ένέπνευσε εις την κόρην την άπαισιοδοξίαν· ό χαρακτήρ της άλλως τε ήτο άπροσπέλαστος, και εις αυτόν τόν άδελφόν της. Δέν ήτο ώραία και ένα μόνον έρωτα ήσθάνθη, πρós τόν ποιητήν. Είχε κατί τó υπέροχον τó όποιον ένέπνεε σεβασμόν.

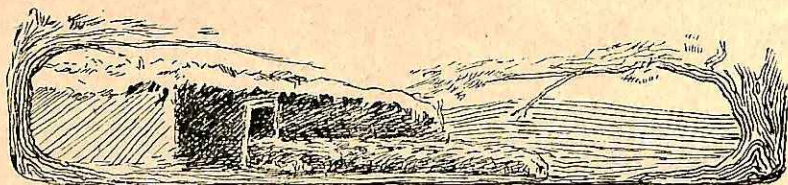
Έν είδος τρίτης όροφής, με πέντε παράθυρα εις την πρόσοψιν, άποτελείται από τρία δωμάτια, τά όποια είναι τά μάλλον ένδιαφέροντα, διότι εις τó έν έξ αυτών, τó μεσαίον, είργάζεται ό Γκαίτε παιδίον και έγραψε κατόπιν τά πρώτα του άριστουργήματα. Πλησίον ενός παραθύρου είναι τοποθετημένον τó γραφείον του. Έδω έγραψε τó πρώτον του δράμα « Goetz von Berlichingen » τó όποιον έκαμε γνωστόν τó όνομά του και του όποιου ή έπιτυχία δέν ήρχεσε νά φαιδρύνη τόν γέροντα πατέρα του, ό όποιος έσκέπτετο μάλλον τά χρέη του υιού του, ποϋ ήτον ήναγκασμένος νά πληρώνη και τούς ποιητάς και φίλους του ποιητού ποϋ έτάρατταν την ήσυχίαν του. Εις τó γραφείον αυτό επάνω, όπου τώρα οί έπισκέπται γράφουν τó όνομά των εις τó επί τούτο βιβλίον, ήρχισε ό Γκαίτε τόν Φάουστ, τó άθάνατον αυτό έργον και τó όποιον μόνον ήρκει νά τόν άπαθανάτιση.

Εις μίαν γωνίαν, πλησίον της θύρας, είναι ένα παλαιόν όργανον, όμοιάζον με πιάνο, με τó όποιον συνδέεται ένας εκ των ώραϊοτέρων έργων του ποιητού: τó πιάνο της Καρλόττας Μπούφ, την οποίαν τόσον ήγάπησε όταν ήτο άρραβανισμένη με τόν Άλβέρτον Κέσνερ και της οποίας ή σιλουέττα, έργον του ποιητού — ό Γκαίτε είχε πολλήν δεξιοτητα εις τó είδος αυτό, πολύ του συρμού τότε — στολίζει με διαφόρους άλλας τούς τοίχους του δωματίου. Τó όργανον αυτό, έδωρήθη υπό των άπογόνων της οικογενείας Κέσνερ.

Εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μικρὸν δωμάτιον μέσα εἰς ὑάλινον θήκην διατηροῦνται τὰ τεμάχια τοῦ περιφήμου θεάτρου τῶν νευροσπάστων, περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Γκαῖτε εἰς τὴν «Ποίησιν καὶ Ἀλήθειαν». Ὅταν ἡ μάμμη τοῦ Βόλφγκαγκ καὶ τῆς Κορνηλίας τοὺς ἐξάρισε τὸ θεατρὰκι αὐτό, ὁ γέρον σύμβουλος εὐρῆκε πάλιν εὐκαιρίαν ν' ἀρχίσῃ δλόκληρον παιδαγωγικὸν λόγον ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ἀνωφελοῦς τῶν παιγνιδίων. Καὶ κατώρθωσε, μετὰ τὴν δευτέραν παραστάσιν, νὰ ἐξαφανισθῇ τὸ θεατρὰκι.

Μίαν ἡμέραν ἐπῆγε ὁ Βόλφγκαγκ εἰς τὸ κελάρι νὰ «ὑπεξαίρῃ» ξηροὺς καρπούς καὶ εὐρῆκε τὰ νευρόσπαστα μέσα εἰς ἓνα κιβώτιον. Τὰ δύο παιδιὰ βοηθούμενα ἀπὸ τὴν μητέρα των ἔστησαν ἐκ νέου τὴν σκηνὴν καὶ κάθε βράδυ ἔδιδαν συγκινητικὰς παραστάσεις εἰς τὰ δύο συνεχόμενα δωμάτια, κατὰ τὰς ὁποίας ἐμορφόνετο τὸ δραματικὸν πνεῦμα τοῦ παιδίου. Παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ πατρὸς ἡ κερὰ Ἀγία ὑπεστήριξε τὰ δίκαια τῶν παιδιῶν τῆς καὶ τὸ θέατρον ἔμεινε. Εἰς τὰ δωμάτια αὐτὰ ἔμεινε ὁ Γκαῖτε ἕως τὸ 1775, ὁπότε ἀνεχώρησε διὰ Βαίμαρ.

Εἰς τὸν κήπον, ὁ ὁποῖος συνέχεται μετὰ τὴν αὐλήν, εἰς ἓνα νέον οἰκοδόμημα συνήθρισε ἡ ἐταιρία «Hochstift» πᾶν ὅ,τι σχετίζεται πολὺ ἢ ὀλίγον μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ.

Ἡ θαυμασία σειρά αὐτογράφων τοῦ Γκαῖτε καὶ ὅλων ὅσοι εἶχαν ἀλληλογραφίαν ἢ φιλίαν μετ' αὐτόν, εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρονσα ὄχι μόνον ἀπὸ ἱστορικῆς ἢ βιογραφικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως, διότι ἐκεῖ καταφαίνονται αἱ διάφοροι μεταβολαὶ τὰς ὁποίας ὑπέστη ἔκτοτε ἡ γλῶσσα.

Μεταξὺ ἄλλων αὐτογράφων εἶδα καὶ μουσικὰ τετράδια γραμμένα ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Lotte — ἡ Καρλόττα τοῦ Βέρτερ — ἐπίσης καὶ τὸ προικοσύμφωνόν τῆς μετὰ τὸν Ἀλβέρτον Κέστνερ. Εἰς ἄλλας ὑελοθήκας σχεδιάσματα τοῦ Γκαῖτε καὶ ὑδατογραφίας τοῦ Ράμπεργ διὰ τὴν εἰκονογράφειαν τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ, εἰς τὰς ὁποίας καταφαίνεται πόσον βαθειὰ ἠγνόησε, ἡσθιάνθη καὶ ἀπέδωσε ὁ ζωγράφος τὸ ἔργον τοῦ Γκαῖτε.

Διάφοροι εἰκόνες τοῦ Γκαῖτε στολίζουν τοὺς τοίχους καὶ εἰς τὸ βᾶθος τοῦ Μουσείου, ἐπάνω εἰς μαρμαρίνην ἐστίαν, χρῶμα τριανταφυλλί, θαυμασία μαρμαρίνη προτομὴ τοῦ ποιητοῦ δεσπόζει τὴν αἴθουσαν.

Μικρὰ καὶ πεζὰ ἀντικείμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἐνέχουν ἐδῶ ἐνδιαφέρον καὶ ποίησιν: τὸ παιδικὸν του φόρεμα, τὰ μικρὰ του ὑποδήματα μετὰ ὑψηλὰ τακούνια, τὰ ὁποία εὐλαβῶς ἐφύλαξε ἡ μητέρα του, τὰ κοσμήματα τῆς μητρὸς του καὶ τῆς «Lotte», ἡ κιθάρα τοῦ ποιητοῦ, καὶ χίλια ἄλλα πράγματα τὰ ὁποία οἱ θαυμασταὶ τοῦ Γκαῖτε ἐδώρησαν εἰς τὸ Μουσεῖον.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

Ἐξ ἀρθροῦ τοῦ Ἑρρίκου Παρί.

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Διονυσίου Σολωμοῦ τὰ Ἀπαντα, καὶ ἡ Ζάκυνθος. Πανηγυρικὸν τεῦχος ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ, ἐπιμελεία τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς).

Αἰεὶ νὰ ὁμιλήσωμεν δι' αὐτὸ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ οὕτωςειπεῖν τὸν ἐπίλογον τῶν ἐν Ζακύνθῳ ἑορτῶν τοῦ Σολωμοῦ. Δὲν ἔχει ὅσιν πανηγυρικὸν τεῦχος. Τοῦ λείπει ὅλως διόλου ἡ πανηγυρικὴ πολυτέλεια καὶ περὶ ὅλως διόλου. Σοβαρὸς, ἄχαρις καὶ ὀγκώδης τόμος ἀπὸ 700 σελίδας, ἀρκετὰ κακοτυπωμένος, — μολονότι ἐτυπώθη εἰς τὰς Ἀθήνας — τὴν μόνην πολυτέλειαν τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ὁ ἀμύθητος πλοῦτος τῶν εἰκόνων του. Ὁ κ. Ἀγγελος Μωρέτης, ὁ πρόεδρος τῆς «ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπῆς», εἰς τὴν ἀεικίνητον δραστηριότητα τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ ἑκδόσις, εἶχεν ὅλα τὰ προσόντα διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ δύσκολον καὶ πολυσύνθετον ἔργον, ἐκτὸς ἴσως τῆς περὶ τὰ τυπογραφικὰ ἐμπειρίας. Ἀλλως θὰ ἐγνώριζε, παραδείγματος χάριν, ὅτι κ' αἱ καλλιτερεῖαι φωτοτυπιογραφίαι, ὅταν τυπώνονται εἰς τόσον πρόστυχον χαρτί, καὶ μάλιστα ὑπὸ μὴ εἰδικοῦ πιεστοῦ, καταντύν ὅλως διόλου περιτταί, διότι μεταβάλλονται ὥς διὰ μαγείας εἰς μουντζούρες, ὅτι τὰ πανηγυρικά Τεύχη ἔχουν συνήθως ὀλιγωτέρας ἀλλὰ μεγαλειτέρας σελίδας, καὶ εἶναι τυπωμένα εἰς καλλίτερον χαρτί, καὶ μετὰ ὅλην τὴν δυνατὴν φιλοκαλίαν, ὅτι τὰ τυπογραφικὰ λάθη παντοῦ βέβαια, ἀλλὰ προπάντων εἰς τοιαύτας ἐκδόσεις, εἶναι ἀσυγχώρητα, ὅτι οἱ κατάλογοι τῶν συνδρομητῶν εἶναι λείψανον βαρβαρότητος, καὶ ὅτι ἡ κατάταξις τῆς βίβλιν δὲν εἶναι καὶ ὅλως δευτερεῖον ζήτημα, ἀν' ὅχι διὰ τίποτε ἄλλο, τοῦλάχιστον διὰ νὰ μὴν εὐρίσκηται μία γνώμη τοῦ Γκαῖτε περὶ Σολωμοῦ, εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τοὺς στίχους τοῦ κ. Βαρλέντη.

Μ' ὅλα ταῦτα, ὁ κ. Μωρέτης εἶναι ἄξιός μόνον συγχαρητηρίων. Κατήρτισε κ' ἐξέδωκεν ἓνα βιβλίον τὸ ὁποῖον, ἂν ὕστερῃ τυπογραφικῶς, ἂν ἔχη μέσα πολλὰ περιττά, — καὶ μερικὰ ἀφελῆ, — ὥς σύνολον ὅμως εἶναι ἀρκετὰ χαρακτηριστικὸν καὶ ἀξιοσπούδατον, διότι

καὶ νέον προσθέτει εἰς τὰ ἤδη γνωστὰ περὶ Σολωμοῦ, καὶ εἰμπορεῖ ὄχι ὀλίγον νὰ βοηθήσῃ τοὺς καταγινόμενους εἰς τὴν μελέτην τοῦ μεγάλου μας ποιητοῦ. Ἐν πρώτοις, εἶναι μία ἀποθήκη ὅλων σχεδὸν τῶν γραφέντων περὶ Σολωμοῦ καὶ περὶ Ζακύνθου, εἴτε ὑπὸ ξένων εἴτε ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἐπειτα, εἶναι συλλογὴ ὅλων τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ, μετὰ πολλὰς καὶ ποικίλας ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις. Τέλος, ἀκολουθεῖται ἀπὸ μίαν ἐκτενεστάτην πατριδογραφίαν, ὅπου ἡ Ζάκυνθος ἐξετάζεται ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, — γεωγραφικῶς, ἱστορικῶς, ἀρχαιολογικῶς, κοινωνικῶς, ἐμπορικῶς, βιομηχανικῶς κλπ. — καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ πατριδογραφία αὕτη δὲν εἶναι ἀνωφελὴς διὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν κατανόησιν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον προηγείται. Εἰς τοὺς πολλοὺς εἰμπορεῖ νὰ φαίνεται ἄσχετον τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, ἀλλ' οἱ Σολωμισταὶ μας δὲν θὰ δυσανεστήθουν διόλου, ποῦ θὰ εὐρουν τόσας περιέργους πληροφορίας περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ, ὥς ἓνα μέγα σχόλιόν, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, εἰς τὰ ποιήματά του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πολλὰ εἰμποροῦν νὰ φωτισθῶν καὶ πολλὰ συμπεράσματα νὰ ἐξαγάγουν.

Ἄλλ' ἡ σημαντικώτερα συμβολὴ εἰς τὸ πανηγυρικὸν αὐτὸ Τεῦχος, εἶναι, νομίζω, δύο ἀρθρα τοῦ γνωστοῦ ζακυνθίου ἱστοριοδίφου κ. Λεωνίδα Χ. Ζώη. Τὸ ἐν ἐπιγράφεται «Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ τῆς οἰκογενείας Σολωμοῦ» — τὸ ἄλλο «Διονύσιος Σολωμός». Καὶ τὰ δύο, πολὺ μελετημένα, γεμάτα ἀπὸ δοκουμενὰ πολύτιμα, μᾶς διδάσκουν πολλὰ, ἄγνωστα μέχρι τοῦδε κ' ἐνδιαφέροντα. Μανθάνομεν, παραδείγματος χάριν, ὅτι ἡ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια Σολωμοῦ εἶναι ἀρχαιοτάτη, ὅτι κατάγεται ἐκ Σαλέρνου τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι τῷ 715 ἐγκατεστάθη εἰς Βενετίαν. Ἀγνωστον κατὰ ποῖον ἀκριβῶς χρόνον, ἀλλὰ πάντως πρὸ τοῦ 1372, μία παραφυὰς τοῦ οἴκου τούτου μετεφυτεύθη εἰς τὴν Κρήτην. Τῷ 1669, δύο οἰκογένειαι Σολωμοῦ, ἡ τοῦ Πέτρου καὶ ἡ τοῦ Νικολάου, υἱῶν τοῦ Φραγκίσκου, μετηνάστευσαν εἰς Ζάκυνθον, ἐνεγράφησαν εἰς τὴν χρυσόβιβλον καὶ οἱ ἀρχηγοὶ των εἰσῆχθησαν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Εὐγενῶν. Ὁ Νικόλαος εἶχε καὶ ἀδελφὸν Δημήτριον. Ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ

Δημητρίου τούτου κατάγεται ὁ ἐθνικός ποιητής.

Ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία τῆς γεννήσεως τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ δὲν εἶνε γνωστή. Οὔτε ἡ φιλοπονία τοῦ κ. Ζώη δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ, ἀλλ' οὔτε πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ πουνθενὰ γραπτὸν μνημεῖον περὶ αὐτῆς πρὸς ἀνακάλυψιν. Σώζεται μόνον τὸ γνωστὸν βαπτιστικὸν τοῦ ποιητοῦ, μὲ χρονολογίαν 1798 Ἰουνίου 8, ἀναφέροντι ὅτι τὸ βρέφος ἦτο μὴνῶν δύο. Ἐκ τούτου ἐξάγομεν, ὅτι ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1798.

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἦτο υἱὸς φυσικὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλῃ. Κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν ζακυνθίων εὐγενῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ κόμης Νικόλαος, ἐκτὸς τῆς νομίμου του συζύγου — Μαριέτας Κάννη, ἀποθανούσης τῷ 1802, — εἶχε καὶ ἄλλην ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς, ἐκ τῆς ὁποίας, ζωῆς τῆς νομίμου, ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Δημήτριος. Τὴν Ἀγγελικὴν Νίκλῃ ὁ Νικόλαος ἐστεφανώθη τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς τοῦ θανάτου του — 27 Φεβρουαρίου 1807, — θέλων οὕτω νὰ νομιμοποιήσῃ τὰ φυσικά του τέκνα, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἡγάπα περισσότερον τῶν γνησίων.

Καὶ εἰς αὐτὰ κατέλιπε διὰ διαθήκης ὅλην του σχεδὸν τὴν περιουσίαν. Ἡ διαθήκη τοῦ πατρὸς τοῦ ποιητοῦ, καὶ διὰ τὴν προέλευσίν της καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν της καὶ διὰ τὸ ὕφος, ἀποτελεῖ ἀξιοπεριεργὸν μνημεῖον, καὶ δὲν ἀντέχω νὰ μὴ παραθέσω ἐδῶ μικρὸν ἀπόσπασμα, ἀντιγράφων ἀπὸ τὸ πολὺτιμον ἄρθρον τοῦ κ. Ζώη:

«... Ἐξέυροντας τὰ κίντυνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπότης εἶνε ὑποτασσόμενη, ἀποφάσισα τὴν σήμερον νὰ κάμω τὴν παρούσά μου τζέντολα... Πρῶτο ἀπ' ὅλα θέλω μετὰ τῆς θανῆς μου, ἐὰν ἡδύομαι εἰς Ζάκυνθο, νὰ θάπτεται τὸ ταπεινὸν μου σῶμα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ὅθεν ἐθάφτησαν οἱ γονεῖς μου...»

«... τὴν ὁποίαν κατοικίαν ὅλη διορίζω καὶ ἀφίνω τῶν δύο μου υἱῶν φυσικῶν Διονύσιον καὶ Δημήτριον, γεναμένα μετὰ τὴν Καν Ἀγγελικὴν Νίκλῃ, τὰ ὁποῖα ἀναπαύσθη μετὰ μέ, μετὰ τὴν πρεπούμενην καουτέλες μου, καὶ ἀναθράπηκαν εἰς τὰς ἀγκάλας μου καὶ σφόδρα τὰ ἀγαπῶ, ὥσπερ νὰ ἦτον λεγκίτιμα κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας...»

Ἀλλ' ἡ διαθήκη δὲν ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀπρόσβλητος. Εἶνε πολυθρόλλητος ἡ «συγγενικὴ δίκη» ἡ ὁποία κατεπύκρυνε τὰ ὠραιότερα ἔτη τῆς

ζωῆς τοῦ ποιητοῦ, καί, μολονότι τὴν ἐκέρδισε, τὸν ἔκαμε δὺςπιστον, μελαγχολικὸν καὶ μισάνθρωπον. Περὶ τῆς δίκης αὐτῆς, — εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστοῦνται κατὰ μέγα μέρος τὰ ποιητικὰ συντρίμματα, ἐκεῖ ὅπου θάνατος ἐγείρετο ἴσως τέλειος καὶ περικαλὴς ὁ ναὸς τῆς τέχνης τοῦ Σολωμοῦ, — δὲν ἐγνωρίζαμεν ἕως τώρα πολλὰς λεπτομερείας. Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Ζώη μᾶς διαφωτίζει ἐπαρκῶς.

Τὴν Ἀγγελικὴν Νίκλῃ, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Σολωμοῦ, ἐνυμφεύθη ὁ Ἐμμανουὴλ Λεονταράκης. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1807 δέκα μῆνας, ὡς φαίνεται, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Σολωμοῦ, — ἐγεννήθη παιδίον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἰωάννης, καὶ γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ὡς υἱὸς τοῦ Ἐμμ. Λεονταράκη. Ἀλλ' ὁ κόμης Ροβέρτος Σολωμὸς, — γνήσιος υἱὸς τοῦ Νικολάου καὶ συγκληρονόμος τῶν φυσικῶν, Δημητρίου καὶ Διονυσίου, — ἐπειδὴ ἡ Ἀγγελικὴ Νίκλῃ ἦτο ἔγγυος ὅτε συνέξυθη τὸν Λεονταράκην, ἠθέλησε νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι καὶ ὁ Ἰωάννης ἦτο νόμιμος υἱὸς τοῦ πατρὸς του, καὶ προσέβαλεν ἤδη τὴν διαθήκην του, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ γέννησις νομίμου τέκνου τὴν ἀκύρωνεν ipso jure. Ἀνδρωθεὶς ὁ Ἰωάννης Λεονταράκης υἰοθέτησε τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Ροβέρτου, καὶ κάποτε ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς Ζάκυνθον, ἐνεγράφη εἰς τὰ βιβλία τοῦ ὑγειονομείου ὡς Ἰωάννης Σολωμὸς, διεκδικῶν ὄνομα, τίτλον καὶ περιουσίαν. Οἱ ἀδελφοὶ Διονύσιος καὶ Δημήτριος ἀντέστησαν, κ' ἐπληκολούθησαν ἡ δίκη, διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1838. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, ὅτι ἐπύκρυνε καὶ ἀπὴλπιζε τὸν ποιητὴν, δὲν ἦτο βέβαια ἡ ἐνδεχομένη ἀπώλεια μέρους τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἀλλ' ἡ δυσφύμησις τῆς ἱερᾶς μνήμης τῆς μητρὸς του, τῆς ὁποίας ἡ ἀρετὴ, ἂν ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Λεονταράκη ἀνεγνωρίζετο, θὰ ὑφίστατο δεινὸν καὶ ἀθεράπευτον τραῦμα μετὰ θάνατον... Εὐτυχῶς τὰ δικαστήρια ἀπέδωκαν εἰς τὸν ποιητὴν ἀκεραίαν τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς καὶ ἄσπιλον τῆς μητρὸς τὴν μνήμην. Δὲν του ἀπέδωκαν ὅμως καὶ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐγκατέλειπε διὰ παντός, ὅταν εἶδεν ἀπὸ τόσον πλησίον τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων...

Ὁ Σολωμὸς, ὡς γνωστὸν, ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν, τῷ 1856. Μετὰ δεκαετίαν, ὁ ἀδελφός του Δημήτριος καὶ ὁ Γεώργιος Μερκάτης, ἀπεσταλμένοι τοῦ Δήμου Ζακυνθίων μετέβησαν εἰς Κέρκυραν καὶ παρέλαβον τὰ ὀστέα τοῦ

ποιητοῦ, διὰ νὰ τα θάψουν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐτάφησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, ἡ ὁποία ἔκτοτε μετωνομάσθη Πλατεῖα τοῦ Ποιητοῦ, — τί ἀτυχῆς ἰδέα ὅμως, τί πεζότης νὰ τὴν μετωνομάσουν τώρα ὕστερα «Πλατεῖαν Σολωμοῦ»! — ἐπὶ τοῦ τάφου ἀνιδρύθη ἡ προτομή του κ' ἐκαράχθησαν ἐπὶ τοῦ βάθρου οἱ ἐξῆς στίχοι τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶνε μόνον ἱστορικοί, ἀλλὰ καὶ ἀρετὰ ὠραῖοι:

*Ὅταν τερπνὰ μᾶς ἔσπρωχνε τὸ κῦμα,
Τὰ λείψανά σου ἐχαίροντο, πῶς τέλος
Ἐκεῖ ποῦ ὄδες τὸ φῶς, θάχνης καὶ μνήμα.*

Καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς:

*Στὴ γῇ τῇ μητρικῇ τὰ δοξασμένα
Ὅσ᾽ αὖ σου ὕπνο γλυκύτατο ἄς κοιμῶνται.
Ἀδελφέ! κάλλιο ἐδῶ παρὰ στὰ ξένα.*

Αὐτὰ ἀπὸ τὸ περισπούδαστον ἄρθρον τοῦ κ. Ζώη. Ἀλλὰ τὸ «Πανηγυρικὸν Τεῦχος» ἔχει ἀκόμη καὶ ἄλλα πολλὰ ἐνδιαφέροντα, καὶ μετὰ αὐτῶν ἓν ἄρθρον τοῦ κ. Μωρέττη περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῶν ἐορτῶν. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν, ὅτι ἡ πρώτη πρώτη ἰδέα τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς Ἐκατονταετηρίδος τοῦ ποιητοῦ, ἐρρίφθη συγχρόνως ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρίδωνος Δε - Βιάξη, τοῦ γνωστοτάτου ἱστοριοδίδου, καὶ τοῦ κ. Γεωρ. Μάνεση, ἑλληνοδιδασκάλου καὶ λογίου διακεκριμένου. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τώρα ἂν ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Δροσίνῃ ἐνεργηθεῖσα συνέλευσις τῶν ἐν Ἀθήναις λογίων πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς Ἐκατονταετηρίδος, ἦτο προγενεστέρα ἢ μεταγενεστέρα τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων τῶν κ. κ. Δε - Βιάξη καὶ Μάνεση. Ἀδιάρκον ἡ ἱστορία εἰς αὐτοὺς ἐπιδικαίνει τὴν πρωτοβουλίαν, καὶ δικαιοῦνται πραγματικῶς νὰ εἶνε ὑπερήφανοι, διότι πρῶτοι αὐτοὶ ὑπενθύμισαν μίαν δόξαν, καὶ ὑπέδειξαν ἓνα καθήκον, κ' ἐπροκάλεσαν τὴν σεμνοτέραν πνευματικὴν ἐορτήν, ἐξ ὧν ἐωρτάσθησαν ἕως τώρα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΥΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἐκ τῶν μεγάλων Γερμανῶν μόνος ὁ Γκέοργκ Χάουπτμαν παρήγαγε νέον ἔργον, τὸν *Δυστυχισμένον Αἰνριχ* (der arme Heinrich) κοντολογίης: ὠχρόν, φθισικὸν ἔργον. Ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱπποτικῆς ποιήσεως ἐφθάσε μέχρις ἡμῶν τὸ ἔπος τοῦ ἀοιδοῦ Χάρτμαν φὸν δερ

Ἀουε. Ὁ Χάρτμαν διηγεῖται εἰς βραχεῖς ὁμοιοκαταλήκτους στίχους τὴν θαυμαστὴν ἱστορίαν τοῦ ἀπὸ λέπραν κατατρυχομένου ἱππότη τοῦ Αἰνριχ φὸν Ἀουε. Οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ἡδυνήθη νὰ εὕρῃ ἰατροῦ τοῦ πάθους του, καὶ ὅλοι οἱ κορυφαῖοι τῆς ἱατρικῆς ματαίως ἡγωνίσθησαν ν' ἀποδώσουν εἰς τὸν δυστυχῆ ἱππότην Αἰνριχ τὴν προτέραν του λάμπιν, τὸ κάλλος του, τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ κόσμου. Ὅλα τὰ βότανα καὶ τὰ ἱατρικὰ τίποτε δὲν κατορθώνουν, ἀλλὰ ἓνας σοφὸς ἱατρός τοῦ Σαλέρνου γνωρίζει ἐν μέσον σωτηρίας. Εὐκολώτερον ὅμως φαίνεται νὰ καταβιάσῃ τὸν ἥλιον ἀπὸ τὸν οὐρανὸν παρὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἰατρεία, διότι ἀπαιτεῖ νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ τοῦ ἱππότη τοῦ αἵματος μίαν ἀγνήν, ἄμεμπτος παρθένον. Ἐννοεῖται ὅτι κανεὶς δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἐξαναγκάσῃ πρὸς τοῦτο, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἰδίας τῆς ψυχῆς ἔπρεπε νὰ ἐκβλαστήσῃ αὐθόρμητος ἡ ἀπόφασις. Ὁ ποιητὴς τοῦ μεσαιωνοῦ ὁδηγεῖ τὸν «δυστυχισμένον» ἱππότην εἰς τὴν καλύβην ἑνὸς τῶν ταπεινότερων ὑποτελῶν του. Συχνὰ ἐκόνειπεν ἐκεῖ εἰς τὰς εὐτυχεῖς του ἡμέρας ὅπως δροσισθῇ. Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς καλύβης ἦτο καρβουνιάρης. Εἶχε μίαν κοπελοῦδαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἱππότης Αἰνριχ συχνὰ προτῆτερά τὴν ἔπαιρνε μαζί του εἰς τὸ ἀλογόν του καὶ χάριν ἀστεϊσμοῦ τὴν ἔλεγε γυναικοῦλάν του. Τώρα τὸ κοριτσάκι ἐφθασεν εἰς τὴν ἡλικίαν ὅπου ἀπὸ τὸ παιδί σιγοανθεῖ ἡ γυναῖκα. Ἡ κοῦσε περὶ τοῦ μοναδικοῦ μέσου σωτηρίας τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἱατρεύσῃ τὸν ἱππότην. Μὲ τὴν ἀγάπην, τὴν γεμάτην ἀφοσίωσιν, τῆς ὁποίας ἱκανὴ εἶνε μόνη ἡ ὡς κάλῃ διανοιγομένη γυναικεῖα καρδιά, προσκολλᾶται ὀλοφύχως εἰς τὸν ἀνήσυχον ἀσθενῆ. Οὗτος ἀγνοεῖ τὴν ἀγάπην τὴν καταφλέγουσαν τὴν κόρην. Ἀν αὕτη κατήντησε διαφανὴς τοῦτο προέρχεται διότι καταναλίσκεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα. Οἱ γονεῖς δὲν γνωρίζουν τί ἔπαθε τὸ παιδί των. Ὅταν μὲ τὴν ἐπιμονὴν των τέλος ἔμαθαν ὅτι ἡ κόρη ἤθελε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἱππότη νὰ θυσιάσῃ τὸ παρθενικόν της αἷμα, μεγάλη συγκίνησις καὶ ἀθυμία κατέλαβε τὴν καλύβην τοῦ ἀνδρακέως. Ὁ Χάρτμαν φὸν δερ Ἀουε συνεχίζει μετὰ ψυχολογικῆς βαρύτητος, ἥτις ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν του εἶνε τοσοῦτον χαρακτηριστικώτερος καθ' ὅσον οἱ συγγραφεῖς τῶν χρόνων του ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρκοῦνται εἰς χονδροειδῆ διαγραφὴν πράξεώς τινας, — τὴν περαιτέρω ἐκβάσιν τῆς ὑποθέσεως, πῶς ἐνδίδουν οἱ γονεῖς τῆς κόρης, πῶς ὁ Αἰνριχ μεταβαίνει

μετ' αὐτῆς εἰς Σαλέρνον πρὸς τὸν ἱατρὸν καὶ πῶς ὅλη ἡ ὑπόθεσις ἀπολήγει αἰσίως. Ἡ κόρη τοῦ ἀνδρακῆως δὲν πτοεῖται νὰ προσφέρει τὸ ἀγνόν της σῶμα εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ ἱατροῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὴν θυσίαν της θεωρεῖ ὡς ἱερὰν λειτουργίαν, ἐκδύεται ἄνευ φόβου καὶ αἰδοῦς. Ὁ ἱατρὸς ὑψώνει τὴν μάχαιραν. ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ φρικῶδες ἔργον. Τότε φωνάζει ὁ ἀπὸ τύφους συνειδότης βασανιζόμενος ἱππότης ὅτι δὲν θέλει τὴν θυσίαν τῆς κόρης. Προτιμᾷ νὰ μείνῃ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του παθιασμένος καὶ παραμορφωμένος παρὰ νὰ θανατώσῃ τὴν γλυκεῖαν ὑπαρξίν. Τὸ θαῦμα συνετελέσθη. Ὁ Θεὸς δὲν θέλει αἱματηρὰν θυσίαν, ἡ προαίρεσις τοῦ ἀρχεῖ. Ὁ ἱππότης Ἀϊνριχ ἱατρεύθη· φέρει τὴν κόρην εἰς τὸ παλάτι του. Ἡ πτωχὴ κόρη τοῦ καρβουνιάρη ἔγεινε ἡ ὑπερήφανος σύζυγος τοῦ ἱππότη.

Ὁ Γκαῖτε ἐκ τοῦ θέματος τούτου ἠσθάνθη αἰσθητικὴν βδελυγμίαν. Ἐθεώρησε καλλιτεχνικὸν ἔγκλημα νὰ θεμελιώσῃ τὴν εὐτυχίαν δύο ἀνθρώπων ἐπὶ τὸσον φρικῶδες γηίνου τρόπου. Ἡμεῖς τὴν κατέστημεν ὀλιγώτερον εὐπαθεῖς ὡς πρὸς τὴν ποιητικὴν ἀπεικόνισιν τοῦ σωματικῶς εἰδεχθοῦς. Παρὰ τῶν Γάλλων ἐσυνήθισαμεν νὰ θεωρῶμεν ἀπολαυστὰς τὰς ἀσχημίας τῶν γενητησίων συμβαμάτων ἢ παρεκτροπῶν, ἐκ δὲ τῶν γερμανικῶν διηγημάτων θὰ ἠδύνατο κανεῖς νὰ συναπαρτίσῃ ὀλόκληρον βιβλίον περὶ τῆς ποιητικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς φθίσεως.

Καὶ ὁ Χάουπτμαν ἐπίσης ἐφοβήθη νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν σκηνὴν τῆς θυσίας τῆς κόρης. Ἡ ἀποκορύφωσις αὕτη τῆς πράξεως ἐκτίθεται μόνον ἐν διηγήσει. Ἀλλ' οὕτω διαφεύγει ὁ κυριώτατος δραματικὸς μοχλός. Ἡ ὅλη ὑπόθεσις κατὰ τὴν ἐσωτάτην αὐτῆς οὐσίαν εἶνε ἐπική. Ὁ Χάουπτμαν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὸ δράμα του κίνησιν καὶ ζωὴν πρὸς τοῦτο ἢ γλῶσσα εἰς μέρη τινὰ εἶνε ἀπιστεῦτως ἑλλιπής· συχνότατοι δὲ εἶνε οἱ ἱάμβοι, οἵτινες ὄχι μόνον κατὰ πάσης μετρικῆς ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς ἐν γένει συναισθήματος εὐρυθμίας προσκρούουν.

Κακόν, πολὺ κακόν ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐγείναμεν στεῖροι καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ δανειζώμεθα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ «Μόννα Βάννα» τοῦ Μαίτεργλιν εἶνε γνωστὴ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» διὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ φίλου μου Ξενοπούλου, ὥστε δύναται νὰ σχηματίσῃ ἀφ' ἐαυτῶν κρίσιν περὶ αὐτῆς. Μοῦ φαίνεται ὅτι θλιβερὸν δρόμον θὰ ἐτρεπόμεθα ἂν ἐβλέπομεν εἰς τὴν Μόννα Βάννα

τὴν καλλιτεχνικὴν μᾶς σωτηρίαν. Ἡ περίφημος β' πράξις εἶνε κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ, κράμα τῆς πλήρους εἰκόνων εὐγλωττίας τοῦ Φλωμπέρ καὶ τῆς ὄχι πολλὴ βαθείας ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τοῦ Μαρσέλ Πρεβό. Νομίζω ὅτι περιέργεια ἀπλῶς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου προερχομένη (ἡ Μόννα Βάννα φορεῖ μακρὸν μανδύαν ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ σώματος, καὶ παραδίδεται ἄνευ ὅρων εἰς ἓνα ἄνδρα) κατορθώνει νὰ δεσμεύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατοῦ. Τὴν Μόννα Βάννα ὑποδύεται ἡ ξανθὴ σύζυγος τοῦ Μαίτεργλιν, ἡ κυρία Λεβρουν· εἶνε εὐσαρκος γυναικα ὡς αἱ μορφαὶ εἰς τὰς ὁποίας ἠρέσκετο ὁ Ροῦμπενς.

Ὁ Μαξιμ Γόρκη ἔγεινε παρ' ἡμῖν τὸσον δημοτικὸς ὥστε ἀναγινώσκεται περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας Γερμανούς. Καὶ εἰς ἐμὲ ἀρέσκει πολὺ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ μοῦ ὁμιλοῦν μὲ θεομὴν γλῶσσαν ἐξεγείρουσαν ἀγάπην. Τώρα παριστάνεται ἐν δράματι τοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς μας: «τὸ νυκτερινὸν ἄσυλον». Ὁ Γκόρκη δὲν εἶνε δραματικὸς· ἐπικὸν εἶνε τὸ τάλαντόν του. Ἀλλὰ οἱ τυχοδιώκται του, τὰ γύναιά του, οἱ χασομέρηδες βαρῶνοι του καὶ ἡθοποιοί, οἱ λωποδύται καὶ οἱ ταβερνιάρηδες του ἔχουν ψυχὴν. Μᾶς συγκινοῦν, κινοῦν τὴν ἀποστροφὴν μας, ἐξεγείρουν τὴν συμπάθειάν μας, τὴν βδελυγμίαν μας, τοὺς μισοῦμεν, τοὺς ἀγαπῶμεν· μᾶς συνέχουν μέχρι τέλους.

Ὁ Νορβηγὸς Ἰψεν κατέστη γερμανὸς ποιητής, ἀφ' οὗτο ἐξεδόθη πλήρης μετάφρασις τῶν ἀπάντων του. Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει τὰ λυρικά ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἕως τώρα εἴχομεν ἑλλιπῆ καὶ διεσκορπισμένα εἰς περιοδικά. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Burgtheater τῆς Βιέννης Σχλέντερ, ὁ βιογράφος τοῦ Γκέρχαρτ Χάουπτμαν, ἔγραψε δι' αὐτὰ πρόλογον κάπως πομπώδη. Ὁ Ἰψεν δὲν εἶνε λυρικός. Φοβεῖται νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρῳ διέξοδον δημοσίᾳ εἰς τὰς ὑποκειμενικὰς ψυχικὰς του ἐκδηλώσεις. Μεγαλειτέραν ἄνεσιν αἰσθάνεται ὅταν πρόκηται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ξένης χαρᾶς καὶ θλίψεως.

Τὸ θέρος, τὸ φέρον εἰς Γερμανίαν τὴν μεγάλην συρροὴν τῶν ξένων, εἶνε ἡ κυριώτερα ἐποχὴ τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων. Θὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν εὐθύς ὡς οἱ ἀλγοῦντες ὀφθαλμοί μου μοῦ ἐπιτρέψουν πάλιν τὴν ἀπολαυσιν τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων.

ΜΑΞ ΧΟΧΛΟΡΦ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Μία φιλολογικὴ συνομιλία μετὰ τὸν πρῶτον πρωθυπουργόν.

Τὸν περασμένον Σεπτέμβριον ἡ δημοσιογραφία μοῦ ἔδωσε τὴν εὐχάριστον διαταγὴν νὰ ταξειδεύσω εἰς τὴν Κέρκυραν ἀποκλειστικῶς διὰ μίαν πολιτικὴν συνέντευξιν μετὰ τὸν κ. Θεοτόκην. Τὸν πρῶτον πρωθυπουργόν τὸν εἶχεν ἀπορροφήσει ὁ τρύγος. Τὸν συνήντησα εἰς τὰ βάθη τοῦ ἐλαιῶνος, πέντε ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν, γαντοφορεμένον καλλιεργητὴν, ὀδηγοῦντα τὴν ἐλαφράν του βιτωρίαν μέσα εἰς τοὺς ἀγρούς. Εἶχε τὴν ἡσυχίαν κτηματίου, διότι εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς Κερκύρας καὶ εἰς μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὡς ἓνα γαλανὸν ὄνειρον ἡ Ἰταλία, δὲν γίνεται τὸ ἔγκλημα νὰ φθάνουν ἐφημερίδες. Ἡ ὥραία, ἡ λεπτὴ γῆ τῶν ὁπωρῶν, ἔρριπτε τοὺς καρπούς της μέσα εἰς τὰ καλάθια τῶν γυναικῶν τῆς Κερκύρας τῶν ὁποίων ἡ λευκὴ μανδηλοφόρος κεφαλὴ ἦτο ἀπρόοπτος ἐμφάνισις μέσα ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς κορμούς τῶν δένδρων. Ἐβλεπα παντοῦ τὴν ἀλήθειαν τῶν τοπίων τοῦ Γιαλλινᾶ. Τὸ ἄμαξάκι τοῦ πολιτευτοῦ ἐχάθη εἰς τὸν ἐλαιῶνα τρέχον πρὸς τὴν Κέρκυραν, καὶ τὸ κατεδίωξα. Τὸ ἀπόγευμα ὁ κ. Θεοτόκης μοῦ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ με δεχθῇ. Κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά του ἀπλώνεται μία ἀτελείωτος Σπιανάδα καὶ ἐκεῖνο τὸ ὄνειρον ποῦ λέγεται λιμάνι τῆς Γαρίτσας. Ἐκεῖ κάπου ἐδέθησαν ποιοὶς ἠξεύρει πόσαι ἀπὸ τὰς ἀρμονίας τοῦ Ποιητοῦ εἰς τοὺς μοναχικούς του περιπάτους. Ἐκεῖνο τὸ δεῖλι, τὸ ἀπείρως μαλακόν, ἓνα δεῖλι ὅπου τὸ λιμάνι τῆς Γαρίτσας ἦτο σχεδὸν ἀποθαμμένον ἀπὸ τὴν γαλήνην, μοῦ ἔδιδε τὴν ὄψιν τῆς εὐλογημένης ἀπὸ τὴν φύσιν Κερκύρας, ἐνῶ τὴν μουσικὴν Κέρκυραν, μοῦ τὴν ἐξωγράφισεν ἓνας λοῦστρος διερχόμενος κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ κ. Θεοτόκη καὶ σφυρίζων τὴν Μανὸν τοῦ Μασσενέ.

Εἰς τὸν κ. Θεοτόκην, ὅταν με ἠρώτησε τί ἐντυπώσεις μοῦ δίδει ἡ Κέρκυρα, εἶπα ὅτι θὰ ἔλεγε κάθε ἄνθρωπος βλέπων τὴν κιβωτὸν τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων, πατῶν τοὺς περιπάτους τοῦ Σολωμοῦ, συλλαμβάνων χειροπιαστῶς κατὰ τὴν γαλήνην ποῦ ἔδωσε στίχους εἰς τὸν Ποιητὴν. Φυσικὰ ἦλθεν ὁ λόγος διὰ τὸν Σολωμόν.

— Τὸν ἐνθυμοῦμαι, εἶπεν ὁ κ. Θεοτόκης, καθὼς κατέβαινε κάτω εἰς τὴν παραλίαν, πάν-

τοτε μόνος. Ἦτο τόσον μὴ μὴν ἄπτον ὥστε ὅταν κάποτε ἐζητοῦσε νερὸ ἔβαζε τὸ μαντήλι του εἰς τὸ χέρι καὶ ἔπειτα ἐδέχετο τὸ ποτήρι. Ἀλλὰ σπανίως εἶδα πλέον γαλήνιον ἄνθρωπον. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, προσέθεσεν ὁ κ. Θεοτόκης, τώρα ἀργὰ κατενοήθη ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ.

— Κατενοήθη, θέλετε νὰ εἰπῇτε, κύριε πρόεδρε, ὄχι βέβαια ἀπὸ ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ποῦ ἔπρεπε νὰ ἐννοῇ. Καὶ εἶδατε πῶς. Πέρυσιν ἔγεινε μία ἀπόπειρα μετὰ πέτρες καὶ πιστολισμοὺς ἐναντίον σας. Δὲν νομίζετε ὅτι αὐτὴν τὴν σκηνὴν τὴν ἐδημιούργησαν κάπως καὶ οἱ στίχοι τοῦ Σολωμοῦ; Αὐτοὶ ἔφεραν τὸ ρεῦμα τῆς δημοτικῆς.

Ὁ κ. Θεοτόκης διεμαρτυρήθη.

— Αἱ σκηναὶ τῆς 8ης Νοεμβρίου, εἶπε, ὅσαι δὲν προῆλθον ἀπὸ τὴν ποιητικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἕως ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου ἐλύθη τὸ ζήτημα τοῦ Εὐαγγελίου, ἦσαν πολὺ φυσικαί. Ἀκούω ὅτι ὁ κ. Πάλλης εἶνε ἀπὸ τοὺς πολὺ καλοὺς λογίους. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται παράξενον τὸ διάβημά του. Δὲν ἐννοῶ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ βιβλικὴ ὄψις τῶν ἱερῶν κειμένων. Ποτὲ δὲν θὰ ἀναγνωρίσω τὴν ἀνάγκην τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Καλὰ εἶνε τὰ φιλολογικὰ τολμήματα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν πῶς καὶ τὸ ἔθνος ἀντιλαμβάνεται τὰ ἱερά του κείμενα. Τὸ διάβημα τοῦ κ. Πάλλης ἐσήμαινεν ἄγνοιαν μερικῶν θεμελιωδῶν ὁρῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ παραβλέψῃ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἡ φιλολογία, ὅταν καινοτομῇ. Ὁ λαὸς ἦτο φυσικὸν νὰ ἐξεγερθῇ. Ἀλλως τε δὲν βλέπω ὅτι τὸ ρεῦμα τῆς νέας γλώσσης ἐφθασεν εἰς τὴν ὁρμὴν ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ καὶ τὸσον μεγάλαν καινοτομίαν. Ἡ ποίησις, ἀλλὰ μόνον ἡ ποίησις, εἶνε δημοτικὴ. Ὅλοι μιλοῦμε καὶ γράφομεν τὴν καθαρεύουσαν.

Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω:

— Μιλοῦμε, κύριε πρόεδρε; Σᾶς ἐξέφυγε μία δημοτικὴ λέξις. Ὅστε βλέπετε ὅτι μιλοῦμε ἀλλὰ δὲν «ὁμιλοῦμε».

Ὁ κ. Θεοτόκης ἐγέλασε. Ἀλλ' ἐπέμεινεν εἰς τὰς ἰδέας του. Ὑπενθύμισα τὴν καταστροφὴν ποῦ κáμνουν τὰ σχολεῖα. Ὁ κ. Θεοτόκης εἶπε.

— Ἄν τὰ σχολεῖα εἶνε καταστρεπτικά, ὅπως λέγετε, αὐτὸ εἶνε ἴσως μία ἀπόδειξις ὅτι πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας. Ὅχι ὅμως αἱ βάσεις τοῦ συστήματος.

Ἦλθεν ἔπειτα ὁ λόγος διὰ τὴν φιλολογίαν τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοῦ Πολυλῦ καὶ ἐδῶ. Ἐ-

λαβα τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἰπῶ εἰς τὸν πρῶην
πρωθυπουργὸν τοὺς θαυμασμοὺς μου διὰ τὴν
φάλαγγα ἐκείνην τῶν Κερκυραίων ἱερολοχιτῶν
τῶν γραμματίων, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει,
διὰ τοὺς ἡρέμους καὶ τοὺς γαληνίους καὶ τοὺς
σεμνοὺς ἐργάτας, μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὀ-
ποίων καίει ἕως τάφου ὁ κρυμμένος λύχνος τῆς
ἐρεῦνης, τοὺς Κερκυραίους *λογίους*, οἱ ὁποῖοι
μόνοι ἴσως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤμποροῦν νὰ κα-
τέχουν αὐτὸν τὸν τίτλον, ἔξω κάθε ψευτιᾶς,
κάθε ρεκλάμας, κάθε χυδαιότητος τῆς ζωῆς. Διὰ
τοὺς περασμένους — τὴν γραμμὴν τοῦ Πο-
λυλά καὶ τοῦ Καλοσγούρου. Διὰ τοὺς σημε-
ρινοὺς — τὴν γραμμὴν τοῦ Μαβίλη καὶ τοῦ
Θεοτόκη. Ἀλλὰ πρὶν τοὺς ἀναφέρω, ὁ πρῶην
πρωθυπουργὸς μοῦ τοὺς ἀνέφερεν ὅλους πρῶ-
τος, ἕνα πρὸς ἕνα. Καὶ μοῦ ἐξεδείασε τὸν
Πολυλᾶν.

Ἦλθεν ἔπειτα ἡ πολιτικὴ συνδιάλεξις, καὶ ἡ
συζητήσεις διὰ τὰ γράμματα ἔκλεισεν ὁριστικῶς.

Τὴν ἐπομένην εἰς τὴν Σπιανάδα ἔλεγα εἰς
κάποιον ὅτι ὁ πρόην πρωθυπουργὸς μου ὤμι-
λησε περὶ φιλολογίας καὶ μοῦ ἀνέφερε τοὺς
λόγους τῆς Κερκύρας.

Ὁ Κερκυραῖος ἀνετινάχθη καὶ τὰ μάτια
του ἐπετάχθησαν ἔξω ἀπὸ ἑκπληξιν.

— Ποιους σὰς ἀνέφερε; Μὲ ἠρώτησε. Ποιούς;

— Πρῶτα ἀπ' ὅλους τὸν Πολυλαῖν.

— Τὸν Πολυλᾶν; Περίεργο.

— Πῶς περίεργον;

— Ὁ Πολυλᾶς ἦτο μὲ τὸ ἄλλο κόμμα.

Δὲν ἔλαβα τὴν τιμὴν ἀκόμη νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὸν κ. Θεοτόκην τὴν ἀπορίαν τοῦ συμπολίτου του. Θὰ ἦτο διὰ τὸν χαρακτηριστὴρα τοῦ πρῶην πρωθυπουργοῦ μία ἐκπληξὺς ἀπὸ τὰς φαιδροτέρας ποῦ εἶχεν εἰς τὴν ζωὴν του.

Z. Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ὁ Καὶνς ἐν Βερολίνω.

ΕΙΣ τὸ Lessing Theater τοῦ Βερολίνου ἔπαιξε πρὸ μηνὸς περίπου μετὰ πέντε ἐτῶν ἀπουσίαν ὁ περὶ ῥήμος Kainz γενόμενος πανηγυρικός δεκτὸς ὑπὸ τοῦ κοινού. Εἶναι ἴσως ὁ δημοφιλέστερος ἡθοποιὸς τῶν Βερολινέων Μολονότι αἱ τιμαὶ ἦσαν μυθώδεις, εἶχον πολλήν ἐξδομάδας πρὸ τῆς πρώτης ὅλαι αἱ θέσεις δι' ὅλας τὰς παραστάσεις. Ὁ Josef Kainz ἐγεννήθη ἐν Βιέννῃ ὅπου καὶ ἐπεράτωσε τὰς νομικὰς σπουδὰς του. Ἐκλυσθείς ἀπὸ τὴν μυστικὴν τοῦ θεάτρου γοητείαν ἀνῆλθε τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς σκηνῆς εἰς μικρὰν τινα τῆς Οὐγγαρίας πόλιν. Ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε μετρία. Μετὰ σειρὰν ἐτῶν παίζει

Ἰωσήφ Κάϊντς.

εις Meiningen και ζειται εις τὸ Μόναχον. Ἐδῶ ἐπέρχεται ριζικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν τύχην τοῦ καλλιτέχνου· κακὴ ἐναντίον τοῦ εἰδους τῆς ὑποκρίσεως τοῦ κριτικῆς στρέφει τὴν προσοχὴν τοῦ Λουδοβίκου II τῆς Βαυαρίας, τοῦ καλλιτέχνου Βασιλέως, πρὸς αὐτόν. Καλεῖται καὶ ἀπαγγέλλει πρὸ τοῦ Ἄνακτος. Τόσος εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ὥστε ἀμέσως προσλαμβάνεται ὡς πρῶτος ἠθοποιὸς εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τοῦ Μονάχου. Γίνεται ἐκτοτε ἐπιστήθιος τοῦ ἡγεμόνος φίλος, ἀκολουθῶν αὐτόν παντοῦ. Ἡ καλλιτεχνικὴ τοῦ Βασιλέως ἰδιοφυΐα, ἡ ἰδεαλιστικὴ τοῦ ψυχῆ εὐρεν ἐν τῷ Kainz ὅτι ἐξήτει. Ὑπῆρξε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλέως ὁ καλλιτερέος τοῦ φίλος. Ἡ εὐφυμάθεια, ἡ μεγάλῃ παιδεία καὶ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα λατρεῖα τοῦ ἠθοποιοῦ ἐγοήθησαν τὸν «Τρελλὸν Βασίλεα». Πολλὰ δηγοῦνται περὶ τῶν δύο ἀνδρῶν. Συχνὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἐκαλεῖτο ὁ Kainz διὰ νὰ ἀπαγγεῖλῃ. Μετὰ τὸν τραγικὸν τοῦ Λουδοβίκου θάνατον ὁ Kainz, διάσημος πλέον, προσελήφθη εἰς τὸ Deutsches Theater τοῦ Βερολίνου ὅπου μετὰ τῆς Sorma, τοῦ Barnay τοῦ Somersdorf καὶ ἄλλων ἀπετέλεσε τὸν πρὸ 5 ἐτῶν διαλυθέντα περιγρήμον τοῦ θεάτρου τούτου θιάσον. Οἱ καλλιτέχνα ἐκείνοι ἦσαν καὶ οἱ ἡγῆται τοῦ φιλελληνικοῦ ἐν Βερολίῳ ρεύματος κατὰ τὸν ἀνυπὸν πᾶς πόλεμον. Εἰς πλείονας ὑπὲρ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐδεργενικὰς ἔλαβε μέρος ὁ Kainz. Ἐνεκα διαφωνίας τινὸς ἀπεσφόρη τοῦ Deutsches Theater καὶ προσελήφθη ἐκτοτε εἰς τὸ Hofburgtheater τῆς Βιέννης ὅπου καὶ παίζει μέχρι σήμερον. Πεντηκοντούτης, ἄγματος, ἐκτάκτους συμπαιδοὺς μορφῆς, ὑψηλοῦ, κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἀγγλοῦ Gentleman. Παρομωδῶδες εἶναι τῆς φωνῆς του ἡ γλυκύτης. Ἡ ἀπαγγελία του ἐκτάκτους ὠραία. Ὑποδύεται ὅλους τοὺς ρόλους ἐπίσης καλὰ :

Βουζολάκας. "Αμλετ. Κατὰ φαντασίαν ἀσθενῇ. Εἶναι ὑπερβολικὰ ἰδιότροπος. "Όταν δὲν εἶναι «στὰ καλὰ τοῦ» εἶναι τρομεροῦς στρέφει διαρκῶς τὰ νῶτα πρὸς τοὺς κοινὸν πειραΐζει, περιπατεῖ τὸν ὑποβόλεα, εἰς τὰς τραγικωτέρας σκηνάς ψιθυρίζει χονδρὸν τι ἀστεῖον εἰς τοὺς συμπαίζοντας ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ γελοῦν. Ἐν γένει ἀπειρα εἶναι τὰ περὶ αὐτοῦ ἀνέκδοτα. Οἱ κατ' ἐξοχὴν ρόλοι τοῦ εἶναι ἐκεῖνοι ἐν οἷς ὑποδύεται ἀσθενεῖς, ἐκρύβους· «Βουζολάκης», «Τέλος τῶν Σοδόμων» κλπ. Ἄλλ' ἡ μεγίστη ἐπιτυχία τοῦ ὑπῆρξεν ὁ Γαλεότος τοῦ Ἑσπεραγῆ, τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους Ἰσπανικὸν δράμα.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΥΠΟ τὸν τίτλον «Τὸ ἐν Ἀθήραις Ἑθνικὸν Μουσεῖον, φωτοτυπιᾷ ἀντιγραφῆς τῶν ἐν αὐτῷ θραυσμάτων μετ' ἐπεξηγηματικῶν κειμένων ὑπὸ **Ι. Ν. Σβορώνου**» ἤρχισεν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν κ. **Μπέκ** καὶ **Μπάτ** πολυτελέ-
στατον μέγα ἔργον τοῦ συνεργάτου ἡμῶν κ. **Σβορώνου**,
προὐδὲν ἐργασίας ἀκατα-

1 Περσεὺς Δακτυλιόλιθος
τοῦ μουσείου τοῦ Βερο-
λίνου.

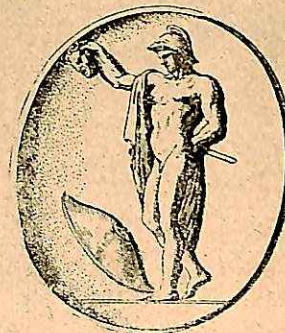
Ἐκτὸς τῶν μεγάλων πινάκων τὸ ἔργον κοσμεῖται καὶ ὑπὸ πλήθους ὥραιων εἰκόνων ἐντός τοῦ κειμένου αἱ ὅποια χρησιμοποιεῖται πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γνωμῶν τοῦ κ. Σβορώνου. Ἐξ αὐτῶν δημοσιεύομεν μερικὰς, κατ' ἐγγενῇ καὶ πρόθυμον τῶν φίλων ἐκδοτῶν παραχώρησιν πρὸς τὰ Παναθηναῖα. Αἱ εἰκόνες αὗται θὰ περιέχονται εἰς τὸ προσεχὲς ἐκ-

2 Περσεὺς Δακτυλιόλι-
θος τοῦ Μουσείου τῆς
Φλωρεντίας.

εἰζόντες 1-6 παρουσιάζουν νομί-
σματα ἀγγελογραφίας καὶ δακτυλιολίθους ἀντιγράφον-
τας πιστώς, ἡ ἐλευθέρας τὸ ἐξ Ἀντικυθίων ἀγαλμα
ὅπερ κατὰ τὸν κ. Σβρόνδον εἶναι ἔργον πρωτότυ-
πον αὐτοῦ τοῦ Νυσίππου. Αἱ μικραὶ ἐπὶ αὐτὸν
παρалаλαγαὶ ἐξηγουμένης εὐκόλως ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας
τοῦ χώρου τὸν ὅποιον διέθετον οἱ ἀντιγράφωντες

τὸ ἀγάλμα καλλιτέχνηαι καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τῆς συνή-
θους εἰς πάντας τοὺς ἀρχαίους τοῦ νὰ μὴ φαίνωνται
δουλικῶς ἀντιγράφοντες τοὺς ὑπὸ τῶν περιφρήμων
καλλιτεχνῶν πλασθέν-
τας τύπους. Ἀλλὰ καὶ
οὕτω καταφαίνεται ἡ
ὁμοιότης πρὸς τὸ ἐξ
Ἀντικυθέρων ἀγάλμα
ἣτις εἶναι ἀληθὺς κα-
τασκευαστικῇ. Τὸ αὐτὸ
σύστημα ἀποδείξεως
ἐφαρμόζει ὁ κ. Σβο-
ρῶνος καὶ διὰ πάντα
σχεδὸν τὰ λοιπὰ ἀγάλ-
ματα τῶν Ἀντικυθέρ-
ων.

3 Περσεὺς Δακτυλιόλιθος τῆς
συλλογῆς Maffei.

Ἡ ὥραία εἰκὼν τὴν
ὁποῖαν δίδομεν ἔκτος
τοῦ κεκλιμένου εἶναι καὶ
ἐντελὺς γένει διὰ τὸ
ἐλληνικὸν κοινόν. Πα-
ριστὰ τὴν μετὰ μα-
κρὰν λεπτομερεῖν με-
λέτην κατορθώθεισαν
ὑπὸ τοῦ κ. Σβορώνο-
λων ἀνηκόντων εἰς ἄν-
στος καὶ περιφρήμος

4 Περσεὺς Νόμισμα Ἄργου.

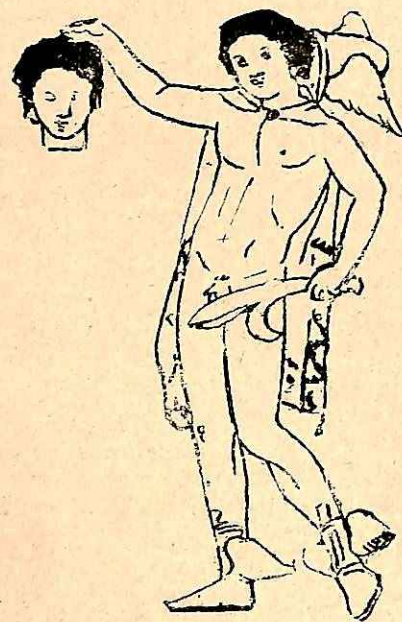
γοις (ιδὲ Εικόνα 7) πιστῶς ἀντιγράφοντας τὸ ἀγάλμα-
τοῦτο τῶν Ἀντικειμένων, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑπὸ τοῦ κ.
Σβορόνουν ἐπιτευχθεῖσα ἐν σχεδίᾳ συγχρότῃσι θά-
λῃσι μενίσση ἀσφαλῶς ἡμέραν τινὰ εἰς συγκολλησιν καὶ
ἐν ἀντικειμένων τοῦτο ὑπὸ τινος André. Τὰ μελανὰ μέρη

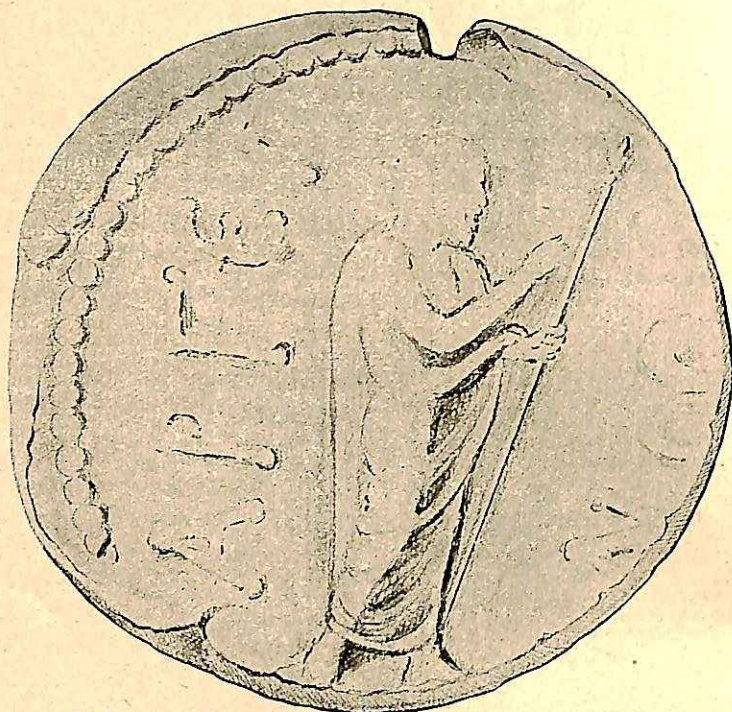
5 Περσεὺς Νόμισμα Καραλλίας.

Μία τῶν καλλίστων
εἶναι ἡ τῆς θαναμασίδος κλίνης, τῆς ὁποίας ἀνεῦρε ἐν τῷ
Μουσείῳ πάντα σχεδόν τὰ τεμάχια, ἀποτελέσας πλήρη
σχεδόν λαμπράν κλίνην τῆς ὁποίας ὅμοιαι τρεῖς μόνον
ὑπάρχουν εἰς τὰ Μουσεία τοῦ κόσμου.

Τὰ «Παναθήναια» θὰ δημοσιεύσουν εἰς τὸ μέλλον καὶ ἄλλας εἰκόνας ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης ἐργασίας τοῦ

6 Περσεύς Ἀγγειογραφία.

7 Δεινίας ὁ Ἀργεῖος (;) ἐπὶ νομίσματος τῶν Ἀργείων.

ἀκαμάτου συνεργάτου μας διότι φρονοῦσιν ὅτι αὐταὶ καὶ μόναι ἀρχοῦσι νὰ καταδείξουν λαμπρῶς τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ἐπιτυχὲς τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀπέναντι τῶν διαφορῶν ἐντελῶς αὐθαιρέτων γνωμῶν διὰ τῶν ὁποίων κατεκλύσθησαν αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες. Ἄλλως τε τὰ μαζὰ ὑπομνήματα τοῦ κ. Σβορώνου ρίπτουν ἄπλετον φῶς ἐπὶ τῶν ζητημάτων.

Ἡ κατ' αὐτοτελὴ τμήματα δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου καθιστᾷ εὐκόλον τὴν ἀπόκτησιν ἐκεῖνων τῶν μερῶν ὑπὲρ ὧν ἕκαστος ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρεται. Τὸ δὲ ὅλον τῆς ἐκδόσεως θὰ ἀποτελέσῃ τὸ μέγιστον τῶν ἐν Ἑλλάδι δημοσιευθέντων ἀρχαιολογικῶν ἔργων.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Ρωσσίας ἀνηγόρευσε μέλος ἐπίτιμον τὸν ἡμέτερον συνεργάτην, ἀρχαιολόγον καὶ διευθυντὴν τοῦ Ἑθν. Νομισματολογικοῦ Μουσείου κ. Σβορώνον. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Th. Onopreusky συνάδευσε τὴν ἀποστολὴν τοῦ διπλώματος μετὰ τὴν ἐξῆς τιμητικωτάτην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Σβορώνον, ὅστις ἐρμήνευσε πρῶτος καὶ τὰ διάσημα Ἑλευσινιακά ἀγγεῖα τοῦ Μουσείου τῆς Πετροπόλεως.

Κύριε

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σὰς ἀναγγείλω ὅτι ἐξελέγητε μέλος ἐπίτιμον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρχαιολογικοῦ Ρωσικοῦ Ἰνστιτούτου ὅτι δὲ ἡ ἐκλογή αὕτη ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ ἐν Πετροπόλει ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Διὰ τῆς πράξεως ταύτης τὸ Ἰνστιτούτον ἠθέλησε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν μεγίστην αὐτοῦ ὑπόληψιν πρὸς τὰ ἐπιστημονικά ὑμῶν ἔργα, τὸσον τὰ ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Νομισματολογικοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν ὅσον καὶ τὰ ἐν τῇ ἐκδόσει καὶ ἐρμηνείᾳ τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων.

Πέμπων ὑμῖν τὸ δίπλωμα ὑμῶν, σπεύδω, Κύριε, νὰ σὰς ἐκφράσω πόσον ἐπιθυμοῦμεν νὰ σχετισθῶ-

μεν πρὸς σοφὸν τοιαύτης ἀξίας, ἐλπίζω δὲ ὅτι δὲν θὰ ἀρνηθῆτε τὴν συνεργασίαν ὑμῶν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἰνστιτούτου.

Εὐαρεστηθῆτε, Κύριε νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς βαθείας μου ὑπολήψεως καὶ τελείας ἐκτιμήσεως.

Th. Onopreusky

Τὸν συνεργάτην ἡμῶν κ. Σβορώνον ἔχουσιν ἤδη ἀναγορεύσει ἐπίσης μέλος αὐτῶν ἐπίτιμον πάντα σχεδὸν τὰ ἐν Εὐρώπῃ Ἀρχαιολογικά καὶ Νομισματολογικά σωματεία, ἅτινα δεκάκις ἤδη ἐβράβευσαν εἰς διαγωνισμοὺς τὰ ἔργα του.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Τὸ «Κράτος» 21 καὶ 26 Ἰουνίου. Ἡ Κρυπτοφύρεση — ἀπόσπασμα μελέτης Π. Καρολίδου.

Εἰς μόνον μοναστήριον ἑλληνικὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπέζησε ταῖς μεγάλας ἱστορικαῖς περιπετειαῖς καὶ ἐπιπλεύσαν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἡθικοῦ κλύδωνος τῶν αἰώνων καὶ τῶν καιρῶν διετήρησε μέχρι τῆς σήμερον ἐνδόξως σῶαν κατ' οὐσίαν καὶ ἀκεραίαν τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ ιδιότητα καὶ πνευματικὴν μορφήν. Εἶνε δὲ τοῦτο τὸ ἀκριβὲς εἰς τριῶν ὥρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς αἰωνίας Πόλεως κείμενον μοναστήριον τῆς Κρυπτοφύρεως.

Ἡ Κρυπτοφύρεση (Crypta Ferrata = σιδηρόφρακτος κορυφὴ ἐπαυλὶς ἰδρυθῆναι τῇ 1004 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ ἐν Ρωσσίᾳ τοῦ Καραβρίου Ἑλλήνος μοναχοῦ Νεῖλου τοῦ νεωτέρου ἢ Ρωσσανίου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νεῖλον τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπικαλούμενον Σιναιτὴν, ἰδρυθῆναι δηλονότι κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς Καραβρία καὶ Απουλία ἦσαν χώραι ἀκραίφωδως ἑλληνικαί. ἄλλ' ὁ τόπος ἐν ᾧ ἰδρυθῆναι ἡ μονή, ἦτοι τὸ Τουσκουλλανόν, τὸ μέρος δηλονότι ἐνθα εἶχε τὴν ἐπαυλιν αὐτοῦ ὁ Κιζέρων παρὰ τὸ περίφημον Τοῦσκλον (παρὰ τὸ ση-

μερινὸν Φροσκάτι κείμενον) δὲν ἦτο ἑλληνικόν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἰδρυτὴς παρέστη ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὡς ξένος ἐν ξένῃ, ὡς Ἕλλην ἐν Λατίνοις, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ θρησκευτικώτερον ἐκφέρεται τὸ γεγονός· ὡς ἄγγελος ἄλλοδαπὸς ἐν κοίτῃ λατινίδι· ἰδρύσας δὲ τὴν μονὴν αὐτοῦ ὁ ὁσιος Νεῖλος ἐκάλεσε περὶ ἑαυτὸν πολλοὺς Ἕλληνας μοναχοὺς τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασίλειου, τοῦ μόνου μοναχικοῦ τάγματος τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπετέλεσε τὴν ἑλληνικὴν μοναστικὴν ἀδελφότητα τῶν Κρυπτοφύρεσι τῶν Ἑλλήνων βασιλειανῶν μοναχῶν.

Διασωθεῖς ἐκ τοῦ διωγμοῦ ἡ Μονὴ αὕτη κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἰδρύσιν αὐτῆς αἰῶνας, κατέστη κατὰ μικρόν, ὡς μόνῃ ὁσὶς ἑλληνισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ περὶ τὴν Ρώμην, ἐντευκτήριον καὶ καταφύγιον τῶν εἰς Ἰταλίαν μεταβαίνοντων ἢ καταφευγόντων Ἑλλήνων. Ἡ τοιαύτη ιδιότης τῆς Μονῆς ἔλαβε μεγίστην ἐπίδοσιν ἰδίως κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὅτε πρὸ τῆς ἀλώσεως ἐπὶ τῆς Κωνσταντινέως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς οἱ φεύγοντες ἐξ Ἀνατολῆς τὴν ὑπὸ τῶν βαρβάρων δεοῦσιν αὐτῶν πατρίδα μεγάλοι σοφοὶ καὶ πολιτι-δουλωμένην αὐτῶν ἀνδρες τοῦ Γένους εὗρισκον καταφύγιον ἐν Ρώμῃ καὶ τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ. Πάντες οὗτοι οἱ ἄνδρες ὡς προσευκτήριον, ἐν ᾧ ἀσμένως ἠροῶντο τῶν ἱερῶν δειξέων καὶ ἀκολουθιῶν ἐν τῇ πατρίᾳ αὐτῶν ἑλληνικῇ γλώσσῃ κατὰ τὰ πάτρια αὐτῶν ἐκκλησιαστικά θέ-σματα, εἶχον τὴν μονὴν τῆς Κρυπτοφύρεως.

Οἱ πρῶτοι ἤδη Πατέρες τῆς Μονῆς καὶ αὐτοὶ οἱ ἡγούμενοι ἐποίησαν ἱμνους καὶ ᾠδὰς ἐκκλησιαστικὰς ἰδιαίτερας· ἱκανὸν δὲ μέρος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης συγκρίνεται καὶ ἐκ τοιούτων ἐκκλησιαστικῶν φιλολογικῶν μνημείων. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ Μονὴ κατέστη ἀληθὲς φυτώριον γραμμάτων ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Βησσαρίωνος, ὅτε ἦτο ἐντευκτήριον τῶν εἰς Ἰταλίαν καταφευγόντων λογίων Ἑλλήνων. Ἐνεργεῖα δὲ τοῦ Βησσαρίωνος αὐτοῦ καὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ, τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου Πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' μετηνέχθησαν εἰς τὴν τότε λαοῦμένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν οἱ μοναστικοὶ κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Οἱ αὐτοὶ δὲ κανόνες καὶ εἰς τὴν λατινικὴν μεταφρασθέντες γλῶσσαν, διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, καὶ Ἰσπανίᾳ μοναχοὺς τοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν, οὓς πανταχοῦ τοῦ λατινικοῦ κόσμου ἐπροστάτευον τότε οἱ Κρυπτοφύρεσι μοναχοὶ καὶ ὁ Βησσαρίων. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ τῆς Κρυπτοφύρεως μοναχοὶ οὐδόλως ἐπαύσαντο καλλιεργῶντες τὰ ἑλληνικά γράμματα καὶ πᾶσαν θεολογικὴν καὶ φιλολογικὴν παιδείαν, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἰδρυθῆναι ἐν τῇ Ρώμῃ αὕτη Ἀκαδημία θεολογίας καὶ φιλολογίας ἐν τῷ κτιρίῳ ὅπερ εἶνε νῦν μετόχιον Κρυπτοφύρεως ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἡ ὁδὸς αὕτη ὡς ἐνόντων, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν. Καὶ ἡ συνουσία δὲ ἡ περὶ τὴν Ἀκαδημίαν ἐκείνην ὀνομάζετο παροιμία Κρυπτοφύρεως (parchia Gryptoferrata). Καὶ ἡ μὲν Ἀκαδημία αὕτη διελύθη ἀτυχῶς μετὰ τινὰ χρόνον, ἀλλ' ἡ μονὴ τῆς Κρυπτοφύρεως δὲν ἔπαυσε νὰ καλλιεργῇ τὰ ἑλληνικά γράμματα μέχρι τῆς σήμερον, διὸ καὶ ὁ Πάπας Λέων ὁ ΙΓ' ἐν τῇ πρὸ μικροῦ πρὸς τὸν νῦν πανοσιώτατον Ἡγούμενον Ἀρσένιον Β' ἐπιστολῇ ἐκάλεσε τὴν Μονὴν γραμμάτων καὶ εὐσεβείας φυτώριον litterarum et pietatis domicilium. Καὶ νῦν δὲ, ὡς πάντοτε, οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνῃ ἐν χρήσει γλῶσσαι εἶνε ἡ ἑλληνικὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Μονῆς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ξένους ἀνταποκρίσεσιν αὐτῆς. Ἐν τῷ παιδευτηρίῳ δὲ τῆς Μονῆς τὴν πρώτην θέσιν κατέχει πάντοτε ἡ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας. Πλουσία δὲ καὶ εἰς ἑλληνικά χειρόγραφα, τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικά, ἢ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς, ἔχουσα πλὴν τῶν

θεολογικῶν καὶ τινὰ ἱστορικά, καὶ δὴ ἐνταῦθα εὐρίσκειται πολῦτιμον χειρόγραφον τοῦ μεγάλου ἡμῶν μεσαιωνικοῦ ἔπους Διγενὲς τοῦ Ἀκρίτα. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τάξις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶνε ὅλως ἑλληνικὴ. Κατ' αὐστη-ροτάτην δὲ μοναστηριακὴν τάξιν γίνονται ἐνταῦθα καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, δεήσεις καὶ ἱεροπραξίαι.

«Τὸ Ἄστυ»

Εἰς «Τὸ Ἄστυ» τῆς 23 Ἰουνίου δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ συνεργάτου τῶν «Παναθηναίων» κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, πρὸς τὴν Α. Β. Υ. τὸν Διάδοχον, ὡς ἑπίτιμον Πρόεδρον τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, διὰ τῆς ὁποίας προτείνει νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ ἐν Ἀθῆναις τελούμενον κατὰ τὸ 1905 Διεθνὲς ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, τὸ ζήτημα τῆς ἐν Εὐρώπῃ παραδοχῆς τῆς σημερινῆς προφοράς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς καταργήσεως τῆς ἐρασμικῆς, ἢ ὁποία θέτει φραγμὸν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων εὐκόλον ἐκμάθησιν αὐτῆς καὶ τὴν μετὰ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος ἐπικοινωνίαν.

«Ἀθῆναι».

Εἰς ἐν ἐκ τῶν τελευταίων φύλλων τῶν αἱ «Ἀθῆναι» ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Σερβίᾳ δράματος ἀνεδημοσίευσαν ἐκ τῶν «Παναθηναίων» μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ συνεργάτου μας κ. Παύλου Νιρβάνα, περὶ Μαυροβουνίου μετὰ τῶν σχετικῶν εἰκόνων, χωρὶς νὰ ἀναφέρουν τὴν προέλευσιν του. Χάριν τῶν «Ἀθηνῶν» αἱ ὁποῖαι ὑποδέχονται θέλουν νὰ εἶναι correctes εἰς τοιαῦτα ζητήματα ἐπανορθώμεν ἡμεῖς τὴν ἀβελήριαν των.

ΠΙΝΑΚΙΑ ΕΣ

Ὁ Σκύλος τοῦ Μελοδράματος

Δὲν ἦταν ἀπὸ ράτσα φῖνα ὁ σκύλος τοῦ Μελοδράματος, ὁ σκύλος μου ὁ Λογκέτος. Ἡ καλλιτέρα ἢ σκύλα μου, ἀφοῦ θηλυκὸς ἦταν. Ὁ πατέρας του δὲν ἦταν οὔτε μῶψ, οὔτε σέτερ, οὔτε μπούλ, βέβαια· οὔτε ποὺ ἀπαρθένευε στὴ ράτσα ἀπὸ τὰ ἀγριόσκυλα ποὺ διαγκάνουν ἢ σὲ καμμιάν ἄλλη προνομιακή. — Ὅχι, ἦταν ἀπλούστατα ἕνα φτωχό, μὰ καλοκάγαθο σκυλί ποῦ, βαρεμένο ἀπὸ τὴ νηστεία καὶ τὸ ξύλο τοῦ ἀντικρυνοῦ μαγαζιάτορα, ἦρθε σπῆτι μου ἐθελοντῆς, μετὰ τὴν ἐλπίδα νάβρῃ ἂν ὄχι χάδια καὶ καλοπέρασι, τοῦλάχιστο ἄλγῃ ἡσυχία καὶ κανένα ψωροκόμματο.

Τὸ καίμενο τὸ σκυλί! — Ἦτανε ἔτσι καλὸ, ἔτσι ἡμερο καὶ μετ' ἡμέρας τόσο συμπαιδιὰ μετὰ τὰ δόλμαυρα καὶ ἔξυπνα μάτια του, ποῦ σχεδὸν μιλούσαν, ποῦ τὰγάθησα στὴ στιγμὴ καὶ μοῦ φάγηκε σὰν νάχα χρῆος νὰ τὸ περιποιηθῶ, νὰ τὸ περιβάλω καὶ νὰ τὸ κάμω νάβρῃ στὸ σπῆτι μου ἐκεῖνο ποῦ ἤλπιζε καὶ ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἤλπιζε.

Καὶ ὁ Λογκέτος γιὰτὶ ἔτσι τὸ βάφτισα ἀγκαλὰ καὶ θηλυκό, ἀφοῦ ἦταν μακρὸ, μακρὸ σὰν μακρονάρι· αἰσθάνθηκε τὴν ἀγάπην μου, ἐκατάλαβε τὴν περιποίησίν μου, καὶ μοῦ ἀφωσιώθηκε μὲ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰ δόλμαυρα καὶ ἔξυπνα μάτια του, ποῦ σχεδὸν μιλούσαν, μοῦ ἐμαρτυροῦσαν κάθε στιγμὴ ὅλην τὴν εὐγνωμοσύνην ποῦ τὸ ἀλάλο στόμα του δὲν μπορούσε νὰ μοῦ ἐκφράσῃ.

Τὸ καίμενο τὸ σκυλί!

Εἶχε καταντήσῃ ὁ ἱσκιος μου, μετὰ ἀκολουθοῦσε παντοῦ, ἀπὸ κάμαρα σὲ κάμαρα, ἀπὸ σπῆτι σὲ σπῆτι, ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο.

Ὅταν ἐκαθόμουν πονθενά, κ' ἐκεῖνο κοντά μου καθισμένο· καὶ ἂν σηκονόμουν νὰ φύγω, ἀμέσως κ' ἐκείνο δλόρθο γιὰ φεγγιό, πάντα μετὰ τὰ δόλμαυρα καὶ ἔξυπνα μάτια του ποῦ σχεδὸν μιλούσαν καρφωμένα ἀπάνω μου σὰν νὰ δανειζόταν ἀπὸ μετὰ τὴ ζωὴν του, τὴν κίνησίν του!

Στό σπίτι ή άγαπημένη του θέσις ήτανε κάτ' από τό πιάνο ή κάτ' από τό γραφείο μου. Η μουσική τόν ευχαριστούσε, τά κομμάτια μάλιστα τά μελωδικά τά ήσυχ' εξεναντίας τά γυμνάσματα καί τά κομμάτια που έκαμναν χλαλή μεγάλη του πείραζαν τρομερά τά νεύρα καί πολλές φορές μούτυχε σέ τέτοια περίστασι να μέ τραβή με έπιμονή από τό πανταλόνι για να σηκωθώ κ' έτσι ν' έλευθερωθώ άπ' ό τι τόν ένοχλούσε.

Ήταν πανταχού παρών: Όπου εγώ κ' εκείνος. Τήν πρώτη βραδεία που έπήγα στον Αθηναϊκό σύλλογο στού Καλλιφρονά τό σπίτι πίσω άπ' τη νέα άγορά, για να δώσω τό πρώτο μάθημα στούς τραγουδιστές που έμελλαν άργότερα να φτιάσουν τόν μελοδραματικό θίασο, ήταν κι αυτός εκεί, με τ' αυτιά του τευτμένα, παρών σ' εκείνο τό πρώτο θεμέλιωμα του Έλληνικού Μελοδράματος. Εκεί έλαβε καί τό δεύτερο βάφτισμά του, γιατί οί άοτίστες καί χορίστες μου τόν έλεγαν «ό σκύλος του Μελοδράματος».

Από κείνη τη βραδεία δεν έλειψε ποτέ από καμμία πρόβα, από καμμία παράστασι. Ο θίασος τόν είχε υιοθετήσ' όλοι τόν έχάιδευαν καί του έφερναν γλυκίσματα κ' εκείνος ευχαριστημένος ξαπλώνόταν στή συνειδημένη του θέσι άπάνω στά πόδια μου, κάτ' από τό πιάνο ή από τό σκαμνί μου, όταν ήμουν στήν όρχήστρα, με τά όλόμυρα κ' έξυπνα μάτια του που σκεδόν μιλούσαν πάντα καρφωμένα άπάνω μου.

Κάπου, κάπου κανέναν εξαφνικός χτύπος της γραγκάσσας του έπείραζε τά νεύρα καί τότε μέ τραβούσε για να φύγωμε, αλλά ύστερα πάλι ήσύχαζε.

Μιά βραδεία μονάχα παρεκτράπηκε καί μ' έκαμε ρεζίλι, αλλά είχε καί δίχρη, άκούστε :

Είχαμε παράστασι τη Φαβορίτα Ένας από τούς ήθοποιούς μου, κατακρυωμένος, έφαιτοσάριζε χωρίς ντροπή ούτε ήταν να δυνατόν μη σέ θεογνωσία, εξεναντίας μάλιστα τό κακό έπήγαινε χροσόντο καί τό κουνόν άρχισε να μουρμουρίζει, άξαφνα ό Λογκέτος που ήταν ξαπλωμένος ήσυχος στή θέσι του, σηκώνεται στά δυό του πόδια τά μπροστινά, τεντώνει ταυτιά του καί με τό κεφάλι ψηλά κατά τη σκηνή, άρχίζει να συνοδεύη με τρομερά καί βραχνά γανγίσματα τήν φωνή που όλονένα γλυστορούσε άπάνω στο διαπασών. Ανέβαινε εκείνη, ανέβαινε καί τούτος, κατέβαινε... κατέβαινε. Ένα ταρνανά διαολικό!...

Ποτέ στή ζωή μου θάκούσω παρόμοια συφορά!... Εύρεθήκα στήν ανάγκη να ζητήσω συνδρομή από τήν γραγκάσσα για να βάλω τούς δύο σκύλους στή θέσι τούς. Όταν διελύθη τό Έλληνικόν Μελόδραμα καί τά μέλη του σκορπίσθηκαν έδω κ' εκεί, έπαυσε πιά κ' ό Λογκέτος να με συντροφεύη στά θέατρα μέσα 'στά όποια δεν θάβρισκε τούς φίλους του, τούς νοनों του να του κάνουν κομπλιμέντα καί να του δίνουν γλυκά. Επεριορίσθηκε 'στην άγαπημένη του θέσι, κάτ' από τό πιάνο, κάτ' από τό γραφείο μου.

Είχε άρρωστήση έδω καί δυό μήνες καί βρισκόταν κατάκοιτος εκεί, σέ μιά γωνιά της κουζίνας κοντά 'στη λεκάνη του με τό νερό.

Προχθές τό βράδυ, που εκαδόμουν στο πιάνο, μου έκαμε τη στεγνή του έπίσκεψη. Εσύρθηκε σκυφτά σκυφτά ως τά πόδια μου, ξαπλώθηκε όπως ήταν συνειδημένος κ' έστήλωνε άπάνω μου τά όλόμυρα κ' έξυπνα μάτια του, που σκεδόν μιλούσαν, τη φορά όμως αυτή άπνυχα καί σάν γυαλένια. Έκατάλαβα πώς ή στεγνή του ώρα δεν ήταν μακριά. —Έτσι έπαυσα, σηκώθηκε πάλι κ' έσύρθηκε σκυφτά, σκυφτά για να σωριασθώ εκεί στή γωνιά της κουζίνας.

Τό πρωί τόν εύρηκα κόκκαλο κοντά στή λεκάνη του με τό νερό.

Τόν έλαψα με πόνο καί αισθάνθηκα πώς τό χάσιμό του μ' άφινε κάτι άδειανό, κάτι κούφιο μες τήν ψυχή. Ανάμεσα σ' άλλα ό σκύλος του Μελοδράματος ήταν ένα από τās τελευταίας άναμνήσεις της τώσης

μου εργασίας, τών τόσων μου άγώνων, ήταν δέ ίσως καί ό μόνος από τούς μελοδραματικούς συντρόφους του που μ' άπόμεινε πιστός, άγαπημένος, ευγνώμων ως τό τέλος!...

Είπα ότι μου άφησε κάτι άδειανό καί κούφιο μες τήν ψυχή μου. Καί βέβαια Όσο πάει κανείς σχέσεις καί γνωριμίες μπορεί να κάμη, φίλεις όμως δύσκολο, καί τό χάσιμο ενός παλαιού καί πιστού φίλου άφίνει για πάντα στήν ύπαρξί μας ένα άδειανό που δεν μπορεί κανείς να ξαναγιومیη. Καί τέτοιος φίλος ήταν για μέ ό Λογκέτος.

Χθές τήν αυγή ή δοϋλα μου ή Μήδεια, σωστή Μήδεια, τόν επέταξε μαζί με μιά της βλαστήμια στο κάθρο του σκουπιδιάρη. Εγώ του γράφω τό μνημόννό του.

FA DIESIS

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Είς τό τελευταίως έκδοθέν βιβλίον του κ. Κρουμβάχερ «Τό πρόβλημα της νεοελληνικής γραφομένης γλώσσας» του όποίου σύνοψιν άποτελεί ή εις τό τεϋχος της 31 Ιανουαρίου 1903 τών «Παναθηναίων» δημοσιευθείσα μελέτη του ίδιου, ό συγγραφέης γράφει κάπου :

Αναγινώσκων τά τυπογραφικά δοκίμια του βιβλίου μου βλέπω προς μεγάλην μου χαράν ότι πρό όλίγου ό Γρηγόριος Ξενοπούλος εις τά «Παναθήναια» (1903 τεϋχος 56 σελ. 243) συνοψίζει τά κύρια σημεία του ζητήματος του συμβιβασμού έντελώς καθ' όμοιον τρόπον όπως εγώ άνωτέρω διεξοδικώς τά διαπραγματεύθηκα.

Επιτροπή υπό τήν προεδρείαν του κ. Κ. Ν. Μανιάκη θά έκδώση «Πανελλήνιον Έθνικόν Λεύκομα» περιέχον διαφόρους γνώμας περί του Παναγίου Τάφου, ύπέρ του όποιου θά διατεθούν αί εισπράξεις της πωλήσεως.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ. Ι. Ν. Σβορώνου, τόμος έκτος, 1ον καί 2ον τεϋχος του 1903. — Αθήναι παρά τοίς κ. Μπέν καί Μπάρι.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ δέκατον άκαδημαϊκόν έτος 15 Σεπτεμβρίου 1903—1904 15 Ιουνίου. Αθήναι τυπογραφεία της εφημερίδος «Τό Κράτος».

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ υπό Κωνσταντίνου Παπαγιάννη ίατροϋ κτλ. (μετατύπωσις εκ τών πρακτικών του Α'. Ιατρ. Συνεδρίου). Έν Αθήναις τύποις Π. Α. Σακελλαρίου 1903.

ΔΡΟΥΣΕΝ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ έξελληνισθείσα υπό 'Ιω. Δελλιου. Μέρος τρίτον, τεϋχος τρίτον Βιβλιοθήκη Μαρσαλή 207. Έν Αθήναις, τύποις Π. Α. Σακελλαρίου 1903.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ Β' Μεταρρύθμισις. Μακεδονία καί Έλλάς υπό Γρηγόριου Μακεδόνου. Έν Αθήναις τύποις Π. Α. Σακελλαρίου 1903.

UN COUP D'OEIL RETROSPECTIF SUR LES PROGRES réalisés en Turquie par Miltiade G. M. Caravokyros. Athènes, imprimerie P. D. Sakellarios 1903.

Κατά τούς θερινούς μήνας Ιούλιον καί Αύγουστον άντι δεκαπενθημέρων θά έκδοθούν μηνιαία τεϋχη τών «Παναθηναίων», διπλά.

ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Καλλιτεχν. Διακοσμηθείς Οικοδομών

Αδελφοί Ρόδιοι, όδός Βουλής, 8.

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, όδός Σταδίου, 67.

Κουμώδεις Κυριών

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Εδωδιμωλεία

Ι. Κ. Ασπιώτης, όδός Κολοκοτρώνη, έναντι Βουλής, 3

Αποκλειστική αποθήκη τών φημισμένων έγχρωμων κονσερβών: χορταρικά, όπώραι, τουρσιά κλπ.

Modes

Ερμεϊον, Γαλλίδες ράπτριαι, ράπται, τά καλλίτερα φορέματα, όλοι οί νεωτερισμοί.

Μαυροαργυφέια

Ιωάννης Γ. Χαλδούσης, όδός Πανεπιστημίου 69

Γαλακτοκομεία

Ι. Χρυσάκη, όδός Φιλελλήνων 4.

Α. Τριανταφυλλίδου, όδός Ηπείρου 67.

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ,,

Έλληνική Έφημερίς Ίδρυθείσα τφ 1894, Εκδιδομένη δις της εβδομάδος έν Νέα-Υόρκη.

Έτησία Συνδρομή Φράγκα Χρ. 15.

THE «ATLANTIS», 2 Stone St. NEW-YORK, U. S. A.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Όργανον της Έταιρείας του Έλληνισμού. Έκαστον τεϋχος άποτελείται εκ 5 τυπογραφικών φύλλων 8ου σχήματος.

Διά του Έλληνισμού αναλύονται καί συζητούνται έν άρθροις ειδικών δημοσιολόγων άπαντα τά έθνικά ήμων ζητήματα, ως καί πών δημοσίευμα έθνικής ύποθέσεως.

Συνδρομή: Έσωτερικού Δραχμαί 8

Έξωτερικού Φράγκα 8

Τά μέλη της Έταιρείας, καταβάλλοντα τήν έτησίαν αυτών συνδρομήν πληρώνουσι τό ήμισυ της συνδρομής.

Πάσα αίτησις άπευθυντέον:

Κον Πρόεδρον της Έταιρείας του Έλληνισμού

Είς Αθήνας

Σχολαί

Προπαιδευτική
Γεωργική
Βιομηχανική
Μεταλλευτική
Μηχανουργική
Έμπορική
Ναυτική

φοίτησις διετής. — δίδακτρα έτήσια δρ. 325 - 485. Διάρκεια μαθημάτων από 15 7)βρίου - 15 Ιουνίου.

Οικοτροφείον Γαλλικόν τροφεία έτήσια δρ. 1200.

Έσπερινά μαθήματα ξένων γλωσσών, μηνιαία δίδακτρα Δρ. 5.

ΔΕΛΤΙΟΝ μηνιαίον τών προσόδων της γεωργίας, βιομηχανίας κλπ. κυκλοφορουν εις 12.500 αντίτυπα (συνδρομή έτησία δρ. 2.)

ΑΓΩΝ

Όργανον Έρευνής τών ήθικών καί δλικών δυνάμεων του Έλληνικού Έθνους.

Παρέχον καθ' εβδομάδα τελείαν εικόνα της έν τη Άνατολή καθ' όλου καί ίδια έν τη Άλλυρικη χερσονήσφ φυλετικής καί πολιτικής κινήσεως δι' ανταποκρίσεων εκ πάσης γωνίας τών Έλληνικών χωρών, διά στατιστικών πληροφωριών πληθυσμού, γλώσσας, σχολείων καί παρακολουθών τήν δλικήν καί ήθικην πρόοδον του Έθνους έν Ηπείρφ, Άλβανία, Μακεδονία, Θράκη, τας νήσις καί τη Μικρά Άσία.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

Διευθυντής: Ι. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ, Διηγόρος.

Συνδρομή έτησία προσληρ. Έν Έλλάδι Δρ. 10

Άλλοδαπής Φρ. χρ. 10

Όδός Ίπποκράτους, 5.

ΤΥΠΟΣ

Έφημερίς Θεσσαλική καί Μακεδονική έν Βόλφ

Διευθυντής καί ιδιοκτήτης: Α. Α. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ

Δημοσιεύει τās άκριβεστέρας καί νομοτέρας Θεσσαλικās καί Μακεδονικās ειδήσεις.

Έχει τήν μεγαλειτέραν κυκλοφορίαν έν Θεσσαλία από όλας τās ελληνικās εφημερίδας.

Έρευνά τās Θεσσαλικās καί Μακεδονικās ζητήματα.

Συνδρομή έτησία: Έσωτερικού Δρ. 15

Έξωτερ. Φρ. Χρ. 15

Dame agée de Suisse, sachant le franclis et l'anglais, cherche des leçons ou dñace comme dame de compagnie. S'a-aresser aux bureaux de «Panathenaia».

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

& ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΣΠΥΡ. ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Αθήναι, όδός Κολοκοτρώνη, 7.

Έργασία καλλιτεχνική. — Έλικά α' τάξεως. — Τιμαί συγκαταβατικάι.

POLEY BROTHERS

CONDUCTED TOURS GENERAL TICKET AND TOURIST AGENCY

2 PHILELLENES STREET 2

KENTRIKH AΠΟΘΗΚΗ

Πεφημισμένων οίνων καὶ κονιάκ Μαραθῶ-
νος τῶν κτημάτων Παύλου Σκουζέ.

Ίαματικῶν ὑδάτων Σαρλζης Ἀνδρου (πώ-
λησις εἰς δαμιτζάνας καὶ φιάλας σφραγιζομέ-
νας ἐπὶ τῆς πηγῆς διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ
Δήμου, πρόσφατα ὥς κοιμίζόμενα δις τῆς
ἐβδομάδος.

Ὑδάτων Κυλήνης — Σαμπάνιας GIESLER

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΠΟΛΕΜΗ

2 — Ὀδὸς Φιλελλήνων — 2

LA CRITIQUE INTERNATIONALE

Revue mensuelle des Livres, des Théâtres et des Arts.
Directeur: E. SANSOT - ORLAND; Rédacteur en
chef: ROGER LE BRUN

Bureaux: 20, Rue Mazarine, PARIS

La Critique Internationale est fon-
dée dans le but de suivre le mouve-
ment des diverses littératures française
et étrangères.

La Critique Internationale se recom-
mande spécialement:

Aux lecteurs français soucieux d'être
tenus au courant des livres nou-
veaux publiés à l'Etranger et aux le-
cteurs étrangers désireux d'être bien
renseignés sur les actualités littéraires
françaises.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΙ ΚΟΝΔΥΛΟΦΟΡΟΙ

STYLOGRAPH & FOUNTAIN PENS

Ἐκομισθῇ μεγάλη συλλογὴ Ἀμερικα-
νικῶν κονδυλοφόρων, εἰς διαφόρους ποιό-
τητας, διὰ τῶν ὁποίων ἅπαξ πληρου-
μένων γράφονται 2,000 λέξεις.

Αἱ τῆς συνήθους ποιότητος μὲ πένναν
τιμῶνται ἀπὸ 1 μέχρι 3 δραχμῶν ἑκα-
στος, συνιστῶνται δὲ ἰδιαίτερος εἰς τοὺς
κ. κ. σπουδαστάς, διότι ἀντικαθίσταται ἡ
πέννα καὶ οὕτω καθίστανται διαρκεῖς.

Οἱ τῆς καλητέρας ποιότητος ἔχουσι
πένναν χρυσῇ, ἧς ἡ αἰχμὴ προστατεύε-
ται ὑπὸ ἀδάμαντος τιμῶνται δὲ ἀπὸ 20
μέχρι 50 δραχμῶν ἑκαστος.

Πάλλης καὶ Κοτζιάς

Χαρτοπώλαι, ὁδὸς Ἑρμοῦ

Τύποις Π. Α. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις